

PEŠ PO SLOVENJI LETA 1828.

A d a l b e r t J. K r i c k e l

(Konec.)

Majhne ovire me danes silijo, da ostanem še v Ljubljani, in tudi prijateljstvo ima svoj delež, da danes še nisem mogel dalje. Dopoldne sem prebil v knjižnici. Zvečer sem šel s Castellizem v Šiško, pol ure peš od Ljubljane. Pot naju je vodila po velikem drevoredu, ki je prav prijetno sprehajališče. Tu je bilo torej, kjer sem s temi prijaznimi ljudmi sklenil tudi zanaprej prijateljstvo za večno in kjer sem se v užitku bogatem pogovoru spominjal prijetnih ur na Ogrskem, ker sem z njimi mnogo govoril o svojem popotovanju.

15. novembra 1828.

Stran do Vrhlike. Logatec

Odbila je ura slovesa in po dolgih grdih dnevih mi je Bog za odhod podaril svetlo, jasen dan. Sonce je sijalo svetlo, jug je prinašal prijetno toploto in tako sem vesel in židane volje, ker se je polegla tudi moja bolehnost, pričel svojo pot na Vrhniko.

Kdo opiše mojo veliko radost, ko sem v prekrasem kraju zagledal najvišjo goro na Kranjskem, Triglav,⁴⁶ in znameniti Ljubelj poleg drugih visokih planin, bleščečih se v najčistejšem snegu. Ona gora je najvišja na vsem svojem dosedanjem popotovanju. Ima tri vrhove, ki se vidijo kakor sladkorne glave, in še mnogo drugih stranskih škrbin. Sveta groza prevzame popotnika, ko zagleda tega velikana, kako se dviga čez druge bližje orjake kot oče velikanov čez svoje otroke. Ne da se skoro misliti prijetnejšega kraja, kakršna je ta od Ljubljane proti Vrhniki. Po vedno lepih cestah gredoč, ob strani najbujnejši travniki in najlepše polje, okoli in okoli po vrhovih hribov in holmov cerkve in domačije, kraj ob kraju, na levi Krim,⁴⁷ za Ljubljančane vremenski prerok, kakor Scheckel za Štajerce, uživaš skozi in skozi samo prijetnost.

Kakor je Kranjska majhna, sem na svoji hoji od Zagreba do Ljubljane in na svojem sedanjem potu nameril na veliko Kranjcev, ki se razlikujejo po narečju, šegah in navadah. Bolj izobraženi Gorenjec,

⁴⁶ V izvorniku »Terglou«.⁴⁷ V izvorniku »Grim«.⁴⁸ V izvorniku »Wasser-Kroate«, ki jih pa ni na našem jugu in avtor najbrž tako imenuje Primorce.

kupčevalski Kočevar, maščevalni Čič, Istran, Liburnijec, Primorec;⁴⁸ vsak ti poda drugo podobo.

Opisovanje podrobnosti obleke raznih prebivalcev Kranjske bi bilo tu pač preobširno in je v več spisih pogosto bila že dosti popisana. Kranjci imajo sploh svojo narodno nošo še iz davnin, toda z več razkošja.⁴⁹ Njim najljubša barva je modra in pozimi imajo vsi modre plašče. Zato jih imenujejo tudi modroplaščarje.⁵⁰ Ženske imajo rade temnorjavo barvo, rdeče obšito.⁵¹ Jope in krila so večidel iste barve. Gorenjec se večkrat nosi po modernem kroju. Mlada dekleta pa niso za glavno barvo in se nosijo po svojem okusu.

Najbolj zanimanja vredni prebivalci Kranjske so Kočevarji, ki se najmanj razlikujejo od drugih Kranjcev. Prehobil sem nekaj krajev, kjer so stanovali Kočevarji, od njih glavnega mesta sem bil pa samo tri ure daleč.

Kočevje leži v novomeškem okraju. Vse gospostvo se imenuje vojvodina in knez Auersperg je njen posestnik. Med Kranjci je menda Kočevar po srcu najboljši. Mahne jo v vse dežele Evrope, kjer se kupčuje z italijanskimi pridelki. Prebivajo pod visokimi gorami in je mnogo revnih, med kramarji so pa tudi premožni.

⁴⁹ Pisec pač misli, da je sedanja noša razkošnejša.⁵⁰ V izvorniku »Blaumäntler«, toda tujec se je hudo uredil, ker »plaščar« pri nas tudi še dandanes pomeni rokavnjača in sploh raztrganega potepuha. Gorenjec ti razloži besedo, da je »plašar« tisti, ki se ga ljudje plaše — plaščarju bi pa dejal »plajšar«.⁵¹ Rjave in rdeče podstavljene so bile imenitne »žlahtne jope« dolge do srede stegen.

● STEKLO PORCELAN KERAMIKA KRISTAL STEKLO ●

Telefon 2478

August Agnola

LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA ŠTEV. 10

Kompletne opreme za
kavarne, restavracije,
gostilne in gospodinjstvo

PORCELAN KERAMIKA KRISTAL

PORCELAN KERAMIKA KRISTAL

● STEKLO PORCELAN KERAMIKA KRISTAL STEKLO ●

Zaloga okenskih šip, šip za strehe, vzorčnih in ornamentnih šip, zrcal in podob z okvirom in brez okvira. Vsakovrstne jedilne, kavne in čajne garniture. Gostilniška posoda iz stekla in porcelana. Umivalne garniture.

Telefon šte. 31-96

Ustanovljena 1864.

ALOJZIJ PAUSCHIN LJUBLJANA
Wolfova ul. 6

Dve milji od Ljubljane se krasna okolica spremeni v prijetno ozko dolino, kjer namesto visokega gorovja stopijo hribi z gozdovi in griči, na njih pa kakor naslonjena leži Vrhnika.

Vrhnika je dolg kraj z nekaterimi raztrošeno ležečimi lepimi hišami in blatnimi cestami. Kraj ima prav obilo vode. Reka Ljubljanica izvira nekaj minut pred mestom tako močno, da pol ure od izvira nosi že splave. Nekdaj je baje tu stal Nauportus, ki ga Strabon označuje za naselbino Tavriskov. Tako je bil tudi kraj nekdanj važnejši nego sedaj. Za Vrhniko se pa gre čez visoki hrib Raskovec,⁵² kjer od kraja ves prevzet uživaš čudovito lepi razgled na ljubljansko in vrhniško stran, kmalu si pa med skalovjem, brezdni ter prepadi in lepi svet je zdaj popotnikom precej dolgo zaprt. Poleg grozne⁵³ divjine ni tukaj nič spomina vrednega razen prelepa cesta, ki se po polževo zavija okrog hriba, se po višini najmanj 2000 čevljev spet spusti navzdol in se izpelje v majhno ravnino, kjer leži trg Logatec. Mesec je sijal svetlo, zato sem lahko pospešil svoje korake. Dospel v gostilno nisem našel snažne, pač pa poceni postrežbo.

16. novembra 1828.

Planina

Kjer zdaj stoji Logatec, je menda stal rimski Logaticum.⁵⁴ Popoldne sem odrinil proti Planini.

Okolico Planine smatra več popotnikov za nezanimivo.

Planina se deli na Zgornjo in Spodnjo Planino. Čeprav jo s treh strani oklepajo visoki hribi, leži prav romantično. Ker je bilo Cerknjsko jezero od tod samo dve uri daleč, sem ga jutri sklenil obiskati z vodnikom.

17. novembra 1828.

Cerkniško jezero

Kazalo je na dež, ali nisva se oplašila kratkega pota in šla ob hribih, nato je šlo navkreber, navzdol skozi gozd, kjer nisva srečala žive duše, in naposled sva stala pred najčudovitejšim jezerom sveta, kjer pa

⁵² V izvorniku »Rakosa«.

⁵³ V izvorniku je sicer »fruchtbar«, kar je pa najbrž tiskovna napaka namesto »furchtbare Wildnisz«, ker bi bila »rodovitna divjina« v skalovju, brezdni in prepadih pač prečudna.

⁵⁴ v izvorniku kar »Logaticum«.

nisem videl ničesar razen nekaj luž⁵⁵ in travnikom podoben, nizek svet. Obdano je z gorovjem, kjer sta Javornik in Slivnica⁵⁶ najvišja, ki na njem ne najde samo botanik bogatega plena, temveč najdejo tudi čist kristal.

Za dolžino jezera navajajo 1¼ ure, širino na ½ ure. Ima pet otokov, kjer je Kranjec, ki me je vodil, največjega imenoval Vornek⁵⁷ in kraj na njem Otok. Nagli obtok jezera povzroča visoka gora Javornik. Ta ima v svoji notranjosti strašne doline, požiralnike in luknje, kjer potem po dolgem deževju ali stajanjem snegu nastala voda pada v jezero. Zdaj je pa imelo zelo malo vode. Kakor postane vreme suho, se izgubi. To jezero, naj bo suho ali mokro, daje neskončno množino divjačine. V tem, po svoji vrsti edinem jezeru, lahko v enem letu love in orjejo. Črni oblaki so naju spomnili na povratek domu in sredi pota sva bila res obilno namočena.

18. novembra 1828.

Kamniti svet. Postojna. Jame. Idrija

Pri Planini v majhni dolini stoji na skalnatem griču lep star stražni stolp, ki teče Unec okoli njega, kjer mi pa nikdo ni mogel dati kakršnega koli pojasa-

⁵⁵ V izvorniku je sicer »Lacken«, vendar pa pisec menda ni mislil, da je jezero slano.

⁵⁶ V izvorniku »Slivinza«.

⁵⁷ V mislih ima pisec Otoški grič s 571 m visokim vrhom Orljek. Tudi Franc Anton Steinberg v svoji »Gründliche Nachricht von dem Czirknitzer-See« ima ime Vornek.

Tujskoprometna zveza

Ljubljana, Tyrševa cesta 11

Tujskoprometna zveza

Maribor, Trg svobode-Grad

PUTNIK

BEOGRAD

A. D.

PODROBNE INFORMACIJE IN PROSPEKTI vseh turističnih krajev Slovenije, zdravilišč, letovišč, planinskih postojank, kakor tudi posameznih turističnih objektov, hotelov, penzionov itd.

Brezplačni nasveti, prospekti, programi, rute, ter vse ostale usluge in navodila za potovanja v tu- in inozemstvo.

Vse vozne karte za železniški, pomorski in zračni promet v tu- in inozemstvu; nakup in prodaja valut, kreditna pisma, potovalni čeki in hotelski boni, splošno priljubljeni izleti.

Poslovalnice Tujskoprometnih zvez Putnika v Ljubljani in Mariboru: Ljubljana, Maribor, Celje, Ptuj, Kranj, Bled, Rogaška Slatina, Št. Ilj, Jesenice, G. Radgona, Korensko sedlo, Planina pri Rakeku, Jezerski vrh, Dravograd-Meža

Vsi
dohodki
služijo
naši
tujsko-
prometni
propa-
gandi

nila, ker je vse govorilo po kranjsko, jezik, ki mi je v ušesih zvenel tako divje. Ko prideš mimo stolpa, jo gre navkreber, toda tako po polževo zavito, da onkraj vidiš nadaljevanje ceste. Kamnito pobočje vodi do višine, ki je zares dosti visoka. Previdnost vlade je ta dve uri dolgi most⁵⁸ postavila, da ne bi kdo po naključju padel v prepad.

Naglo jo gre zdaj navzdol in hitro smo čez ogal hriba v prav svojevrstnem kraju sveta, ki bi ga lahko imenoval kamnitega. Zdel sem se prestavljenega v petrejsko Arabijo, same kamnite hribe in pečine vidiš. Kmalu nato smo v Postojni, kamor sem rabil pičle štiri ure hoda, ker poti gredo naprej in nazaj, dočim ravna zračna črta med Planino in Postojno znese komaj nekaj nad eno nemško miljo.

Postojno sem menil za večji kraj. Je pa trg s 195 hiš, ki je v njem sedež kresije.⁵⁹ Zgodaj prišedši sem kosil v najboljši, kjer je bilo baš nekaj tujcev, ki so si hoteli ogledati Postojnsko jamo. Zaradi te prilike sem jo tudi jaz videl, ko bi je drugače ne bi bil videl, ker za eno ali tudi več oseb, to je enako, velja 2 fl. 30 kr. C. M. in tudi 3 fl. Bil sem peta oseba in me je radovednost veljala 45 kr. C. M. Prav za prav se natanko preračunjeno 2 fl. 30 kr. ne sme zdeti preveč. Vstopnina velja 30 kr. Trije nosači bakel morajo biti. Vsaki dobi 30 kr. in napitnina za vse, kar je pa vsakemu na izbiro, ali da ali ne znaša tudi 30 kr.

Jama je pičle pol ure od kraja. Tja vodi naslednja pot: Mimo cerkve med bednimi hišami po zelo mokrem travniku, kjer na pravo v grozovito dolino ponosno gledajo razvaline postojnskega gradu, nato mimo mlina, kjer se Pivka peneče meče v vhod skalne jame, ki je takoj zraven. Ne daleč proč je na tem kamnitem polju majhna vas, obdana z redko hosto.

Jama je zaprta z dvema omrežji in z vrati. Kdor je videl jame in špilje v Agteleku in Szilicah na Ogrskem, jama pri Almaschu,⁶⁰ solne jame v Maros-Ujváru in Wieliczki, tega Postojnska jama ne bo zanimala tako, kakor tistega, ki ga še ni prevzelo občudovanje nobene tako velike znamenitosti prirode.

⁵⁸ Z mostom seveda misli samo cesto z zidano ograjo.

⁵⁹ Kresija = Kreisamt = okrožni urad, v Postojni za Notranjsko, v Novem mestu za Dolenjsko in v Ljubljani za Gorenjsko.

⁶⁰ Pisec jih je opisal že prej pri popotovanju po Ogrskem in Sedmograškem.

JUGOSLAVIJA

NAJVEČJA DOMAČA DELNIŠKA ZAVAROVALNA DRUŽBA

zavaruje: življenje, požar, vlomsko tatvino, jamstvo, nezgode, transport, steklo, točo, avtomobile in živino. -

Lastne palače in zgradbe v
Ljubljani, Aleksandrova cesta 11 in Gosposvetska cesta 4
nadalje v Beogradu, Zagrebu, Osijeku in Petrogradu —

Grof Hohenwart⁶¹ je to jamo obširno popisal. Razen tega so jo, ker leži ob veliki cesti iz Trsta na Dunaj, drugi dosti opisovali in ogledovali.

V spodnji vhod se ne more zaradi skoraj neprestane vode. Pravkar je namreč zaradi pogostega dežja mala reka Pivka tako narasla, da je poplavlila ves

⁶¹ Franc Jožef Hanibal grof Hohenwart (Ljubljčan 1771.—1844.) je bil predsednik c. kr. kmetijske družbe za Kranjsko in tedaj tudi predsednik kuratorija deželnega muzeja v Ljubljani, njegov mecen in prvi organizator. L. 1837. je k Schaffenrathovim risbam Postojnske jame napisal nemško besedilo.

L. M. Ecker - sinova

Telefon interurban 2933

LJUBLJANA, SLOMŠKOVA ULICA ŠTEV. 4

Stavbinska, galanterijska in ornamentska kleparnica, pokrivanje streh z lepenko in lesnim cementom, naprave strelovodov. Oblastveno dovoljeno podjetje za izvrševanje vodovodnih del in sanitarnih naprav

Poštno čekovni račun št. 10.771

Kaj vse dobite pri nas?

Pletenine	Samoveznice	Predpasnike
Trikotažo	Steklo	Telovadne hlače
Moško perilo	Porcelan	Telovadne majice
Damsko perilo	Kuhinjsko posodo	Otroške igračke
Rokavice	Potne kovčage	Čevlje vseh vrst
Nogavice	Damske torbice	Potrebščine:
		turistovske
		toaletne
		za šivilje

ANT. KRISPER

Ljubljana, Mestni trg 26, Stritarjeva 1, 3

spodnji del jame. Dva sežnja više je torej pravi in vedno zaprti vhod.

Pridemo, kakor pri Agleteku, v različne dvorane in sobane iz apnenca, kjer kapniki tvorijo vsakovrstne podobe, ki so prav posebne za oko. Prostor, kjer stakliti na videz tvorijo velikanski nasip, kamniti most in dalje notri so krasotni kapniški hodniki zbudili mojo največjo pozornost. Toda videl sem, da je tu umetnost prišla narodi velikokrat na pomoč, in so lastniki ali najemniki te, že zaradi snažnosti ogleda vredne jame spravili gledalcem mnogo težav s pota, ker je bila nekdanj tudi zelo vlažna ter spolzka in je sedaj večidel trdnih, suhih tal. Trije vodniki s svojimi baklami pa niso dosti, da bi razkrili vso krasoto te jame, temveč je za to treba večje razsvetljave. 27. novembra pričakujejo Nj. c. kr. Visokost nadvojvodo Rainerja, podkralja lombardsko beneškega kraljestva, ko bo jama popolnoma razsvetljena. To bo pač prireditve, za oko edinstvena svoje vrste.

Jam ima Kranjska toliko na prebitek, kakor morda nobena druga dežela na svetu, zlasti take velikosti. Dve uri od Postojne je menda Magdalenska jama, ki z lepoto še prekaša Postojnsko. Če stopiš vanjo z gorečo baklo, se ti zdi, da si prišel v začarano dvorano vil. V jami pri Podpeči ne najdeš kapnika, ker je kamen v njej sama opoka,⁶² ki ima popolnoma rjavo barvo. Tik Podpeči so v jami pri Kumpoljah lepi kapniki. Pri Purgi⁶³ blizu gradu grofa Cobenzla je zelo velika.

⁶² Stinkstein, Stinkschiefer = smrdljivec, svinjski kamen, opoka.

⁶³ V izvorniku Burg, toda tega imena ne pozna niti Valvasor niti poznejši imeniki, je pa najbrž vasica Purga blizu Sv. Trojice nad Cerknico. Poznajo se še razvaline utrdbe ali gradu — Burga. Cobenzlov grad je bil v Planini.

(Konec.)

SPOMIN NA „SLOVENSKO KOLONIJO“ NA AVSTR. DUNAJU

D r. F r. G ö s t l

»Cesarski Dunaj«, proslavljen v slovenskih narodnih pesmih in pripovedkah, je bil vedno velikega pomena za naš narod, ki je stoletja živel v mejah monarhije, katere prestolno mesto je bil. Tam se je ve-

drilo, še večkrat pa oblačilo vreme narodnemu življenju. V ustavni dobi so se tam v državnem zboru udeleževali tudi poslanci slovenskega naroda političnega življenja ter borili za pravice preziranega in zatiranega naroda. Med poslanci so bili mnogi vsestransko izobraženi možje, mnogi dobri govorniki, a tudi marsikateri povsem brezpomembni možje ter celo marsikateri tujerodni plemenitaši, od katerih si naši voditelji vsled njihove veljave in njihovega vpliva niso obetali ugodnih uspehov.

Na Dunaju so si na visokih šolah pridobivali mnogi Slovenci znanje in usposobljenje za razne stroke udejstvovanja; tam so zlasti v zadnjih časih službovali nekateri slovenski državni uradniki, tam pa so tudi stalno bivali nekateri slovenski trgovci in obrtniki poleg nekaterih pripadnikov drugih stanov. V zimskem času so ondi iskali in našli zaslužka tudi mnogi krošnjarji in kostanjarji.

Dunaj — kot stolica mnogojezične Avstrije — ni bil nemško mesto v strogem pomenu besede, štel je med svojimi prebivalci prav veliko število pripadnikov raznih, zlasti slovanskih narodnosti, predvsem Čehov, saj je bil znan pregovor (seveda ogromno pretiran), da je na Dunaju vsak drugi človek Čeh in vsak tretji žid, in vsled te kozmopolitičnosti so bili pristni Dunajčani znani po svoji dobrodušnosti, prijazni vsaki narodnosti ter do nobene niso čutili preziranja ali nasprotstva, kaj še sovražnosti.

Posamezni Slovenci so se sicer tudi prej shajali največ v kavarnah ali gostilnah, nekatere obitelji so občevali tudi med seboj — znane so nam tudi nekatere javne prireditve — prava središča pa so si osno-

STROJNO PODJETJE

R. WILLMANN

LJUBLJANA
SLOMŠKOVA
ULICA ŠT. 3

Beneški jarmeniki, cirkularke, nihalne žage najnovejše konstrukcije, brusilni stroji. Železni deli k pogonu mlinskih kamnov, zatvornice. / Transmisijski deli, kakor: osovine, ležišča, spojke, jermenice vseh vrst in velikosti. Rebraste cevi iz kovanega železa z ugodnim grelnim učinkom. / Elektrotovorna in jamska dvigala, vitlji in dvigalne ter transportne naprave. Projektiranje in oprema žag in mlinov ter drugih industrijskih naprav. Vsakovrstna popravila strojev. Ponudbe brezplačno, a na željo strokovnjaški obisk.

TELEFON 20-55

vali šele sčasoma, ko se je njihovo število bolj pomnožilo ter so zato občutili potrebo večje skupnosti. Najprej visokošolci v akad. društvu »Sloveniji«; pozneje drugi sloji v društvih ali klubih.

Upam, da bo zanimalo, ako podam obris življenja dunajskih Slovencev v zadnjih desetletjih prošlega veka in v pričetku sedanjega stoletja, saj se pri tem spominjam mnogih naših veljakov, katerih pretežno večino že krije hladna zemlja.

I.

Ko sem jeseni 1883. prišel na Dunaj, je bila »Slovenija« ognjišče takrat še ujedinjenega slovenskega dijaštva, ki je gojilo lepo kolegialnost in prijateljstvo, a tudi vzajemnost z drugimi slovanskimi dijaškimi društvi. Predsedoval je *Matija Murko*, ki je čakal na svojo slovesno promocijo »sub auspiciis imperatoris«. »Slovenija« je takrat, v zvezi z drugimi slovanskimi akad. društvi, pripravljala veliko proslavo 70 letnice vseučiliškega profesorja, svetovnoznanega slavista dr. Fr. Miklošiča. Dr. Murko je z neumorno delavnostjo dosegel krasno proslavo svojega učitelja in ožjega rojaka. Z dr. Murkom, ki je potoval po Rusiji, jo poučeval ter o nji podal v »Lj. Zvonu« zanimivo obširno poročilo in pozneje poučeval ruščino na raznih dunajskih zavodih, smo ostali dijaki v ožjih prijateljskih stikih i nadalje. Postal je vseučiliški profesor v Gradcu, Lipsiji (Leipzig) in Pragi, kjer živi, dočim sinova delujeta v ožji domovini. Priložnostno sem se sešel z njim v poznejših letih ali dopisoval v raznih prilikah.

V odboru »Slovenije« so bili tedaj *Fran Dolenc*, ki je umrl kratko po dovršenih juridičnih študijah za jetiko. Uničene so bile vse nade, ki smo jih stavili na tega izredno talentiranega rojaka. — *Henrik Tuma*, ki je kot učitelj napravil gimnazijski maturitetni izpit in študiral pravo. Kot odvetnik v Gorici se je udeleževal političnega življenja in njegovih borb, po razsulu pa je živel v Ljubljani. Bil je izboren planinec in alpski pisatelj. Življenje naju je večkrat privedlo skupaj. — *Anton Mahkovec* je vstopil v službo pri policijskem ravnateljstvu v Trstu, *Janko Babnik* je postal odličen pravnik, bil dolgo pridelen ministrstvu na Dunaju in v Jugoslaviji postal predsednik višjega sodišča ljubljanskega. Z njim sem bil vedno v prijateljskih stikih. — *Tinče Treo* je postal odvetnik v Gorici, *I. Rosina* pa v Celju. Torej vrsta zaslužnih slovenskih rojakov!

BRILJANTE

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 2
(Hotel Slon)
TELEFON ŠTEV. 31-49

in vse drage kamne, žlahtni nakit v platini, zlatu in srebru

Najugodnejši nakup in prodaja!

Velika zaloga **ur** vseh vrst, **jedilni pribor** v pravem in alpaka srebru, kromu, alpaka itd., razne **namizne servise**, **tase** za serviranje, **kovinske umetnine** in druga primerna darila za krst, poroko, birmo, god, rojstni dan itd.

Od vrstnikov sem nekatere omenil v spisu »Moji sošolci« v lanskem letniku »Kronike«. Od drugih naj se spomnim zlasti dveh, s katerima me je vezalo srčno prijateljstvo. — Iz Novega mesta je prišel izredno nadarjeni, ljubeznivi medicinec *Jos. Pajnič*. Žal, da nam je tega vrlega mladeniča čez nekaj let ugrabila huda bolezen na ledvicah, pretrpel je nevarno operacijo in po nji legel v tuji zemlji v prezgodnji grob. — Drugi *Otokar Rybař*, sin očeta Čeha in matere Slovenke iz ugledne dunajske rodbine. Postal je odvetnik in narodni voditelj Slovencev v Trstu in odločilen član v ministrstvu v Jugoslaviji. — *Karel Zakrajšek* (bratranec mojega sošolca) je postal zdravnik v Škofji Loki in deluje kot tak še sedaj v Mariboru. Z njim sta prišla (leto za menoj) tudi *Mihael Markič* (pozneje profesor v Novem mestu) in *Josip Kržišnik* (ki ni bil z istoimenskim mojim sošolcem v nobenem sorodstvu). Oba sta že kot gimnazijca priobčevala pesmi v »Lj. Zvonu«. Bil je to Krekov letnik, že v gimnaziji literarno in socialno se izobrazujoč.

Jan. Kreka sem pač dobro poznal, a z njim nisem bil v nikakih ožjih stikih. V dokaj poznejših letih sva se enkrat vozila na ljubljanskem tramvaju. Poprašal me je, koliko je ura in šaljivo pripomnil: »Vidiš, še vedno se nisem tako daleč povzpел, da bi si kupil uro.«

Kržišnik je iz Dunaja pridno sodeloval pri »Slov. Narodu« (prevodi romanov za feljton) in pri Hribar-Tavčarjevem »Slovanu«. Študiral je 3 leta modroslovje, potem pa šel v bogoslovnico v Maribor, umrl je kot dekan v Ilirski Bistrici. Obiskal sem ga enkrat v bogoslovnici, vozeč se z Dunaja domov na počitnice. Ko sem bil zdravnik v Lainzu, dobim od njega pismo prilično te vsebine: »Kot dijak sem zahajal h Kellnerju na obed. Vsled dijaške mizerije smo obično »pisali« in račun priložnostno poravnali. Ostal sem na dolgu nekaj nad 30 gld. Šele sedaj morem poravnati ta stari dolg (bil je tedaj že duhovnik). Stopi h Kellnerju in poižvedi in poplačaj ter mi sporoči, da Ti povrnem.« Opravil sem naročilo. Kellner v pričetku ni hotel ničesar sprejeti, češ da je revnim dijakom od srca rad pomagal in nikdar ni računal na kako povračilo, pregovoril sem ga pa vendar, a nikakor ni hotel vzeti več nego polovico naznačene vsote. — Ta epizoda, katero omenjam v označbo razmer, je obema v čast.

Telefon 39-22

USNJE
ki ga potrebujete za:
čevlje, torbice, pasove in ro-
kavice dobite po zmernih cenah
v trgovini usnja in čevljarskih potrebščin

KAREL PEČENKO
Ljubljana, Sv. Petra cesta 41

SUHE BARVE, OLJNATE BARVE, LAKE, EMAJL-LAKE, FIRNEŽE
ter vse pleskarske in slikarske potrebščine
kupite najugodnejše pri domači tovarni

EDIĆ-ZANKL

TOVARNE OLJA, FIRNEŽA, LAKOV IN BARV
družba z o. z.
LJUBLJANA

V teku let so prihajali še mnogi drugi tovariši, vendar jih ne bom mnogo našteval. Omenim samo nekatere, s katerimi sem se bolj sprijateljil. *Fran Regally* je bil izboren jurist. Umrl je 1924. kot podpredsednik dež. sodišča v Ljubljani. *Anton Bulovec* je bil velik šaljivec in izborna zabaval družbo. Ker je pogosto pripovedoval izrodke svoje bujne domišljije, si je pridobil ime »lažnivi Kljukec« in marsikdaj je slišal: »Tone, Ti pa tako lažeš, da slednjič sam sebi verjameš.« Umrl je kot upoštevan član sodišča v Ljubljani.

V »Sloveniji« je bilo živahno. Redne seje so bile vsak mesec, potem pa zabavni večeri, ki so se odlikovali po svoji originalnosti. Zelo uspela je parodija Murkove promocije, kateri se je sam najbolj smejal. Duša teh večerov je bil »Drašlerjev Fik« (pravo ime naj zamolčim). Škoda, da je pozneje povsem propadel. Čez vrsto let me je obiskal v največji poletni vro-

čini v haveloku. »Göstl, bodi mi dobrotnik in podari mi kake hlače!« mi reče in dvigne havelok. In kaj zagledam? Dvoje hlačnic je viselo, z vrvco privezanih, na njem, manjkala je vsa zgornja plat. Taka siromaščina je zadela nadarjenega študenta, izgubljenca. Seveda sem mu ustregel. Nekaj let pozneje je umrl, reven in bolan, na Moravskem.

V »Sloveniji« je bil »literarni odsek«, ki je družil precejšnje število članov, bila so berila, kritike in živahni literarni razgovori. (V »Slov. Narodu« 1890. sem podal o tem dvoje pregledov.) Zelo marljiv član je bil *Jos. Mantuani*. Bil je 4 leta starejši od mene, a prišel 2 leti za menoj na Dunaj, ker se je prvotno učil tapetništva in šele po več letih nadaljeval svoje gimnazijske študije. Posvetil se je umetniškimi in glasbeno-zgodovinskimi študijam. Z raznimi podporami mu je bilo omogočeno potovanje po Avstriji in Nemčiji, da je zasledoval delovanje našega rojaka Gallusa (Petelina), in je res odkril več njegovih doslej še neznanih ali pozabljenih skladb. Napisal je o njem obširno monografijo. Postal je uradnik dvorne knjižnice na Dunaju in kasneje ravnatelj muzeja v Ljubljani. Umrl je 18. marca 1933. Z njim sem bil v najboljšem prijateljskem razmerju, ker je bilo med našima rodbinama živahno občevanje. Z Mantuanijem sem se udeležil narodopisne razstave v Pragi 1891., kamor so dunajski čehi, zlasti dijaštvo, priredili poseben vlak. Ostala sva teden dni v Pragi ter se seznanila z vsemi znamenitostmi mesta. Razstava mi je pokazala slavno prošlost in bogato kulturo češkega naroda. Slišal sem tu »Prodano nevesto« ter Dvořakov

Obiščite Rogaško Slatino

Že nad 300 let zdravi naše svetovnoznano zdravilišče Rogaška Slatina s čudodelno močjo svojih mineralnih voda vse bolezni želodca, čreves, jeter, žolčnika, ledvic, mehurja i. dr. Raznovrstna terapevtična sredstva zdravljenja. Najmodernejše urejeni številni hoteli,

penzioni, odlične restavracije in dietetične kuhinje. Prvovrstna godba, plesi in druge prireditve za zabavo in kratek čas. Veliko športno kopalnišče. - Tenis, krasni izleti itd. V pred- in posezoni znatni popusti. Odprto tudi pozimi. Dobre železniške in cestne zveze

SLOVITI ZDRAVILNI VRELCI
○ TEMPEL ○ STYRIA ○ DONAT ○

Prospekte in vse informacije dajeta brezplačno:
Zdravilišče Rogaška Slatina in Občina Rogaška Slatina

oratorij »Stabat mater« v veličastni proizvodbi v narodnem divadlu.

Pozneje sta v »književnem odseku« delovala zlasti *Fr. Milčinski* in *Rado Murnik*, oba izborna humorista. Milčinski je tudi zelo zaslužen za mladinsko oskrb. Vsi ti humoristi so se tudi v zabavnih delih sej »Slovenije« udeleževali z berili in z izdajo »Krokarja«, ki je brez dvoma presegal vse slov. humoristične liste.

»Slovenija« je vsako leto priredila koncert s komerzom. Sodelovali so kot solisti razni slovenski ali slovanski umetniki, tamburaši hrvatskega akad. društva »Zvonimir« ter pevci, poleg »Slovenjanov« tudi člani slovanskega pevskega društva. Na teh koncertih je vodil petje *Jan Jiřík*, dunajski poštni uradnik in navdušen Čeh ter velik prijatelj Slovencev, ki je bil za svoje zasluge imenovan za »častnega pevovodjo Slovenije« ter obdarovan z lepo taktirko.

Te prireditve so bile kljub prostovoljnim prispevkom posetnikov vedno pasivne ter so stroške krili posamezni društveniki. Predlagal sem, naj se mesto komerza priredi ples, ki bo brez dvoma privabil več občinstva, zlasti dam. Kljub nasprotstvu nekaterih se je predlog sprejel. Slavnost pri »Zlatem križu« v Mariahelferici je bila izborno obiskana in donesla 86 gld. dobička v prid podpornemu društvu za slov. visokošolce in to kljub temu, da smo imeli nerazmerno več izdatkov za prireditve (Fahrbachova priljubljena godba za ples, plesni učitelj, za kotiljone, lična damska darila itd.). Opogumnjeni po tem uspehu so drugo

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičniku

Telefon šte. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

Kadar potrebujete

tiskovine, knjige, brošure, prospekte, etikete, diplome, razglednice, plakate, letake, posetnice, koledarje, tiskovine za urade, trgovino in obrt ter ostale tiskovine, bodisi v eno- ali večbarvnem tisku, tedaj se izvolite obrniti na

**TISKARNA
BAKROTISK
KAMNOTISK
OFFSET-TISK
KNJIGOTISK
KLIŠARNA
ČASOPISJE
DNEVNIKI
ILUSTRACIJE**

JUGOSLOVANSKO TISKARNO

LJUBLJANA

KOPITARJEVA

ULICA ŠTEV. 6

leto priredili »Slovenjani« slavnost s plesom že v Ronacherjevi dvorani.

»Slovenija« je imela skupno z »Zvonimirom« svojo čitalnico, imela je lepo knjižnico, po nasvetu muzikalno in književno izobraženega *Vladimirja Foersterja*, sina našega skladatelja, je prirejala znanstvene ekskurzije, tako v zvezdarno, v državno tiskarno (kjer so celo pokazali, kako se tiskajo bankovci), v muzeje in Štefanovo cerkev. Tako je dajala priliko za širšo izobrazbo svojih članov.

Ko je došel na Dunaj izredno talentirani *Janko Vencajz* (umrl za grižo takoj po dovršenih pravoslovnih študijah) ter uresničil idejo o dijaškem listu »Vesna«, se je pojavil razdor med dijaštvom, mnogo usodnejši pa je bil kratko nato oni, ki ga je povzročil

Josip Dolenc

K R Z N A R

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 19

TELEFON 22-62

Velika zaloga kožuškovine

Strojenje in barvanje kož

Sframba čez poletje

PRVI SPECIALNI
ATELJE
ZA OKVIRJENJE
SLIK
ZALOGA SLIK

JULIJ KLEIN

LJUBLJANA, WOLFOVA UL. 4

Telefonska številka 33-80

dr. Anton Mahnič in katoliški shod. Ustanovilo se je novo »katoliško« akad. društvo »Danica«. — O vsem tem ne bom razpravljaj, čas je zacelil stare rane in ne kaže, da bi jih obnavljal. Starega edinstva ni bilo več, dasi so si ločenci večinoma ostali še stari prijatelji.

II.

Dijaki so na Dunaju bivali večinoma le za časa študij, odhajali so stari, prihajali novi, le malokateri so se ondi ustavili. Pač pa je štel Dunaj večje število inteligentov, ki so bili ondi v raznih službah. Tudi ti so začutili potrebo svojega središča in se organizirali v »slovenskem literarnem klubu«, ki pa je štel mnogo članov, ki niso bili literati. Načeloval je starosta du-

najskih Slovencev, *Ivan Navratil*. Priobčeval je tedaj v »letopisih slovenske Matice« več let zelo zanimivo razpravo o narodnih običajih ter o njih spraševal vse dijake in kostanjarje. Sem ter tja ga je kak hudo-mušnež tudi nalagal, ne iz zlobe, temveč ker ni poznal velike vrednosti takih objav ter se ni mogel drugače odkrižati spraševalca. — Sem ter tja se je udeležil tudi prof. *Jos. Stritar*. Bil je tedaj že velik posebnost. Če je napovedal prihod in berilo, morala je biti sobana skrajno malo razsvetljena, nihče ni smel kaditi, vsi so morali molčati kot v grobu. Ko je končal berilo, ni smelo biti odobravanja. Obično se je takoj nato poslovil — in tedaj je šele zavladala obča živahnost.

Redna gosta sta bila tudi prof. dr. *Janko Pajk* in njegova soproga *Pavlina Pajkova*, pisateljica romanov po vzoru svojčas oboževanih nemških pisateljic Marlitt in Werner. Enkrat mi je sicer zatrjevala, da je v vsaki njeni povesti resnično jedro dogodek iz njenega življenja, a verjel ji tega nisem, kakor bi ji najbrž ne bil tudi noben drugi. »Nova struja«, zlasti njen glavni glasnik, *Fran Govekar*, so bili strogi kritiki in nasprotniki. Radi so videli ti »patriarhi«, kakor so jih zvali dijaki, ako je prišlo nekaj pevcev in oživilo njih večere, drugače pa mladina ni veliko zahajala mednje. Pač pa so si člani tega kluba stekli za dijaštvo veliko zaslugo, ker so ustanovili na Dunaju »podporno društvo za slovenske visokošolce«, ki je tudi iz domovine dobivalo doneske ter marsikomu omogočilo in olajšalo bivanje na Dunaju za časa njegovih študij.

Ker sem že omenjal literarne klube »Slovenije« in starejših dunajskih Slovencev, naj pripomnim še, da smo se zbirali od 1896. sotrudniki »Ljub. Zvona« v Hernalsu v Ederjevi gostilni pri krvavicah. Slikali smo se v spomin in je čez leta objavil sliko »Dom in svet« ter (v slabši reprodukciji) tudi »Jutro« 1. maja 1926. — Bili smo to: Iv. Cankar, I. Eller (sedaj vseučiliški profesor v Ljubljani), Fr. Göstl, Fr. Govekar, Ferd. Jančar (ki je umrl po dovršenih študijah), Anton Majaron (tudi prav mlad umrl), Škrjanec (umrl kot jurist), Fr. Vidic (poznejši translator in urednik drž. zakonika na Dunaju, živi v Kamniku kot umirovljeni dvorni svetnik Jugoslavije) in Oton Župančič. — »Jutro« je takrat priobčilo tudi pregled poznejšega delovanja posameznih članov (menda iz pesra Fr. Govekarja). Na Dunaju nas je obiskal Andrej Gaberšček iz Gorice, ki je potem v 1. zvezku svoje

Brata Maskovič

VELETRGOVINA USNJA

Uvoz strojil (ekstraktov),
strojarskih maščob (ribje olje, degreas),
strojarskih kemikalij

LJUBLJANA

Jurčičev trg 2

Ustanovljeno l. 1888.

SLOVENIJA

TRANSPORT

železniško-carinsko, špedicijsko
in transportno podjetje

Ljubljana, Miklošičeva cesta

(Jugoslavija)

Zastopstva in korespondenti v
vseh industrijskih in trgovskih
centrih tu- in inozemstva

Ekspoziture:

Jesenice

Rakek

Maribor

Sušak

»Slov. salonske knjižnice« prinesel objavo Govekarjevih novelic »O te ženske«. Živahno pa je bilo dopisovanje z urednikom »Lj. Zvona« prof. Bežkom.

V tej družbi smo se razgovarjali tudi mnogo o slovenski dramatik in delali načrte o slovenskih delih. Jaz sem menil, da Jurčič-Kersnikovi »Rokovnjači« kar kričijo po odru in zasnoval scenerijo; tovariš Govekar se je lotil izdelave kot narodne igre s petjem. Njegova ideja, da uvede »Mlade vojake«, mi ni ugajala, vendar se je izkazala kot zelo efektna in Parmova koračnica na Stritarjeve verze je postala zelo priljubljena narodna popevka. »Rokovnjači« so več let navduševali občinstvo ter polnili slovensko gledališče. Govekar nam je z njimi podal prvo izvirno narodno igro, katere niso prekosili nobeni novejši slični proizvodi.

III.

Dijaki, starejši inteligenti, začasno tudi »Zvonovci« so tako imeli redne sestanke, a velika množica srednjih in nižjih stanov je bila še brez svojega središča. To jim je ustvaril Jak. Pukl z ustanovitvijo društva »Zvezda«.

Takoj drugi večer, ko sem prišel na Dunaj, sem se podal k večerji v »Mihaelsko klet« v neki stranski ulici od Grabna, v malo, neznatno gostilno (pozneje je bila tam cvetličarna), ker so baje tja zahajali nekateri Slovenci. Tu sem se sešel in osebno seznanil z Jakobom Puklom, o katerem sem že prej čul in čital. Bil je že izven študij in zaposlen pri nekem odvetniku ter sodeloval pri »Vaterlandu«, tedaj po Slovenskem zelo razširjenem konservativnem dnevniku,

**MOKA
PŠENICA
KORUZA
MAST**

BREGAR & KREK

SLOVENIJA BANAT

* Ljubljana Miklošičeva cesta 19
PALAČA VZAJEMNE ZAVAROVALNICE

ki je bil Slovincem prijazen. Čez par let se je oženil s premožno vdovo ter se naselil v Enzersdorfu. Po smrti prve žene se je poročil z vdovo Lloydovega kapitana. Obiskovali so ga večkrat znanci iz domovine, pogosto tudi dunajski Slovenci, saj je bil vedno z njimi v prijateljskih stikih.

»Zvezda« je imela namen, gojiti znanje in prijateljstvo med dunajskimi Slovenci brez razlike stanu, prirejati sestanke, kjer so se vršila razna predavanja in petje ter neprisiljena prosta zabava, v poletju tudi izleti v okolico.

Društvu je predsedoval Pukl, mene so volili za podpredsednika. To je še bolj utrdilo prijateljsko vez med nama.

V društvu »Zvezda« sem trikrat predaval: o posetu čeških toplic-zdravilišč, o »Grkih in blaznikih« ter o »dejanjih v nezavesti in omračenju«. Zadnji dve pre-

Izbira ni težavna, če se odločite za dober aparat
znamke

Körting

ki si je pridobil sloves in dvakratno priznanje (Grand Prix) na mednarodni razstavi v Parizu leta 1937. Dospela je nova pošiljka vseh tip aparatov KÖRTING, pa vas vljudno vabimo, da jih brezobvezno ogledate

Najboljša kolesa

iz svetovnoznanih tvornic in vse nadomestne dele za kolesa ima vedno v zalogi glavno zastopstvo »VIKTORIJA« KOLES

A. BIRKE, LJUBLJANA
MESTNI TRG ŠTEV. 9

Letos slavi
sedemdesetletnico

obstoja širom naokrog znana ljubljanska manufakturna
veletrgovina

R. MIKLAUC

»PRI ŠKOFU«

Lingarjeva ulica 3

Pred škofijo 3

Medarska ulica

Tvrdba posebno slovijo po solidni in dobri postrežbi in ima zato velik krog stalnih odjemalcev. Ima veliko izbiro vseh vrst moških kamgarnov in suknov ter volnenega, svilenega in perilnega blaga za damske obleke

V proslavo sedemdesetletnice se je tvrdba letos posebno bogato založila in nudi poleg kvalitetnega blaga velike ugodnosti v cenah. Priporočamo odjemalcem iz vseh slojev, da se v izdatni meri poslužijo teh ugodnih nakupov

The Rex Co.

Ljubljana
Gradišče št. 10

Telefon
22-68

davanji je priobčil Drag. Hribarjev »Slovan«. Kakor sem pozneje izvedel, je imelo zadnje omenjeno predavanje blagodejen uspeh. — Med ljubljanskimi enoletnimi prostovoljci je bil tudi sin neke nam znane rodbine, ki se je brez vednosti in dovoljenja za več dni odstranil in bi moral biti po strogih vojaških predpisih kot ubežnik zelo strogo kaznovan. Dobrohotni polkovnik pa je čital moje predavanje in dosegel, da so mladega moža povsem oprostili, kajti stroga kazen bi mu mogla zelo škodovati za prihodnost v kakršni koli službi. Tako je blagi polkovnik pokazal čuteče srce, in veselilo me je, da sem, četudi nevedoma, pripomogel k temu.

Ko sem zapuščal Dunaj (oziroma svojo zdravniško službo v sosednem Lainzu), mi je priredila »Zvezda«

poslovilni večer ter odlikovala z imenovanjem za častnega člana. Tako sem združil troje članstvo tega simpatičnega mi dunajskega društva: ustanovno, redno in častno.

Nesrečna domača politika je tudi tu skušala razdirati slogo, osnovalo se je neko društvo, ki je po slovenskih litanijah v cerkvi prirejalo prijateljski večer po enkrat na mesec. »Zvezdi« ni to novo maloštevilno društvo odvzelo nič članov, nekateri so sicer tudi one večere obiskovali, a ostali zvesti svojemu društvu.

O prijatelju Jakobu Puklu naj še pripomnim, da sem ga ali sam ali v družbi drugih Slovencev večkrat obiskal v Maria Enzersdorfu, kjer smo bili vedno gostoljubno sprejeti in izborne volje. Ko sem služboval na Studencu, me je v drugem poletju obiskal z nečakinjo go. Krušičevo in višjim štabnim zdravnikom dr. Košmeljem, kar je mene in mojo soprogo zelo razveselilo ter smo preživeli nekaj radostnih ur. — To je bilo zadnje svidenje. Kratko pred svetovno vojno je umrl. O smrti so dunajski Slovenci zvedeli tako pozno, da niso mogli več zbrati nekaj pevcev za nagrobnico. In tako se je primerilo, da našemu rojaku, ki je bil dolga leta član slovenskega pevskega društva na Dunaju in velik ljubitelj slovenske pesmi, na grobu niso zapeli rojaki v slovo (obvestilo dr. Vidica).

Te kratke in nepopolne črtice o nekdanji »slovenski koloniji« na Dunaju naj spominjajo na svoječasno živahno udejstvovanje v družabnosti dunajskih Slovencev v avstrijski prestolnici. Svetovna vojna je seveda tudi v tem oziru povsem spremenila svoječasno življenje.

OGLASI v tako razširjenem dnevniku imajo vselej najpopolnejši uspeh!

Naočniki,
daljnogledi,
barometri,
toplomeri,
višinomeri
itd.

DIPL. OPTIK

Fr. P.

Zajec

LJUBLJANA, PASAŽA NEBOTIČNIKA

GRADBENO PODJETJE

ING. JOS. DEDEK

POOBLAŠČENI GRADBENI INŽENJER

Specialno podjetje za projektiranje in izvrševanje vodnih naprav in industrijskih zgradb

LJUBLJANA, Žibertova ulica 7/1.

Ček. račun pošt. hran. št. 16.277 / Telefon št. 22-37

Projektira in izvršuje:

Moderne vile, hiše in industrijske zgradbe, betonske in železobetonske konstrukcije, vodosilne naprave, vodovode, globoke sondaže, rove, jezove, hidrocentrale, pnevmatične fundacije, železobetonske tlačne cevi za visoke pritiske, ceste, mostove, moderne betonske ceste

Kamnolomi porfirja, granita in raznega stavbnega kamna

NOVE LJUBLJANSKE STAVBE

Jože Gregorič

Osrčje Ljubljane se pred našimi očmi hitro spreminja. Stare, potrebam modernega časa ne več ustrezajoče hiše se umikajo novim modernim palačam. Zunanja slika Ljubljane se bo v doglednem času dodobra spremenila. Vzporedno stari baročni Ljubljani od stolnice tja do Sv. Jakoba raste na drugi strani Ljubljani nov, moderni del mesta. Tam arhitektonsko zaključen trg s starimi baročnimi fasadami v sklenjenem sistemu zidanih hiš z rotovžem in Robbovim vodnjakom, tu široke ceste z večnadstropnimi modernimi stavbami, z velikimi izložbami in kričečo svetlobno reklamo. Bodočnost bo pokazala, če bo novi del imel tudi toliko intimne lepote, kot jo skriva baročna Ljubljana.

V dveh letih so zrastle pri pošti tri nove stavbe: hotel Slon, »Dom službe« tvrdke Bača in palača banke Slavije. S temi stavbami je dobil ta del mesta popolnoma drugo lice. Mesto starih dvonadstropnih hiš so zgradili 6—7 nadstropne palače, tako da napravi okolje pri pošti sedaj res velikomesten vtis, saj stoje ob Tyrševi cesti najvišje ljubljanske stavbe. Z zidavo teh palač pa je rešeno tudi prometno vprašanje na križišču pri pošti, ki je iz leta v leto postajalo bolj aktualno spričo naglo naraščajočega prometa. Nova stavba tvrdke Bača se je v Šelenburgovi ulici umaknila za 9 m v regulacijsko črto, skoro na širino Tyrševe ceste ob kavarni Emoni. S palačo banke Slavije se bo na isto širino razmaknila tudi Tyrševa cesta in le nekaj majhnih poslopij še ovira, pa se bo cesta zlila v drugo važno križišče na Ajdovščini.

Nova stavba tvrdke Bača nosi naziv »Dom dela«. S tem je najbolje karakteriziran njen značaj. Naravno je, da je notranji ustroj stavbe urejen tako, da kar najbolje ustreza njenemu namenu. Stavbna parcela se je s tem, da se je moralo poslopje umakniti za 9 m za sedanjo zazidano črto, seveda izdatno zmanjšala. Zato pa je talna ploskev, ki je bila na razpolago, izrabljena stoodstotno, to se pravi, da stavba nima dvorišča in je vsa ploskev dosledno zazidana. Prostor je torej izrabljen skrajno ekonomično. V suterenu, pritličju in I. nadstropju znaša velikost zazidane ploskve 1122 m². Dispozicija prostorov je naslednja: V suterenu je veliko higiensko kopališče z mrzlo in toplo vodo, prhami in sušilnico z vročim zrakom. Dalje bodo tu nameščene kleti, centralna kurjava in skladišča tvrdke. V pritličju bo trgovski lokal Bače, ki bo gotovo največji v Ljubljani. Njegova kvadratura znaša 800 m². Poleg tega sta še dva manjša lokala, čevljarska delavnica in kino čakalnica. V I., II., III. in IV. nadstropju so pisarniški prostori, katere bo tvrdka deloma oddajala v najem. V naslednjih dveh nadstropjih so stanovanja za uslužbence, hišnika, najemnika kavarne in upravitelja. V zadnjem, VII. nadstropju pa je moderno urejena kavarna s teraso. Na dvorišču je kino dvorana s 500 sedeži. Iz pregleda je razvidno, da je največ prostora odmerjenega trgovskim in pisarniškim lokalom, kar daje stavbi značaj velike trgovske hiše, popolnoma v smislu naziva, katerega nosi. Za ljubljanske prebivalce pa bo nedvomno najvažnejša pridobitev veliko kopališče, ki bo moglo naenkrat sprejeti do 60 kopalcev.

Ko se je poravnal spor med mestno občino Ljubljansko in tvrdko Bača, ki se je razveljavil vsled koncesije za kavarno in dancing, je v maju l. 1938. pričela tvrdka Dukič s podiranjem stavbe nekdanjega hotela

»Malič«, katero je tvrdka kupila l. 1934. od Jadranske podonavske banke. Projektant nove stavbe je tvrdkin stalni arhitekt ing. Lušičič, statik ing. Jeričević, delo pa je prevzelo podjetje Dedek.

Za izgraditev stavbe v surovem stanju je bilo predvidenih 250 delovnih dni s 30.000 delavskih dnin, kar predstavlja vrednost 1.200.000 din delavskih mezd. Delo pa je bilo končano še pred predpisanim terminom v 214 dneh. Delalo je dnevno 80—90 delavcev.

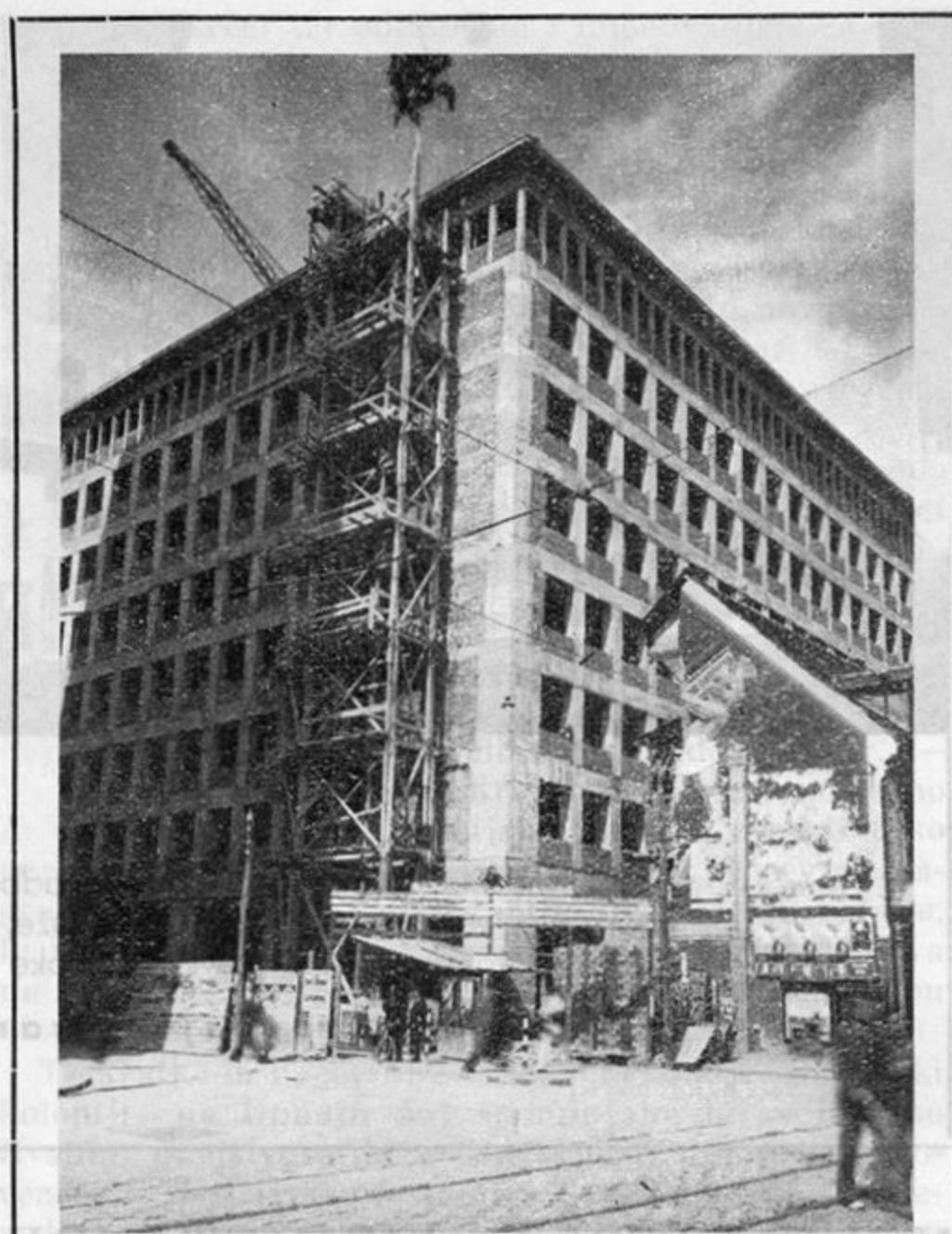
Gradnja stavbe je tehnično zelo zanimiva. Stavba je zgrajena dosledno na principu železobetonske skeletne konstrukcije, betonirana s tako zvanim visokovrednim betonom. Ta se doseže na ta način, da mešajo beton s posebnim strojem, ki avtomatično meša pesek, cement in vodo vedno v istem razmerju. Trdnost betona je tako izredno povečana in znaša na 1 cm² povprečno najmanj 350 kg. Prvič pri nas je bil mesto ročnega tlačenja uporabljen vibrator na električni pogon. Tehnično predstavlja delo na stavbi Baše višek sodobne gradnje. Velikost te 7 nadstropne stavbe najbolj nazorno izkazujejo številke porabljenega materiala. Za skeletno konstrukcijo so porabili 830.000 kg cementa, 230.000 kg železa za armiranje betona in 3450 m³ gramoza. V vsem ogrodju je 2800 m³ betona.

Stavba je bila konec aprila v surovem stanju gotova. Preko poletja bodo izvršena vsa notranja dela in v jeseni se bodo trgovine lahko vselile. Nato bodo podrli zadnji ostanek hiše ob Šelenburgovi ulici.

Nova stavba je prva te vrste v Ljubljani, zato vzbuja izredno zanimanje, kakšna bo njena zunanjščina in kako se bo prilagodila dani okolici. Na zunaj bo stavba zelo enostavna. Skeletna konstrukcija bo maskirana in za zunanji pogled nevidna in za estetski izraz stavbe indiferentna. Za izraz zunanjščine je odločilno menjavanje pasov stene in stekla, ki so vodoravno naloženi drug vrh drugega, torej popolnoma šablonska razdelitev fasad brez najmanjšega dekorativnega arhitektonskega člena. Za nočni pogled bo odločilna svetlobna reklama v zeleni, modri, vijoličasti in rdeči barvi, ki bo v obliki neonskih cevi obkrožala nadstropja. Palača Baše bo vpeljala v Ljubljani nov, doslej neznan, strogo konstruktivističen tip stavb, ki odklanjajo vsako nagnjenje do monumentalnosti v klasičnem smislu in je s svojo zunanjščino le izraz njene praktične potrebe in bi s tako zunanjščino prav tako lahko bila tovarna za kar koli, kot je sedaj trgovska hiša. Vprašanje je, če se bo ta nov tip v Ljubljani uveljavil in kakšen bo estetski vtis in končno njena skladnost z okolico. Tega se bomo zavedli šele, ko bo stavba v dogotovljenem stanju stala pred nami.

* * *

Palača banke Slavije. Nasproti nebotičniku, na vogalu Tyrševe ceste in Gajeve ulice, se je v dveh letih dvignila monumentalna palača banke Slavije, na kateri pravkar končujejo fasade. Z dograditvijo palače se bo razširila Tyrševa cesta za celih 12 m do črte nebotičnika, dalje se bo med novo palačo in Dukičevim blokom odprla nova ulica, ki bo nadaljevanje pasaze do Puharjeve ulice. Tako se bo izredno ozek, toda zelo prometen del Tyrševe ceste razširil, da se bo promet zlahka prelivljal iz prometnega križišča na Ajdovščini proti osrčju mesta.

Stavbna družba d.d.

Stavbna družba d. d. je nedvomno eno izmed najstarejših in največjih stavbnih podjetij v Ljubljani in v državi sploh. Ustanovljena je bila kot »Kranjska stavbna družba« leta 1873. Od takrat je izvršila ogromno število stavbnih del ne le v Ljubljani in njeni bližnji okolici, marveč tudi po drugih krajih na jugu bivše monarhije pred vojno in na ozemlju naše države po vojni. Gradila je več ali manj stavbe vseh vrst, javne in zasebne, visoke in talne, kakor ceste, železnice, mostove in druge vodne stavbe, dalje industrijske stavbe itd.

Med večjimi stavbami, ki jih je Stavbna družba d. d. zgradila v Ljubljani, naj omenimo samo muzej, poslopje bivše kranjske in sedanje banovinske hranilnice, sedanjo vojašnico Vojvode Mišiča, ljubljansko mestno elektrarno, stavbni blok meščanskega imovinskega zaklada med Stritarjevo ulico in Pogačarjevim trgom, vladno palačo, sodno palačo, palačo »Trboveljske premogokopne družbe«, palačo »Pokojninskega zavoda« na Miklošičevi cesti, novo šolo v Zgornji Šiški, novi hotel »Slon« in palačo »Banke Slavije«, ki ni še popolnoma končana, med stavbami izven Ljubljane pa operno gledališče na Reki, kolodvor v Gorici, del visokih stavb dolenske železnice, gimnazijo v Kranju, šole v Kočevju, Krškem in Postojni, tovarno čevljev »Peko« v Trzinu, palačo »Jadranske banke« v Zagrebu, poslopje državnih uradov v Užicah, mostove čez Ljubljano v Podpeči, čez Kamniško Bistrico v Beričevem in drugod.

Da bi bila kos vsem nalogam stavbarstva, si je Stavbna družba d. d. v dolgih letih svojega obstoja nabavila obsežen inventar in ga stalno izpopolnjevala. Poleg tega si je uredila celo vrsto obratov, ki ji dajejo kot pomožni obrati večjo samostojnost v stavbarstvu. Ima lastno parno opekarno na Viču, kamnolom v Podpeči, gramoznico, kovarsko, strojno-ključavničarsko, mizarstvo in kolarsko delavnico ter žago na električen pogon. Vsi ti obrati so urejeni tako, da se lahko vsak čas prilagode spremenjenim razmeram, skrčijo ali razširijo, kakor zahteva konjunktura v stavbni stroki na splošno in lastna zaposlenost posebej.

Palača ima v talnem načrtu obliko črke U, katere spodnji krak leži ob Gajevi ulici, druga dva pa ob Tyrševi cesti in novo nastali ulici. Vsi trije kraki oklepajo v sredi prostorno dvorišče. Palača je 30 m visoka in ima 7 nadstropij in dvoje etaž pod talnim nivojem.

Načrte za palačo je izvršil inž. Medved, statik je inž. Dimnik, načrte za centralno kurjavo, vodo in plin je oskrbel inž. Likar, za elektrotehnične instalacije in dvigala inž. Horvat in Vajda. Gradnjo je prevzela ljubljanska stavbna družba.

Zavarovalna družba Slavija gradi stavbo predvsem za svoje bančne in poslovne potrebe. Temu smotru ustreza razdelitev prostorov v notranjščini. Razen uradnih prostorov banke bodo v pritličju trgovski lokali, v višjih nadstropjih pa stanovanja. Dispozicija prostorov je naslednja: v traktu ob novi ulici je pritličje in troje nadstropij, rezerviranih za banko Slavijo. V pritličju ostalih dveh traktov je 9 velikih trgovskih lokalov. Vse 1. nadstropje zavzemajo pisarniški lokali. V vseh ostalih nadstropjih do 6. so dvo- in trisobna stanovanja. Vseh stanovanj je 38. Zadnje, 7. nadstropje je prav za prav podstrešje. Tu so na strani Tyrševe ceste in Gajeve ulice stanovanja za slugo in služkinje, dalje shrambe, pralnice, sušilnice in slično. Na notranji strani proti dvorišču pa so velike terase s prhami. Navzven zaključuje stavbo odprt hodnik s stebriči. Pod srednjim traktom v Gajevi ulici je klet v 2 etažah. V spodnji je centralna kurjava, toplovodna instalacija in električna centrala. Glavni vhod v palačo je iz Gajeve ulice in ima 2 stopnišči. Tretje stopnišče je s Tyrševe ceste. Vsa tri stopnišča so opremljena z dvigali.

Na zunanjščini bodo vse fasade do vrha obložene s ploščami naravnega kamna, in sicer bodo za pritličje rabili črn bosanski granit iz Jablanice, za nadstropja pa svetlorumen rimski travertin. Zaključni venec je iz umetnega belega kamna.

Projektant se je pri gradnji palače poslužil najmodernejših sredstev sodobne tehnike, ki so bili tokrat prvič v Ljubljani porabljeni. Predvsem je to izolacija proti tresljajem in zvoku. Izolacija proti tresljajem, ki jih povzročajo težka prometna vozila, je v obliki jarka nameščena ob Tyrševi cesti in Gajevi ulici. Okoli stavbe teče poseben zid, tako da je med njim in temelji stavbe jarek, ki ga prekrivajo pločniki. Ti zidovi prenašajo sunke na temeljne zidove, ti pa so od sten izolirani s plastjo svinca in klobučevine, ki sunke popolnoma oslabi.

Ker je železobetonska zgradba izredno akustična, so potrebne izolacije proti zvoku. Zato so železobetonske konstrukcije ločene s plastjo klobučevine. Stropi so izolirani s plutovino, vmesne stene pa so dvojne, med nje je položena preproga iz klobučevine.

Jasno je, da so stanovanja opremljena z vsem komfortom, toplo in mrzlo vodo, elektriko in plinom. Vse te instalacije so izpeljane v posebnih votlih stebrih, ki se nahajajo med dvema nosilnima stebroma. Zelo praktična novost so jaški za smeti. Palača Slavija je po razsežnosti in najmodernejši izvršitvi ena največjih in sodobnim zahtevam najbolj ustrežajočih stavb v Ljubljani.

Nje zunanje lice bo učinkovalo izredno mirno, toda zelo monumentalno in plemenito. Primerjava s stavbo Baše je že v načrtu zelo poučna. Bašova zgradba je izključno utilitarna stavba z neizrazito fasado zmo-

Dofo za Vašega otroka

in prihranke za Vašo starost Vam pripravi z življenjsko polico

SLAVIJA

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA
BANKA V LJUBLJANI

Zavarujte tudi proti ognju,
nezgodam, ropu itd.

Telefon 21-76 in 22-76

derniziranega tovarniškega tipa. Nasprotno je palača banke Slavije kljub enostavni resnosti in nerazčlenjenosti fasad vendar monumentalna. Že dragocena obloga s pravim kamnom nemalo pripomore do tega učinka. V pritličju je obloga črnega kamna, ki bo učinkoval kot masiven podstav, vrhnja, s svetlim kamnom obložena nadstropja so za oko brez teže. Na vrhu zaključuje stavbo izredno živahen venec enostavnega stebrišča iz belega umetnega kamna. Pri tem delu bo estetsko učinkovala predvsem igra svetlobe in sence, ki se bo prelivala med stebričjem. Pri vsej fasadi je to edini, rafinirano porabljen dekorativni moment, ki bo stavbo srečno zaključil navzgor. Palača Slavije je gotovo tudi estetsko med najlepšimi stavbami, ki so zadnja leta zrasle v Ljubljani.

* * *

Trgovska palača J. C. Mayer na Marijinem trgu v Ljubljani. Osnovno in vodilno misel te palače sem moral obravnavati iz dveh važnih stališč, in sicer:

1. da je stavba trgovska, torej moderna in
2. da je stavba po svojem položaju in okolici estetsko tako rešena, da se dobro spaja z okolico v prostorni harmoniji.

Stavba je trgovska, pomeni, da sem organiziral tlorise in dispozicije tako, da je obstoj in uspeh trgovine z ozirom na tehnični moment zasiguran. Ker je po svojem terenskem položaju parcela zelo dolga in razmeroma ozka, sem težišče prometa naravno pritegnil proti Marijinem trgu, kjer je največ ljudi v pasantnem stanju preko tromostovja. Grupiral sem izložbe in vitrine v glavnem na Marijnem trgu s prehodi, ter

Trgovska hiša J. C. Mayer
Ljubljana, Marijin trg števil. 1
zgrajena leta 1937.-1938.

GRADBENO PODJETJE

G. TÖNNIES

NASL. DRUŽBA Z O. Z.

LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 25

USTANOVLJENO LETA 1846.

TELEFON ŠT. 25-63

Projektira in izvršuje:

- vse vrste visokih stavb,
- betonske in železobetonske konstrukcije,
- moderne industrijske zgradbe,
- vodne naprave,
- mostove in jezove,
- hidrocentrale,
- kurilno tehnična dela:
- gradnja tovar. dimnikov,
- apnenic in industrijskih peči,
- obzidave kotlov itd.

še nadaljnje izložbe tako ob Wolfovi ulici kakor tudi ob nabrežju. S temi ustvarjenimi prehodi ob vogalih je za publiko lažji prehod iz nabrežja in Wolfove ulice na Marijin trg.

Notranjost trgovine sem izdelal centralno z glavnim stopniščem in dvigalom, ki veže vse trgovske etaže do I., oziroma deloma do II. nadstropja. Ker sem projektil v konstrukciji skeletni sistem ravninskih okvirov s kontinuirno vrsto srednjih stebrov, ustvarjajo ti stebri istočasno disciplino prometa kupovalcev v lokalu samem. Ker so stene trgovine izrabljene za blago takoj za izložbami, sem izrabil mednadstropno razsvetljavo za izdatno osvetlitev glavnega prodajnega lokala, in sicer tako, da se svetlobni žarki križajo. To se pravi, da sem uporabil svetlobo iz Wolfove ulice za nabrežno stran lokala in obratno svetlobo nabrežja za osvetlitev lokala ob Wolfovi ulici. Sprejem blaga sem situiral na gornjem koncu stavbe ob Wolfovi ulici z uvozom, od koder se blago razdeli po svoji potrebi v gotove oddelke in etaže te trgovine. Poleg centralnega trgovskega stopnišča je postavljeno tudi sekundarno stopnišče za interni promet osebja s tovornim dvigalom ter privatno stopnišče z dvigalom, ki veže vse etaže do strehe. Vsa tri stopnišča so po legi centralizirana.

Trgovina zavzema celotno pritličje s skladiščem in pisarno, galerijo z garderobami, I. nadstropje za engros in glavne pisarne, del II. nadstropja za engros in večino kleti za skladišča. Ostale etaže, to je del II. nadstropja, III. nadstropje in IV. nadstropje predstavljajo dvo- in trosobna stanovanja ter večje stanovanje lastnika, ki je v III. nadstropju.

Teren stavbišča, kjer stoji danes palača, je slab, mehak in predstavlja ilovico mešano z mivko ter nadalje talno vodo. V to svrhu so se morali široki, betonski, fundamentni podolžni pasovi postaviti oziroma betonirati na lesene borove pilote, nekaj čez 500 komadov po številu. Ti piloti, opremljeni z železnimi čevlji, so bili zabiti v povprečno globino 5 m pod fundament kletnih zidov oziroma stebrov. Ta globina je bila potrebna, da so isti stalno v vodi, da ne pride do gnitja istih. Obenem je bil s to kubaturo lesa, zabitega v zemljo, teren tudi komprimiran in sposoben, da prevzame nase vse nadaljnje obtežbe te stavbe. Nadaljnje etaže so grajene v enostavni konstrukciji ravninskega skeleta v železobetonu, z železobetonskimi opečnimi stropovi. Streha je izvedena v leseni konstrukciji ter krita z bakreno pločevino, del strehe ima ravno teraso, izolirano s svincem, ki je izkoriščena za vrt.

Kurjava cele stavbe je toplovodna, trgovina sama pa je kurjena s kurjavo na topli zrak z dodatno toplovodno napravo.

Fasada je izvedena v spodnjem delu do I. nadstropja v umetnem kamnu - travertinu, podnožje in glavni stebri so obloženi s pravim travertinom, gornji del fasade je izveden v žlahtnem ometu, okviri oken, profili, balkoni in loggia pa v umetnem kamnu. Vse izložbe so izvedene v železni konstrukciji z markizami.

Sprednja fronta fasade na Marijinem trgu ima širino 16 m ter višino 21 m, povprečna dolžina palače ob Ljubljani oziroma Wolfovi ulici pa je 45 m.

Arhitekt S. Rohrman.

UNION PIVO
 DELNIŠKE DRUŽBE PIVOVARNE
 UNION LJUBLJANA

KLAVNICA
 vsako zmo vsebuje
 mrazeni sladki sladkor

UMETNI

L E D

iz pitne vode
 se dobliva v
**MESTNI
 KLAVNICI**
 na licu mesta po 3 din
 kos (12·50 kg)

T V R D K A

F. J. Garičar

nudi v svoji glavni trgovini veliko izbiro sukna, kakor tudi druge modne novosti za moške in damske obleke, ter vse vrste boljše in cenejšo konfekcijo. ~ Tvrška vodi na nasprotni strani Sv. Petra c.30, specialni oddelek za perilo in stanovanjske opreme, ter na Sv. Petra nasipu 29 oddelek za cenejše tekstilno blago in ostanke. ~ Tvrškino geslo je: majhen zaslužek, velik promet!

Ljubljana, Sv. Petra cesta 29

NAJVEČJI SLOVENSKI
PUPILARNOVARNI ZAVOD

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

STANJE VLOG PREKO
Din 420,000.000.—

★

LASTNE REZERVE NAD
Din 26,000.000.—

★

DOVOLJUJE POSOJILA
PROTI VKNJIŽBI

Za vse obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

PEŠ PO SLOVENIJI LETA 1828.

Napisal Adalbert J. Krickel
prevel Ante Gaber

(Nadaljevanje.)

Prav za prav so pri Purgi tri jame, vendar je pa v spodnji dve zaradi vode dohod težak. Jama pri Škednju ob Trstu je zelo vlažna in nevarna zaradi rahle zemlje. V Lokvah je najlepša in najbolj varna jama. Kapniki tvorijo prave stene in oddelke v druge prostore, kamor prideš po varnih lestvah.

Za prijatelja prirode je vredno truda, da si ogleda vse te jame, ki se nahajajo v okrožju nekaterih milj. Toda za to je treba denarja in prilike.

Imenitnejši nego vse te jame je pa gotovo dve postaji⁶⁴ od Postojne oddaljeni rudnik živega srebra v Idriji, najbogatejši na svetu. Neprestani dež in neskončno blato, ki je celo krasno tržaško cesto napravilo neprehodno, sta me zadržala, da bi obiskal ta svetovno znani rudnik. Dovoljeno naj mi bo vsaj toliko, da na kratko spregovorim o njem. Idrija ali Hydria je bila nekoč divja dolina, obdana z gostim gozdom. Leta 1497. je neki kmet postavil leseno posodo v potok, našel jo je pa, ko se je napolnila z vodo, obrobljeno z nekaj svetlega, nakar je bil ta bogati rudnik odkrit.

Od Karla, nadvojvode avstrijskega, ki je zgraditev rudnika l. 1578. z vnemo podpiral, je ta rudnik, če odračunamo kratki čas francoske invazije, bil vedno avstrijski ter ima zaradi svoje lepote in varnosti le malo enakih.

Sredi mesta stoji po novem okusu visoko zidana hiša, ki je prvi vhod v jamo. V tem poslopju je uvozna izba, kjer ljudje dobivajo svoje olje za svečavo in opravljajo svojo molitev. Vsa polja in rovi imajo svoja imena. Hiše so obdane s čednimi vrtovi in kraj sam, ves obdan z gorami, ima samo en izhod. Sicer je Idrija mala, hiše so raztrošene naokoli in grad, kjer je glavna pisarna, ima ime rudniški grad.

19. novembra 1828.

Zgodovinske opombe. Senožeče. Italijanka.

Vračam se spet h kraju Postojni, kjer sem davi ostal še do enajstih. Lacij meni, da je bilo nekdanje glavno mesto Japodov. Bolj prav se mi pa zdi, da so razvaline visoko gori na skalnati pečini bile kot grad last templarjev. Leta 1372. so v njem prebivali še grofje Celjski, l. 1436. je prišel v roke vojvode Koro-

⁶⁴ Poštni postaji seveda, namreč Postojna - Razdrto in Idrija.

škega in l. 1458. se ga je polastil spet grof Celjski. Pozneje so ga razdejali Turki, nakar je bil novi grad sezidan v dolini.

Kraj je menda dobil svoje ime po mnogo orlih ali postojnah, ki pogosto gnezde okoli po skalnatem hribovju. Sonce se je ozrlo skozi oblake, ko sem zapuščal skalnato postojnsko sosesko. Na poti proti Razdrtemu dela široka pečina in na njo pritisnjeno gorovje grozno sliko. Ko zapustiš Razdrto, se vzbneš na visoko goro Nanos, ki je proti Senožečam čisto strma.

V teh krajih ima burja menda svojo največjo moč. Tu prevrača vozove, meče kose skal v brezno in ruje drevesa s koreninami. Nanos je sicer samo 866 čevljev visok,⁶⁵ vendar pa poglavitno najdišče kranjske flore.

Tukaj se sedaj pričinja kraško hribovje, ki ima zelo mnogo jam in špilj, kjer je pa tudi gad⁶⁶ zelo pogost. Postane do 5 čevljev dolg in ima tri⁶⁷ strupene zobe. Prav tako so v tem golem kamnitem hribovju, ki je zelo revno vode in lesa, po razpokah skalovja škorpioni, ki pa ljudem niso škodljivi, če se jih človek po naključju ne dotakne. Med temi kraškimi gorovji je spomina vredna Učka, ker čez njo pelje lepa trgovska cesta. Na tej cesti so pa vozovi le redki, ker manjka ne samo dobrih gostiln, temveč je tudi potovanje zelo nevarno. Škoda, da prijatelji prirode ne obiskujejo teh gora, ker je po poročilih Scopolijevih⁶⁸ menda na teh gorovjih neizčrpen zaklad rastlin.

⁶⁵ Gotovo misli avtor relativno višino.

⁶⁶ Avtor v oklepaju dostavlja: po kranjsko »Gaud«.

⁶⁷ Najbrž so ljudje popotniku pripovedovali o modrasovem rožičku, pa jih ni prav razumel.

⁶⁸ Slavni botanik, ki je v 18. stoletju živel v Idriji in prvi natanko opisal floro Kranjske in obmejnih pokrajin.

ELITNA
KONFEKCIJA
ZA DAME IN
GOSPODE

Mastek

MARIBOR

P. SEMKO

KRZNAR, IZDELOVANJE ŠPORTNIH IN UNIFORMNIH ČEPIC

MARIBOR, TYRŠEVA 7

(Gosposka 37)

Scopolija, prijatelja botanike, so nekoč na tem potu trdo prijeli roparji in iz strahu ni mogel ponoviti svojih raziskovanj in prizadevanj za floro Kranjske.

Še preden je ugasnila večerna zarja, sem prispel v čez vse blatni trg Senožeče. Že v vhodu stoji samcat stolp, kjer je bil napis: Spero in Deo; dalje tja pa stoji nov grad, a na hribu so ostanki razvalin. Graščina je last kneza Porcia. Ostal sem v gostilni, kjer je bila gospodinja Italijanka. Sedela je, ko sem prišel s svojimi tremi otroki na ognjišču. Na klopi pri ognju njen mož, surov cepec, ne daleč proč. Komaj za silo sem za svoj denar dobil prenočišče in sem imel tudi srečo, da sem v pol ure spoznal te Italijanke srce. Dva rokodelska pomočnika sta prišla in prosila za kos kruha. Ga nima. Ves dan nista jedla nič gorkega: To jo ne briga. Ali vendar nam podarite vsaj malo surovega krompirja, imejte vendar usmiljenje. Ga nima.⁶⁹ Ob strani je bil cel magacin, od koder sem si ga tudi nekaj pustil zavreti za večerjo.

⁶⁹ Krompirja.

20. novembra 1828.

Sežana. Opčina. Presenečenje. Prihod v Trst.

Pot po golem kraškem hribovju bi bila dolgočasna, če bi se bolj odprta okolica okrog Štorij in Sežane, čeprav tudi kamnita, ne ozirala iz daljave v dolino. Malo pred izhodom iz te divjine je mejnik Primorske. V Sežani je že vse italijansko.⁷⁰ Svet pri Sežani zaradi razgleda na goriške, koroške in kranjske Alpe lahko imenujemo lep. Sežana ima nekaj velikih hiš in zvonik redke arhitekture.

Zdelo se mi je, da sem videl že dosti kamenja, toda, če zapustiš Sežano in greš navzdol proti Opčini, bi lahko po pravici dejal, da si prestavljen v kamniti svet. Čudovite podobe večkrat velikanskih kamnitih skladov morajo človeka pripraviti do osuplosti.

Tu me je pa pri Opčini, kjer je bil vidiran moj potni list, čakal čuda lep pogled. Srce mi je tolklo in komaj sem ga pričakal. Videl sem že streho gostilne, šel vedno više in kakor s čarobnim udarcem sem tedaj na mah zagledal Adrijansko morje, od sončnega bleska razsvetljeno. Videl sem sto in sto ladij, videl sem živahni Trst. Kdor kakor jaz še nikdar ni videl morja, ga mora prevzeti začudenje ob tem vzvišenem delu stvarstva. Na tem morju vlada neprestano največja kupčijska delavnost, s tem morjem so se poročili doži ali vojvode beneški in nad tem morjem so nekdam vladali Benečani neomejeno.

⁷⁰ Po dobri stari slovenski navadi so seveda tudi tedaj vsakega tujca ogovarjali na Kranjskem po nemško, na Primorskem pa po italijansko.

"Jugosvila" d. E. O. B.

"Jugotekstil" d. E. O. B.

TEKSTILNE VORNICE

MARKO ROSNER, MARIBOR

Hrib Opčina, ki je z druge strani tako zložen za hojo navzgor, gre proti Trstu zelo strmo navzdol. Tu sem pa takoj videl živahnost tega velikega trgovskega mesta. Več nego sto tovornih voz je z neskončnim naporom vozilo gor. Vpitje voznikov, pokanje bičev je odmevalo po stranskih potih. Po štiri in dvajset glav volov, po dvajset konj je bilo večkrat vpreženih v en sam voz in še je šlo komaj. Uboge živali so surovi, opotečni vozniki strašno pretepali, tolkli tudi po nosu in očeh, da je moral občutiti sočutje, kdor je to gledal in imel mehko srce. Ti vozniki so res najsurovejši ljudje, da hujših biti ne more, toda s to surovostjo je združena izredna poštenost in zanesljivost. Ko prideš bolj na podnožje hriba, pregledaš mesto samo in lepe vile okoli. Pri liniji⁷¹ na Komercialni cesti so mi vzeli potni list in policijski nadzornik mi je odkazal precej poceni gostilno, kjer se nisem mogel pritožiti zaradi snažnosti postelje, v kateri bi imela prostora dva človeka.

Pohajkoval sem po nekaterih cestah in se pripravljaj, da svoje nazore o Trstu, čeprav je že dosti krepkejših opisov, predložim svojim bralcem.

21. novembra 1828.

Trst in njegove znamenitosti.

Ko se je zdanilo, sem bil takoj pripravljen za ogledovanje lepega trgovskega mesta. Namenil sem se samo, da si ogledam pristanišče, ladje, trdnjavo, katedralo, jezuitsko cerkev Santa Maria di Salute, cerkev sv. Petra in staro mesto, nato pa obiskati dobrotnike, ki sem jim bil priporočen.

Po razgledih s tukajšnjih raznovrstnih višin ne more biti za popotnika, ki ima čut za narodo, čut za človeštvo, zanimivejšega od živahnega življenja v luki. Nov svet se je odprl mojim očem. Ure in ure sem občudoval te nove slike. Prihod in odhod ladij, mirno in močnejše gibanje morja, pozdravljanje kastela s topovskimi streli, število različnih zastav, vse to je name napravilo vtis, ki je neizbrisljiv. In poleg tega množica narodov, kakor Špancev, Portugalcev, Američanov, Afričanov, Turkov, Angležev, Grkov, Dalmatincev, Mavretancev, Nemcev, Italijanov in lakomnega kranjskega kramarja je napravila sliko še zanimivejšo.

Trst je krasno mesto, samo da ga trgovina dela zelo dragega, zlasti za takega, ki pride kakor jaz z

⁷¹ Na meji, mitnici.

Obiščite

8. MARIBORSKI TEDEN

od 5. do 13. avgusta 1939.

Polovična voznina na železnicah od 1. do 17. avgusta 1939.

Velika gospodarska in kulturna revija

Industrija - Trgovina - Obet - Kmetijstvo - Tekstilna razstava - Tujskoprometna razstava - Gledališka razstava - Razstava kočnih del - Skautska razstava - Gostinstvo - Vinska pokušnja - Razstava malih živali - Številne specialne razstave - Koncertne in gledališke predstave - Športne predstave - Veselični park na razstavišču itd., itd.

Obiščite Mariborski otok, najlepše kopališče v Jugoslaviji!

Obiščite zeleno Pohorje in sončni Korjak!

Obiščite veseli Maribor in njegovo okolico!

Mariborski teden je najlepša priložnost za obisk severne meje!

Ogrske, Sedmograške in Vlaške. Trst so po najstarejših rokopisih menda sezidali Karnijci. Volteranus imenuje mesto Tergeste ali tako vsaj stari grad. Sploh pravi o vsej soseski: Istriae Caput Tergeste, Colonia romana itd. Za časa sv. Hermandada,⁷² učenca evangelista Marka, je bil Trst baje l. 83. po Kr. rojstvu pozorišče preganjanja kristjanov.

Tu so baje zaradi zveličarja krvaveli Justina, Tekla, Evfemija, Servul. Leta 1102. je kraj prišel pod slavnega doža Aleksandra Dandola.

Leta 1206. je mesto osvojil Ludvik Bavarski.

Leta 1279. je vedno naraščajoče mesto vladal beneški patriarh.

⁷² V mislih ima pisec pač sv. Mohorja ali Hermagora.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

★ **PODRUŽNICA MARIBOR** ★

CENTRALA V LJUBLJANI

najstarejši domači bančni zavod — se priporoča za vse v bančno stroko spadajoče posle. Sprejema vloge na hranilne knjižice in tek. račune. Kupuje in prodaja vrednostne papirje in valute

Telefon 2258 in 2146

Račun pri Pošt. hranilnici: Ljubljana 11.258, Zagreb št. 39.013

Eskontira trgovske menice, daje trgovsko-industrijske kredite pod ugodnimi pogoji. Preskrbuje inkaso menic, kuponov in izžrebanih in amortiziranih srečk. Devizne transakcije izvršuje najkulantneje

»SLOVENC«

Naročite

Oglašujte v »Slovincu«!

Zakaj? Ker je največji in najbolj razširjen sloven. dnevnik ter imajo zato oglasi v njem najzanesljivejši uspeh

Naš najcenejši popoldnevnik

»SLOVENSKI DOM«

(na mesec stane le 12 din) je dober informativni dnevnik, ki ga priporočamo vsakomur, zlasti vsem tistim, ki ne zmorejo naročnine za »Slovenca«

Časopise naročate lahko pri vseh naših podružnicah v Ljubljani, Mariboru, Celju, Ptuj, Kranju, Novem mestu in na Jesenicah in pa pri glavni upravi v Ljubljani, JUGOSLOVANSKA TISKARNA

Zakaj? Ker je najboljši slovenski dnevnik in ker ste zavarovani za 10.000,- din za primer smrtni nezgode *

**STROJNO
PODJETJE**

R. WILLMANN

**LJUBLJANA
SLOMŠKOVA
ULICA ŠT. 3**

Beneški jarmeniki, cirkularke, nihalne žage najnovejše konstrukcije, brusilni stroji. Železni deli k pogonu mlinških kamnov, zatvornice. / Transmisijski deli, kakor: osovine, ležišča, spojke, jermenice vseh vrst in velikosti. Rebraste cevi iz kovanega železa z ugodnim grelnim učinkom. / Elektrotovorna in jamska dvigala, vitli in dvigalne ter transportne naprave. Projektiranje in oprema žag in mlinov ter drugih industrijskih naprav. Vsakovrstna popravila strojev. Ponudbe brezplačno, a na željo strokovnjaški obisk.

TELEFON 20-55

**HRANILNICA
DRAVSKE
BANOVINE**

MARIBOR — CELJE

Obrestujemo vloge na hranilne knjižice in v tekočem računu z najugodnejšo obrestno mero. Dajemo posojila pod ugodnimi pogoji

TELEFON 25-68

n 25-69

MARIBORSKA TISKARNA

V MARIBORU, KOPALIŠKA ULICA 6

Izdeluje vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela. Tiskovine od najenostavnejše do najfinejše izdelave v eno- in večbarvnem tisku v običajnem knjigo-, offset-, kameno-, bakro- in anilinskem tisku, vsa knjigoveška in kartonažna dela, klišeje, reklama po lastnih osnutkih, foto-reprodukcijška dela, plakatiranje, založba dnevnikov, tednikov, revij in knjig, »Pirofania« - poslovna reklama

TOČNA POSTREŽBA - SOLIDNE CENE

Leta 1381. je prišlo pod varstvo pobožnega nadvojvode Leopolda Avstrijskega. Karel VI. je Trst razglasil za svobodno luko, toda zaradi invazije Francozov l. 1795. in 1805. itd. je pretrpel zelo mnogo. Avstrijci in Rusi so končali njegovo trpljenje.

Trst se deli na novo in staro mesto, moja volja je pa bila, da si ga ogledam in opišem po svojem nazoru. Pretekem sem iz luke več cest in trgov lepega, tako pravilnega in tako živahnega novega mesta in se podal po ozkih, umazanih ulicah na grad v temno staro mesto. Kakor lep se zdi grad, gledan z Opčine, tako podrt je od blizu. Skozi dvoje vrat se pride v notranjost na visoko ležeč trg, kjer so postavljeni topovi za pozdravljanje ladij. Ob krasnem razgledu po morju in mestu pozabiš staro podrtje zidovje. Od tod sem se podal v katedralo (Chiesa vecchia), sicer manj veliko, kakor bolj zaradi svoje notranje oblike zgradbe zanimiv božji hram. Veliki oltar je marmor in mozaik, celota je razdeljena na tri ladje. Oltarjev je precej, loretska kapela zaradi svoje temačnosti zbuja sveto grozo. Med slikami sem našel zelo staro, a še vedno lepo mojstrovino, poroko Jožefa in Marije. Na potu navzdol sem obiskal jezuitsko cerkev sv. Marije, ki je v bednem zakotku. Obhajali so baš praznik sv. Marije od zdravja. Cerkev je znotraj okrašena po italijanskem okusu in kapela Matere Zveličarja je bila prevlečena z modrim in rdečim, z zlatom in zvezdami pretkanim taftom. Pod orglami so bili stebri prevlečeni s perkalom. Na Piazza Grande sem si ogledal še malo cerkev sv. Petra, ki zasluži, čeprav ni velika, da si jo ogledaš zaradi svetlosti in snažnosti. Na potu do katedrale srečaš še več kapel. Staro mesto je pravo nasprotje novemu mestu. Nič razen krivih ozkih ulic, kjer so sem in tja tudi lepa poslopja. Posteljo, ki sem jo imel v gostilni, moram pohvaliti, ker si boljše ne more nikdo poželeti; zato sem se tudi kmalu zazibal v sladko spanje.

(Dalje.)

LJUBLJANSKO LJUDSKO ŠOLSTVO V TEREZIJSKI IN JOŽEFINSKI DOBI

Rudolf Dostal

Srednji vek ni poznal ljudske šole, kakršna je danes, da bi jo otroci morali obiskovati. Brati in pisati sta znala večinoma le plemstvo in duhovščina, a celo ti pogosto s pomanjkljivim znanjem. Tako stanje ljudskega šolstva je trajalo tja do srede 18. stoletja tudi v Avstriji, ki je imela le malo ljudskih šol. Le

Viri: Arhivalije ljubljanskega mestnega muzeja; LSM 1894., 1895., Jožef Apih: Ustanovitev narodne šole na Slovenskem; Dimitz: Geschichte Krains; Gruden-Mal: Zgodovina slovenskega naroda; Vrhovec in Vrhovnik (razni spisi).

VELETRGOVINA

PINTAR & LENARD

MARIBOR

Tujskoprometna zveza

Ljubljana, Tyrševa cesta 11

Tujskoprometna zveza

Maribor, Trg svobode-Grad

PUTNIK

BEOGRAD

A. D.

Vsi
dohodki
služijo
naši
tujsko-
prometni
propa-
gandi

PODROBNE INFORMACIJE IN PROSPEKTI vseh turističnih krajev Slovenije, zdravilišč, letovišč, planinskih postojank, kakor tudi posameznih turističnih obratov, hotelov, penzionov itd.

Brezplačni nasveti, prospekti, programi, rute, ter vse ostale usluge in navodila za potovanja v tu- in inozemstvo.

Vse vozne karte za železniški, pomorski in zračni promet v tu- in inozemstvu; nakup in prodaja valut, kreditna pisma, potovalni čeki in hotelski boni, splošno priljubljeni izleti.

Poslovalnice Tujskoprometnih zvez Putnika v Ljubljani in Mariboru: Ljubljana, Maribor, Celje, Ptuj, Kranj, Bled, Rogaška Slatina, Št. Ilj, Jesenice, G. Radgona, Korensko sedlo, Planina pri Rakeku, Jezerski vrh, Dravograd-Meža

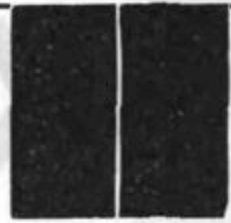
tu in tam sta vzdrževala kak samostan ali graščina šolo, in še to za dečke plemiških in višjih uradniških družin, ki so se učili branja, pisanja in računstva. Bile so tudi nekatere občine, ki so od časa do časa najemale za ta posel cerkovnike in organiste, pa jih spet odpuščale, če niso ob nevihti pravočasno zvonili, če so otroke le preveč preteepali, ali če so se sicer kako zamerili krajevnim mogotcem. Imovitejši starši so dali poučevati svoje otroke od domačih učiteljev, ki pa so bili pogosto izprijeni dijaki brez pravega znanja.

Najstarejše ljubljanske šole

Kdaj se je začelo ljudsko šolstvo v Ljubljani, in kakšno je bilo v najstarejši dobi, o tem nam zgodovinski viri le malo poročajo. Kolikor se more dognati, je začel s šolstvom v Ljubljani *nemški viteški red v 13. stoletju*. Ena izmed najstarejših ljubljanskih šol je bila šentpeterska šola, ki se navaja že leta 1262. V Križankah sta se vzdrževala tudi zavod in šola za revne deklice. V 14. stoletju je bila že tudi *šenklavska ljudska šola*, ki pa je zaradi malomarnosti oblasti, meščanstva in župnikov prenehala ter je celó poslopje razpadlo. Leta 1418. se je šola na pobudo šentpeterskega župnika Jurija *Haugenreutterja* obnovila ter se je poučevalo branje, pisanje in petje. Učenci šenklavske šole so oskrbovali tudi cerkveno petje. Patron šole je bil ljubljanski magistrat, ki je nameščal učitelje in skrbel za vzdrževanje šolskega poslopja. Učitelji so se imenovali »Schulhalter«, izraz »Schulmeister« (šomašter) je nastal šele poznej v 17. stoletju.

SUHE BARVE, OLJNATE BARVE, LAKE, EMAJL-LAKE, FIRNEŽE
ter vse pleskarske in slikarske potrebščine
kupite najugodnejše pri domači tovarni

EDIĆ-ZANKL

družba z o. z.
LJUBLJANA
TOVARNE OLJA, FIRNEŽA, LAKOV IN BARV

Vse te in še poznejše šole do cesarice Marije Terezije so bile večinoma zasebne, brez državnega vpliva in nadzorstva. Kdor je šolo ustanovil, ta je imel tudi vpliv nanjo, jo vodil, vzdrževal in nadzoroval. Poleg samostanskih šol so bile tudi stolne in župnijske šole. *Stolna šola* se je nahajala na sedežu škofije, v Ljubljani v drugi polovici 15. stoletja. V župnijskih šolah so poučevali le verouk, cerkveno petje in branje, tu in tam tudi pisanje ter od 15. stoletja nadalje tudi malo računstva. Učni jezik je bila materinščina. *Mestne šole* so stale nekoliko nižje kakor samostanske in stolne šole. Za preproste ljudi so bile takoimenovane »pistlne« šole za nižje sloje, zlasti obrtnike. V začetku so bile te šole zasebne, imenovali so jih tudi zakotne, pozneje pa so jih ustanavljala mesta. Disciplina je bila v teh šolah silno stroga. Šiba in palica sta bili poglavitno vzgojno sredstvo. Ko je učitelj nastopil svojo službo, so mu izročili šibo kot znak šolske in kazenske oblasti. Disciplinske kazni so bile nad vse sramotne in poniževalne. Kaznovani učenec je moral nositi lesenega osla okoli vratu ali rdeč

RESTAVRACIJA »SLAVIJA«

NASPROTI GL. KOLODVORU

MARIBOR

Topla in mrzla jedila

Prvovrstna štajerska in dalmatinska vina

Se priporoča **RITTER** ★

POSOJILNICA NARODNI DOM V MARIBORU

Z. Z. O. J.

NARODNI DOM

TELEFON 2108

Deležna glavnica nad 600.000 din, lastne rezerve 11 milijonov din, hranilne vloge 56 milijonov din
Sprejema hranilne vloge na knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje po 3 do 5%
Daje posojila na vknjižbo in na menice pod najugodnejšimi pogoji

Najstarejši slovenski denarni zavod v Mariboru — Vse hranilne vloge so proste in se izplačujejo neomejeno!

jezik iz blaga na hrbtu, moral je klečati na polenih itd., in sicer toliko časa, dokler mu ni sledil drug učenec, ki je zakrivil kaj podobnega. Okrog leta 1550. so bile v Ljubljani tri šole: poleg že omenjene šenklavške šole je bila še ljudska šola v nekdanjem meščanskem špitalu, na prostoru današnje Kresije v Stritarjevi ulici, tretjo ljudsko šolo pa je vzdrževal nemški viteški red.

Škof Tomaž Hren navaja leta 1616. v svojem pismu papežu Pavlu V., da je bilo leta 1597., ko je prevzel ljubljansko škofijo, v Ljubljani mnogo protestantskih predikantov, poleg tistih, ki so v šolah učili. Pa tudi zgodovinar *Dimitz* piše: ... denn mit dem Praedican ten zog auch der Schulmeister ins Land.« (S predikantom je prišel tudi učitelj v deželo.) Kjer niso imeli posebnega učitelja, so navadno poučevali protestantski pridigarji, ki so bili v času reformacije nastavljeni po vseh večjih mestih. Reformacija je uvajala že po svojem namenu narodni jezik v šolah. V to dobo spadata prvi slovenski knjigi, ki jih lahko obenem smatramo kot prvi slovenski šolski knjigi. Izdal jih je Primož Trubar leta 1551. ter sta bili namenjeni pouku: 1. *Abecednik* in *malikatekizem* »Ane Buquize is tih se ty Mladinu preprosti Slouvenzi mogo lahko v kratkim zhasu brati nauzhati« in 2. *kattekizem* »Anu kratku Poduzhenie skaterim vsaki zhlouk more vnebu pryti«.

Poleg latinske šole, ki so jo vzdrževali kranjski deželni stanovi, so bile v dobi reformacije v Ljubljani še tri ljudske šole: šenklavška, ki je bila katoliška; mestna, ki jo je vzdrževal magistrat in stanovska ljudska šola. V tej je imela slovenščina mnogo pravice, zakaj poleg omenjenih Trubarjevih knjig so uvedli kot učno knjigo »*Arcticae horulae*« (zimske urice), ki jo je spisal protestantski pisatelj Adam Bohorič, ravnatelj stanovske šole. Zanimivo je, da je bilo na stanovski šoli prepovedano učencem 3. razreda govoriti slovensko, učenci 4. razreda pa niso smeli govoriti nemško. Protestantski reformatorji so delali za slovensko šolo z besedo, s pismom in knjigami, vendar jim ne moremo priznati namena za splošno ljudsko izobrazbo. Učili so kakor poprej katoliški duhovniki otroke predvsem verskih resnic. Šola jim je bila v prvi vrsti temelj in sredstvo za razširjanje in utrjevanje nove vere. Splošen pouk je bil zelo skromen, tako n. pr. pouk v računstvu kaj redka prikazen. Protestantsko šolstvo ni dolgo trajalo. Nastala je protireformacija, kateri je bil na čelu energični in neustrašni škof Tomaž Hren. Nič ni pomagalo, da so se kranjski deželni stanovi leta 1598. na svojem zborovanju v Ljubljani krepko in moško zavzeli za protestantske šole in učitelje. Ob sklepu 16. stoletja so bili izgnani poleg predikantov tudi vsi protestantski učitelji iz Ljubljane in slovenskih

dežel. V času protireformacije je škof Hren vse te šole kratkomalo zaprl, ne da bi jih spremenil v katoliške. V ljudskem šolstvu ni bilo nobenega napredka. Nekoliko branja in pisanja, to je bilo vse, kar so se otroci naučili. Šolska vzgoja je bila sicer nekoliko milejša, a še vedno je prevladovala telesna kazen. Slovensko ljudsko šolstvo je nato spalo nad 150 let.

Ljudsko šolstvo v dobi Marije Terezije

Nova doba za naše ljudsko šolstvo je nastopila pod vladno cesarice Marije Terezije. Zdaj šele se je začela državna uprava bolj brigati za splošno ljudsko izobrazbo ter je najprej poizvedovala po državi, kje so šole, kakšne imajo učitelje, kdo in kako jih vzdržuje itd. Ljubljanski mestni sodnik pl. Radics je poročal 16. marca 1754., da je mesto imelo nemškega učitelja v mestnem špitalu (v današnji Stritarjevi ulici). Učitelj je imel prosto stanovanje, 25 gold. letne plače in 25 učencev, od katerih je dobival vsako četrtletje 34 krajcarjev šolnine. To je bila takrat edina šola v Ljubljani. Kranjsko deželno glavarstvo je poročalo 17. junija 1761., da je bilo na vsem Kranjskem 16 ljudskih šol (gemeine oder Trivialschulen). Isto leto je poslal ljubljanski mestni magistrat o šolskem stanju v Ljubljani nastopno poročilo: »V Ljubljani sta dve šoli, v katerih se uče dečki in deklice. Poučujeta jih dva učitelja. Izvežbana sta toliko, da moreta poučevati otroke v branju, pisanju in računstvu ter sta kos celo predmetom, ki jih je treba »parva schola« (za prvi latinski razred). Plačujejo jih starši otrok po 34 krajcarjev vsake kvatre. Sicer pa ni za šolo nobene ustanove ali glavnice. Eden od teh učiteljev poučuje 40 dečkov in 11 deklic, drugi učitelj pa 30 dečkov in 4 deklice. Če bi plačevali vsi starši redno, bi imel prvi učitelj 116, drugi pa 77 goldinarjev plače na leto. Ta dva učitelja vodita otroke ob nedeljah popoldne med 1. in 2. uro v cerkev, eden k jezuitom, drugi v šenklavško cerkev. V mestu sta še francoski in italijanski učitelj, ki poučujeta na željo in za plačilo v jezikih.«

V splošnem so bile šolske razmere kaj slabe. Pri sprejemu v šolsko službo se ni gledalo na to, koliko je prosilec zmožen poučevanja. Poglavitno je bilo spretno orglanje, doneči glas za petje na božjih potih in pri procesijah, zlasti pa prosilčev sloves, da je »strokovnjak za nevihte«, ki jih voha po cele ure naprej in jih pravočasno odvrne z zvonjenjem. Gorje ubogemu učitelju, če je le enkrat pozabil zvoniti nevihti! Njegova že itak slaba služba je bila zgubljena.

Cesarica Marija Terezija je podvzela obsežne šolske reforme. Z izboljšanjem metode pouka je začel saganški opat *Felbinger*. Velike zasluge za šolsko reformo v Avstriji si je pridobil tudi naš rojak, doma z Bleda, Blaž *Kumerdej*, profesor na dunajski orientalski akademiji, ki je predložil vladi načrt, »kako bi se dalo kranjsko prebivalstvo najbolj uspešno poučevati v branju in pisanju«. Proti nameravani šolski reformi se je pojavil odkrit odpor z raznih strani, največ od duhovščine in okrajnih glavarjev. Tako n. pr. dvomi novomeški arhidijakon Martin *Jabacin* (Jebačin), da bi nasveti »dobrega Kumerdeja kaj prida sadu obrodili. Splošno poučevanje kmetskega ljudstva v branju in pisanju

BRILJANTE

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 2
(Hotel Slon)
TELEFON ŠTEV. 31-49

in vse drage kamne, žlahtni nakit v platini, zlatu in srebru

Najugodnejši nakup in prodaja!

Velika zaloga **ur** vseh vrst, **jedilni pribor** v pravem in alpaka srebru, kromu, alpaka itd., razne **namizne servise, tase** za serviranje, **kovinske umetnine** in druga primerna darila za krst, poroko, birmo, god, rojstni dan itd.

Inž. arh. JELENEC & inž. ŠLAJMER

GRADBENO PODJETJE IN TEHNIČNA PISARNA
DRUŽBA Z O. Z.

MARIBOR, PRI PARKU 3
TELEFON 2212

RADIO TSCHARRE

MARIBOR, ZRINJSKEGA TRG ŠT. 9

Glavno zastopstvo svetovnih znamk

KÖRTING - HORNYPHON - BRAUN

ima v zalogi že nove tipe 1940, ki jih interesentom lahko predvaja

ZMERNE CENE — TUDI NA OBROKE

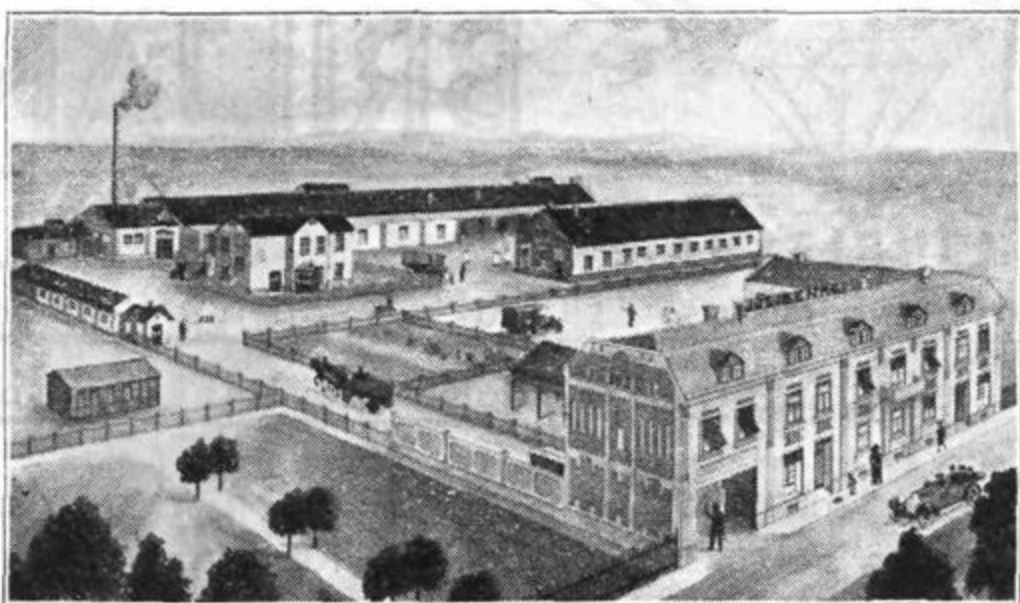
ELEKTRARNA FALA

PODRAVSKA TISKARNA

MARIBOR, GREGORČIČEVA ULICA 6

Telefon števil. 20-38

JOS. BENKO = Murska Sobota

Tovarna mesnih izdelkov in mesnih konzerv

**I. jugoslovenska proizvodnja
bakonov in eksportno podjetje**

priporoča svoje dnevno sveže in priznane
okusne mesne izdelke in konzerve po
najnižjih dnevnih cenah

ZAHTEVAJTE CENIKE!

Lastne prodajalne: MARIBOR, Glavni trg 16
MARIBOR, Aleksandrova c. 19
CELJE, Kralja Petra cesta 13
CELJE, Glavni trg, in
GORNJA RADGONA

Kadar potrebujete

tiskovine, knjige, brošure,
prospekte, etikete, diplome,
razglednice, plakate, letake,
posepnice, koledarje, tiskovine
za urade, trgovino in obrt
ter ostale tiskovine, bodisi v
eno- ali večbarvnem tisku,
tedaj se izvolite obrniti na

**TISKARNA
BAKROTISK
KAMNOTISK
OFFSET-TISK
KNJIGOTISK
KLIŠARNA
ČASOPISJE
DNEVNIKI
ILUSTRACIJE**

JUGOSLOVANSKO TISKARNO

**LJUBLJANA
KOPITARJEVA
ULICA ŠTEV. 6**

UMETNI

iz pitne vode
se dobiva v
**MESTNI
KLAVNICI**
na licu mesta po 3 dni
kos (12.50 kg)

Dofo za Vašega otroka

in prihranke za Vašo
starost Vam pripravi z
življenjsko polico

SLAVIJA

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA
BANKA V LJUBLJANI

Zavarujte tudi proti ognju,
nezgodam, ropu itd.

Telefon 21-76 in 22-76

**JUGOSLOVANSKA
UDRUŽENA BANKA D.D.
PODRUŽNICA MARIBOR**

Naslov za brzojavke: Unionbanka
Telefon št. 21-01 in 21-25

Devizni in valutni posli. — Žiro-račun
pri Narodni banki. Poštni ček. račun:
Ljubljana št. 10.568, Zagreb br. 39.070

ne bi bilo pametno in res kaj prida koristno, še manj pa nujno, niti za državo, niti za vero. Zato so modri vladarji pogosto prepovedali občevanje s tujimi narodi ter znanje branja in pisanja, ker so se bali npravnstvenega propadanja, kajti, če bi znal preprosti človek brati in pisati in govoriti tuj jezik ter se vesti po tuje, bi se prevzemal, bi skušal bolje in laže živeti, bi ne hotel več na polju delati, bi postal lahkoživec in bi morebiti celo zapustil deželo... Branje in pisanje se da primerjati jedi: tudi najboljših jedi ne more prebaviti slab želodec; šolski pouk bi le netil dobičkarijo in bi kvaril lepo vedenje... Sicer pa je kmet kot neuki človek sploh bolj vnet za verske stvari; nevedni samotarji se uprav zato tako srečne čutijo, ker ne poznajo posvetnih ved in umetnosti, mnogokrat celó niti brati in pisati ne znajo... Na Dolenjskem so ženske, ki znajo brati in pisati, zgolj lenuhinje in

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA
Tyrševa cesta 6
Nasproti nebotičniku
Telefon šte. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

MESTNA PODJETJA MARIBOR

ELEKTRIČNO PODJETJE

Dobavlja tok za pogon in razsvetljavo po priznani ugodnih pogojih. Izvršuje instalacije, montaže in popravila vseh električnih naprav. Zahtevajte neobvezne in brezplačne proračune

Frančiškanska ulica 8, Telefon 23-23 in 23-99

PLINARNA

Plin kot kurivo je pogoj cenejšega in boljšega gospodinjstva. Vse plinske instalacije za opreme kuhinj, kopalnic in industrijskih plinskih naprav izvršuje

M. P. — Plinarna, Plinarniška ulica 5, Telefon 20-31

PRODAJALNA

Vse potrebne električne in plinske aparate za gospodinjstvo, obrt in industrijo, ves električni instalacijski material in žarnice dobavlja najsolidneje

M. P. — Prodajalna, Glavni trg 14, Telefon 25-23

svetohlinke, ki delo mrzijo, lenobo pasejo, se ošabno vedejo ... itd.« Tako arhidijakon Jabacin, ki je zahteval šolo le v večjih krajih, kjer naj poučuje kaplan ob nedeljah in praznikih.

Vendar taki ugovori niso nič izdali. Cesarica Marija Terezija je z dvornim dekretom 28. septembra 1770. razglasila, da »šolstvo je in ostane državna stvar (politicum).« S tem se je na mah poddržavilo vse šolstvo, vsaj na papirju. Duhovščina ni smela sama učiteljev niti nameščati niti odpuščati. Bilo je pravilo: cerkovnik bodi odvisen od duhovščine, učitelj pa od posvetne oblasti. Ista vladarica je leta 1771. ukazala, da naj se namesti v Ljubljani nemški učitelj z dunajske normalke. Za to mesto je bil imenovan 29. aprila 1772. Matija Stroh-

meyer. Plačo, 150 gold. na leto, je dobival od deželnih stanov kranjskih, mestna občina pa je morala skrbeti za stanovanje in šolske klopi. Imovitejši učenci so morali plačevati vsako četrletje po en goldinar šolnine, siromašne učence pa je poučeval brezplačno. To je bil v Ljubljani prvi učitelj iz »nove« šole, gojenec dunajske normalke ter je bil s tem storjen prvi korak do osnovanja ljubljanske normalke. Nato pa je 12. junija 1773. določila dunajska dvorna pisarna, da naj se v Ljubljani sestavi šolska komisija in osnuje normalka; za prvo leto se dovoli 1000 do 1500 gold. državne podpore; Blaž Kumerdej se imenuje za ravnatelja ljubljanske normalke, najprej pa naj zaradi izpopolnitve obiskuje dunajsko normalko. Glede ustanovitve ljubljanske

Sestajališče elitne
publike v Mariboru

**VELIKA KAVARNA - RESTAVRACIJA
B•A•R
IN KAVARNA PARK**

Dnevno koncerti
Ravnateljstvo
A. KLEŠIČ

K D O R I Š Č E

kvalitetne čevlje,

TA KUPI PRI TVRDKI

A. ROBINŠAK

PRODUKCIJA ČEVLJEV
MARIBOR, GLAVNI TRG 11

CONTINENTAL
Samoprodaja **PISALNI STROJI**

Ivan Legat, Maribor

VETRINJSKA ULICA 30

PODRUŽNICA: LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠT. 44

RUDNIK IN ŽELEZARNA ŠTORE

Naslov za brzojavke:
ŽELEZARNA ŠTORE

Telefon interurban
Štore št. 1

Ustanovljeno l. 1845.

Izdelki valjarne: trgov. palično železo,
Izdelki livarne: strojna litina in special-
ne litine, posebno za kemično, usnjar-
sko in steklarsko industrijo. Vodovodne
in plinske cevi.

Izdelki mehanične delavnice: vsako-
vrstni stroji po naročilu.

Lastni industrijski tir

Lastna tehnična pisarna

Lastna mizarna za modele; 35.000
vsakovrstnih lastnih modelov

Točna in prvovrstna
popravila vseh vrst strojev

Kreditni zavod za trgovino in industrijo Ljubljana, Prešernova ulica 50 (v lastnem poslopu)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih
vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila
predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkaso
menic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safe-depozits itd.

Telefon: 37-81, 37-82, 37-83, 37-84

Brzojavni naslov: Kredit Ljubljana

normalke naj se kranjska šolska komisija obrne do vedno ni bila odprta. Pri c. kr. okrožnem glavarstvu v Ljubljani (Kreishauptmannschaft) so se začela dolgotrajna posvetovanja do podrobnosti o tem, da bi se namestila poleg ravnatelja Kumerdeja in že omenjenega učitelja Strohmejerja še katehet in en posvetni učitelj, o plačah, knjigah, o denarnih virih, pristojbinah, nagradah (Aufbutzprämien) šolarjem, o šolnini itd. O vsem so razpravljali in določali po vzorcu dunajske normalke. Dvorna pisarna ni odobrila nasvetovane šolnine, da se ne bi vzbudila še večja mržnja zoper šolo.

6. decembra 1774. je bil odobren Felbigerjev šolski načrt »Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen kais. königl. Erbländern.« (Obči šolski red za nemške normalne, glavne in trivijalne šole v vseh ces. kralj. dednih deželah.) To je bil dunajske komisije in si od nje izprosi učne načrte, knjige itd. Cesarica Marija Terezija je na ta predlog dvorne komisije kratko pripisala: »Placet 1000 fl. Weillen er hier ist solle er die normal schule frequentiren.«

Kumerdejevo imenovanje za ravnatelja nove ljubljanske normalke se je zavleklo do oktobra 1773. Določila se mu je letna plača 500 gold. z obljubo, da mu bodo preskrbeli čim prej kak postranski zaslužek, ker se je Kumerdej v začetku branil nove službe. Ravnatelj je bil imenovan, toda ljubljanski normalka še prav za prav prvi avstrijski državni šolski zakon. Po njem bi se morale osnovati v vsakem kraju *trivijalke* (Trivialschule) na stroške občine in graščine, v teh naj bi se poučevali otroci v najpotrebnejšem znanju, deklice tudi v šivanju in pletenju. Vsak okraj naj bi imel *glavno šolo* (Hauptschule). Predmeti na taki šoli so bili: latinščina, zemljepis, zgodovina, spisje, risanje, geometrija in gospodarstvo. Te šole naj vzdržuje šolski zaklad. Glavno mesto vsake kronovine pa naj ima *normalko* (Normalschule), kjer naj se izvežbajo učitelji. Šolska obveznost se začne s 6. in konča z 12. letom. Od 12. do 20. leta pa naj traja ponavljalna šola ob nedeljah. Trivijalne in glavne šole nadzorujejo župniki in dekani. Učitelji niso smeli vtepati mehničnega znanja v spomin, temveč so morali gledati v prvi vrsti na to, da je šolska mladina to, česar se je učila, tudi zares razumela. Obči šolski red je skrbel tudi za izboljšanje plač učiteljstvu ter njegovega ugleda v šoli in izven šole.

Ustanovitev ljubljanske normalke

Začelo se je šolsko leto 1774.-75., toda še vedno ni bila odprta ljubljanska normalka. C. kr. dvorna pisarna na Dunaju je na vse pretege pritiskala, da naj

Najcenejše in najboljše dobiš v usnjarni

VIKTOR KOSI

MARIBOR, KRALJA PETRA TRG 9

PREDIONICA I TKAONICA A.D.

BEOGRAD

PREJ

DOCTOR IN DRUG

TVORNICA MARIBOR

TELEFON:

MARIBOR 22-71
BEOGRAD 20-988

BRZOJAVKE:

TKAONA MARIBOR
TKAONA BEOGRAD

„ANOS“
MARIBOR

Koroška cesta 26

Tel. 28-09

Ročni brzopletilni stroji za vsako osebo. Stalni zaslužek doma

„GRIČ“
MARIBOR

pod Urbanom

Tel. 28-07

Izletniška gostilna in letovišče Avtogaraža

„MARA“
MARIBOR

Koroška cesta 26

Tel. 28-09

Pletilnica in trgovina. — Nogavice in vse vrste pletenine

Najboljša reklama

je dobro blago in nizke cene, o tem se lahko prepričate v modni trgovini

JOSIP ŠRAJ, MARIBOR

PALAČA BANOVIN. HRANILNICE

Ob priliki Mariborskega tedna obiščite tudi tvrdko

JUSTIN GUSTINČIČ

Ulica kneza Koclja 14 (Tattenbachova ulica)
in podružnici vogal Ptujске in Tržaške ceste

Bencinska črpalka. Vsakovrstni rabljeni železni predmeti.
Nova kolesa raznih znamk, šivalni stroji, motorji B. S. A.

STAVBENO PODJETJE

UBALD NASSIMBENI

MESTNI STAVBENIK

MARIBOR, VRTNA ULICA 12

TELEFON 20-74

se kranjska šolska komisija že vendar zgane. Odredila je, da naj pridejo Kumerdej in še dva učitelja za šest tednov na Dunaj, kjer bi se določilo vse potrebno za ustanovitev normalke, učitelja pa naj se vežbata poleg tega še v metodi na dunajski normalki. Kumerdeju so dovolili študijske podpore po 2 gold., učiteljema pa po 1 goldinar na dan in povrnitev potnih stroškov. V marcu so odrinili na Dunaj, kjer so ostali do konca julija. Tudi za povratek se je vsem dovolila potnina. Na Dunaju so imeli posvetovanja o kranjskem šolskem vprašanju v c. kr. dvorni pisarni. Kumerdeju so naročili, da naj posloveni »obči šolski red«, katerega naj razglasi kranjski deželni glavar.

(Dalje.)

FRANJO MAJER
MANUFAKTURNA TRGOVINA
MARIBOR

J. KOVAČIČ, MARIBOR

Koroška cesta 10

Telefon 24-33

Slovenska ul. 10

Telefon 21-14

*Velika zaloga stekla, porcelana, keramike.
Steklarstvo za zgradbe in notranjo opremo.
Specialna delavnica za moderne okvire.
Brusilnica za steklo. - Izdelovanje ogledal*

Kdor hoče biti res dobro in poceni postrežen,
ta naj obiše

RESTAVRACIJO

**H
O
T
E
L**

IN KAVARNO

METROPOL • LJUBLJANA

MIKLIČ

H O T E L
telefon 27-37

nasproti glavnemu kolodvoru

KAVARNA
telefon 20-22

Nalagajte svoje prihranke
V PUPILARNO VARNI ZAVOD

**MESTNO
HRANILNICO
V MARIBORU**

Za vse vloge jamči mestna
občina mariborska s svojo
davčno močjo in svojim
premoženjem. Uradne ure:
dnevno od 9. do 12. ure.

OROŽNOVA ULICA ŠT. 2

POOBlašČENI
STAVBENIK

BATTELINO ANGELO

L J U B L J A N A V I I .

ALJAŽEVA ULICA 35 — TELEFON ŠT. 33-39

EMIL TOMAŽIČ STAVBENIK

TELEFON 2875

izvršuje visoke zgradbe v vsakem obsegu, deloma
tudi nizke. — Delo solidno — cene konkurenčne!

NOVE LJUBLJANSKE STAVBE

Jože Gregorič

Vseučiliška knjižnica.

Ko je po vojni v svobodni državi postala Ljubljana duhovno središče slovenskega naroda, se je naenkrat znašla pred odgovorno nalogo, da ustvari vse one najvišje kulturne institucije, katere terja od nje nov položaj. Tako smo dobili takoj po vojni slovensko univerzo, znanstveno društvo, ki je postalo zarodek Akademije znanosti in umetnosti, v katero se je društvo po najvišjem nalogu l. 1938. preobrazilo, dobili Narodno galerijo in konservatorij, zadnji napori naših kulturnih delavcev pa veljajo ustanovitvi akademije upodabljačije umetnosti.

Vse te najvišje kulturne institucije, ki si jih je slovenski narod z žilavo vztrajnostjo znal ustvariti v teku dvajsetih let, pa se morajo vse po vrsti boriti z veliko nevšečnostjo, ki v izdatni meri ovira njih svobodni razmah, z vprašanjem prostora. Univerza se še danes bori s temi neprilikami in šele po dvajsetih letih je bil letos v surovem stanju dozidan strojni institut ter kot prvi specialni zavod dobil odgovarjajoče poslopje. Gradi pa se tudi kemični institut. Največja pridobitev za vso slovensko kulturo pa je poslopje osrednje vseučiliške knjižnice, ki bo, upajmo, prihodnje leto izročeno svojemu vzvišenemu namenu.

Z novim poslopjem vseučiliške knjižnice je zadoščeno eni največjih potreb kulturnega središča Ljub-

ljane. Stanje licejske knjižnice, ki je po vojni postala državni zavod, je nevzdržno. Knjižnica, katere temelj tvorijo največje zasebne in samostanske knjižnice bivše Kranjske, je s tem, da je postala državna ustanova, stopila v dobo ogromnega razmaha. Dobila je pravico do dolžnostnih izvodov iz vse države, s tem pa se je njena kapaciteta tako povečala, da je v sedanjih prostorih postala mrtva ustanova, v pravem pomenu nepregledno skladišče knjig, ki je praktični uporabi domala nedostopno. Tej potrebi osrednje slovenske knjižnice je mogoče odpomoči le z novim poslopjem.

Dvoje vprašanj je bilo treba rešiti: kje naj bodoča knjižnica stoji in kdo naj postane njen ustvaritelj.

Prvi odgovor se je glasil: v največji bližini osrednjega vseučiliškega poslopja. Tu je bil mogoč en sam prostor: nezazidana parcela nekdanjega »knežjega dvorca« med Gosposko, Vegovo in Knežjo ulico.

V tem predlogu je tudi velika prednost za mesto Ljubljano. Ko je po potresu 1895. padla odlična baročna palača knezov Auerspergov, je na tem mestu zazevala velika praznina, stara Ljubljana je utrpela enega največjih estetskih udarcev na svojem organično izgrajenem stavbnem kompleksu. Z novo stavbo vseučiliške knjižnice bo tem delu vrnjena nekdanja zaokroženost in bo tako estetsko oživel ta del stare Ljubljane.

Prav tako tudi drugo vprašanje stvaritelja novega hrama slov. kulture ni zastavljalo posebnih težkoč. Saj je kar nekam samoobsebi jasno, da mora poslopje,

ki naj postane hram najvišje narodove vrednote, njegove pisane besede, graditi največji umetnik dobe, kajti le on bo znal dati stavbi potrebno monumentalnost, ki ji vsled njene naloge pripada, in obenem oživiti ta del stare Ljubljane. Oči nas vseh so se zato obrnile v arh. Plečnika. In da nismo slabo izbirali, govori dograjena stavba.

Prvi načrt, ki ga je zasnoval prof. Plečnik leta 1930./31., je ostal v bistvu neizpremenjen. Vsa sprememba načrtov se omejuje le na večjo monumentalnost in reprezentativnost stavbe.

Od parcele, ki je dar mestne občine ljubljanske, v velikosti 2266,875 m², pokriva novo poslopje ploskev 2065,18 m², na dvoje dvorišč pa odpade 201,69 m² stavbišča. Kubatura zazidanega prostora štirinadstropne stavbe znaša 43.331,92 m³, stroški pa so preračunani skupno na 14.224.424,25 din. Kvadratura prostora se razdeli tako: glavna čitalnica 380,50 m², čitalnica profesorjev 96,88 m², razstavna dvorana 122,71 m², čitalnica časopisov 110,25 m², inštitut za zgodovino umetnosti 352,02 m², predavalnica 167,50 m², na skladišča časopisja odpade 118 m² površine. V knjižnici je prostora za 235.700 knjig. Stavba je štirinadstropna, spodnji nadstropji, ki sta namenjeni uradom, inštitutom in stanovanju, sta normalno visoki, zgornji pa radi lahke dosegljivosti knjig le 2,50 m.

Glavni vhod je s Knežje ulice, zvezan je z monumentalnim stopnjiščem, ki vodi v vestibul 1. nadstropja, s štirimi vrstami marmornatih stebrov. Iz tega vestibula je dohod v glavno čitalniško dvorano in k ostalim študijskim prostorom. Stranski vhod, ki služi kot do-

hod k predavalnici in čitalnici časopisov, je iz Gosposke ulice.

Dispozicija prostorov je naslednja:

Podkletena sta trakta ob Gosposki in Knežji ulici. V kletih so skladišča za kurivo, centralno kurjavo in ob Gosposki ulici stanovanje za kurjača.

V pritličju je ob Knežji ulici glavni vhod. V veži desno je vratarjeva loža in stanovanje. Levo je knjižnična ekspedicija. Ostali prostori so namenjeni za skladišča. V južnem traktu je ob Vegovi ulici skladišče časopisov, ob Gosposki pa ljudska čitalnica, med njima pa predavalnica v izmeri 16,76 × 7,76 m.

V prvem nadstropju je v sredi severnega trakta razstavna dvorana, velika 17,50 × 7 m, ob nji pa profesorska čitalnica in grafična zbirka, zvezana z inštitutom za zgodovino umetnosti. Ostali prostori ob Vegovi in Gosposki ulici so namenjeni za upravne pisarne, shrambe rokopisov in študijske sobe. Južni trakt pa zavzema ena sama dvorana, ki meri v tlorisu 38 × 10 m ter sega skozi tri nadstropja v višino 10 m. Razsvetljuje jo dvoje ogromnih oken ob Gosposki in Vegovi ulici in troje oken s stopnjišča. Dvorana je opremljena z dvema dvigali za knjige. Pred dvorano je garderoba in stranišča.

V drugem nadstropju so vsi prostori odmenjeni za skladišča, le ob Vegovi ulici je stanovanje ravnatelja knjižnice.

V tretjem nadstropju so skladišča.

V četrtem nadstropju so ob Vegovi ulici shrambe zemljevidov in muzikalij in prostori za uradništvo, vsi ostali prostori služijo za skladišča.

MATKO CURK

STAVBENO PODJETJE, ELEKTRO-ŽAGA

Tudi ognja varno, z bakrom krito podstrešje se lahko uporabi za skladišča knjig.

Stavba ima troje fasad, glavno, s poudarjenim portalom na Knežjo ulico, fasadi ob Vegovi in Gosposki ulici sta si enaki, njun glavni poudarek je na ogromnih oknih velike dvorane.

Arh. Plečnik je na prvem načrtu, ki je bil objavljen v posebni knjigi »Projekt univerzitetne biblioteke ljubljanske« l. 1933. spremenil predvsem glavno stopnišče in fasade v smislu večje monumentalnosti, ki naj podčrta namen stavbe. Izredno učinkovito je stopnišče z vestibulom v 1. nadstropju, od koder je dohod v glavno dvorano. Po monumentalni reprezentativnosti bi mu komaj kje našli kaj enakega.

Pri fasadah je opustil prvi načrt, po katerem bi bil estetski učinek oprt predvsem na razmerje ploskev in oken, ki jih narekuje nujnost notranje razdelitve prostorov.

Vse fasade je arhitekt obdelal v naravnem materialu, kamnu. Vse pritličje do enostavnega venca je pokrito z različno obdelanim kamnom, grobe skale so razvrščene med skrbno brušenim kamnom. Vsa nadstropja so enotna, med seboj nerazdeljena, zopet izvršena v grobo in fino obdelanem kamnu, ki se tu brez vsakega reda meša s fasadno opeko. Vrh stavbe je najprej obložen z visokimi brušenimi ploščami umetnega kamna, na katerem leži izredno živahen in učinkovit motiv zaključnega venca. Vsi okviri oken so iz umetnega kamna. Obdelava fasad je arhitektonsko pristna, kajti fasade niso le obložene s kamnom, ampak je ta sestavni del njegove zunanje lupine.

Če pogledamo danes na zunaj izgotovljeno stavbo, nas prevzame njena mogočnost in velikopoteznost stvaritelja, ki jo je zasnoval. Kot bi se stavba sama s svojo močjo izvila zemlji iz tal in oblikovala naravno tvarino kamen iz brezoblične mase v arhitektonsko telo, tako delujejo na nas kamnite klade, ki sestavljajo zid in ki se na vrhu iz naravne oblike klad izoblikujejo v klasično lep motiv zaključnega venca.

Stavba je skoro dogotovljena in le še notranja dela morajo biti končana, pa bo sprejela vase najvišjo afirmacijo našega naroda — pisano besedo, Ljubljani pa nudila polnovredno nadomestilo za izgubo nekdanjega knežjega dvorca.

Stavbo gradi podjetje M. Curk.

* * *

Poslopje za strojni institut

Druga važna pridobitev naše univerze je zavod za strojništvo. Z njim smo prvič po 20 letih dobili nov specialni zavod, ki bo občutno odpomogel nevzdržnim razmeram našega najvišjega učnega zavoda. Zavod za strojništvo je prvi korak k načrtni izpopolnitvi naše univerze, kateremu bodo, upajmo, v najkrajšem času sledili še drugi. Zavod za kemijo se že zida, pripravljeni pa so načrti za hidravlični zavod in za poslopje prirodoslovnih institutov. To so najnujnejše potrebe univerze, kemični institut bo dobil odgovarjajoče prostore, ko se bodo dogradili še prirodoslovni instituti, pa bo občutno razbremenjeno glavno univerzitetno poslopje.

GABRIJELČIČ JUST.,
STAVBENIK, GRADBENO PODJETJE
LJUBLJANA, KERSNIKOVA ULICA ŠT. 5
Projektira in izvršuje vsakovrstne visoke stavbe

Zavod za strojništvo, za katerega se je tako vneto zavzel njegov vodja univ. prof. Lobe, ki je oskrbel načrte, stoji nasproti staremu poslopju tehnike ob Aškerčevi cesti v Murnikovi ulici. Trakt ob Aškerčevi cesti je dolg 39 m, ob Murnikovi ulici pa 42 m. Kvadratura zazidane ploskve je 990 m². Poslopje je dvonadstropno z visokim pritličjem. Na dvorišču pa mu je ločeno prizidana kotlarna z dvema kotloma, ki bosta dajala parno pogonsko silo za pogon kaloričnih strojev, predvsem turbine.

Razdelitev prostorov je naslednja:

V kleti, ki je globoka 3 m, bodo delavnice za varjenje, za izdelovanje lesenih livarskih modelov, za obdelavo pločevine in laboratorij za kalorične raziskave.

V pritličju, v katerega vodi vhod na vogalu iz Aškerčeve ceste, je laboratorij za mehansko tehnologijo, ki bo opremljen z najmodernejšimi stroji, stručnimi, brusilnimi, vrtalnimi napravami, skobelnikom itd.

V prvem nadstropju bodo trakt ob Aškerčevi cesti zavzele risalnice, predavalnice, knjižnica in profesorске sobe. Ob Murnikovi ulici bo centralna zavodova knjižnica s čitalnico, laboratorij za znanstvena raziskovanja in za tehnološka merjenja ter sobe za profesorja in asistenta. Tu bo tudi fotografska temnica.

V drugem nadstropju se vrste laboratoriji za strojne dele in dvigala, za tehnologijo vlaknastih tvarin, za centralne kurjave in prezračevanje. Zraven bodo seveda tudi prostori za profesorje.

Stavba je zidana v skeletnem železobetonskem sistemu. Zida jo gradbeno podjetje Just Gabrijelčič.

Ob Murnikovi ulici med starim poslopjem tehnike in Rimskim zidom gradi stavbeno podjetje Emil Tomazič poslopje za kemični institut.

(Se bo nadaljevalo.)

NAJVEČJI SLOVENSKI
PUPILARNO VARNI ZAVOD

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

STANJE VLOG PREKO

Din 420,000.000.—

★

LASTNE REZERVE NAD

Din 28,650.000.—

★

DOVOLJUJE POSOJILA

PROTI VKNJIŽBI

Za vse obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

LJUBLJANSKO LJUDSKO ŠOLSTVO V
TEREZIJANSKI IN JOŽEFINSKI DOBI

Rudolf Dostal

(Konec)

Med tem se je začel gibati tudi ljubljanski mestni magistrat. Normalko so hoteli najprej spraviti zraven Tranče, pod streho takoimenovane maršalske hiše, ki je bila last mestne občine, za letno najemnino 120 gold. Stavbna komisija je sestavila proračun za najnujnejše poprave v znesku 262 gold., kar naj bi plačala občina. Tej pa se je videl proračun prenizek ter je izračunala, da bi znašal proračun za temeljito popravo poslopja, zlasti slabih in poškodovanih kletnih prostorov, blizu 2000 gold. Zato so se oblasti pozneje glede uporabe te hiše za normalko premislile. C. kr. okrožni urad je naročil mestnemu magistratu, da naj popiše vse v mestu stanujoče dečke od 6. do 13. leta, kar se je do 12. oktobra 1775. tudi izvršilo. Taki popisi so bili pozneje ponovno zaukazani, vendar so se prav malomarno izvajali.

Ljubljanska normalka je začela s poukom 2. novembra 1775., in sicer takoj v vseh štirih razredih. Toda že začetek je bil slab; ni se moglo niti razumno razdeliti predmetov na poedine učitelje, niti učencev v razrede. Naravna posledica so bili slabi uspehi, poklicna vnema pri ravnatelju in učiteljih se je ohladila. Deželno glavarstvo ni k stvari nič storilo, temveč je bilo zboljšanju šolstva celo protivno; duhovščina s škofom na čelu se je po večini odkrito izjavljala proti novi šoli. Normalna metoda (Normal-Methode) si je le polagoma utirala pot. Zato je izšel 6. septembra 1776. odlok deželnega glavarja z zahtevo, da si morajo pridobiti nov način poučevanja vsi oni domači učitelji, ki poučujejo v zasebnih hišah, češ da ne bo smel v prihodnjem šolskem letu nihče poučevati brez spričevala o normalni metodi, pridobljenega na glavni šoli ali normalki. Nadaljni odlok deželnega glavarja istega datuma odreja glede prestopa iz normalke v gimnazijo nastopno:

1. da ne sme biti nihče sprejet v gimnazijo, kdor ni dovršil 10. leta starosti;

2. da mora pri sprejemu v latinske šole vsak predložiti spričevalo od ravnatelja ali nadzornika nemških šol glede znanja predmetov v normalki. To znanje morajo dokazati tudi vsi dečki, katere poučujejo zasebni učitelji. Taka spričevala se smejo izdati le na temelju posebnega izpita pri šolskem ravnatelju normalke. Kot izmera zahtev mora veljati:

a) prvi in drugi katekizem, cerkvena zgodovina in pouk o nramnosti, vsi štirje odstavki prvega dela čitanke za normalke po dobesedni vsebini;

b) gladko in pravilno branje ne le nemškega in latinskega tiskanega, temveč tudi vsakih navadnih rokopisov;

c) lepo, pravilno in gladko napisovanje narekov v obeh jezikih;

d) nemška slovnica, kakor se zahteva v normalki;

e) drugi odstavek drugega dela čitanke, ki je uvedena v nemške šole in govori o nramnosti;

f) latinska sklanjatev, stopnjevanje, spregatev in začetna besedna skladnja;

g) končno pet računskih vrst (Rechnungsspecies) z imenovanimi in neimenovanimi števili ter regelde-trijo.

Kakor vidimo, so bile v oni dobi zahteve za sprejemni izpit v gimnazijo precejšnje; posebno čudna je bila zahteva, da so se morali učenci učiti latinščine še pred vstopom v gimnazijo, četudi v skromnem obsegu.

Šolska komisarja grof Torres in grof Edling

Ljubljanska normalka je imela že takoj v začetku mnogo nasprotnikov. Že čez pol leta je prihajalo na Dunaj toliko pritožb, da je cesarica Marija Terezija imenovala grofa T o r r e s a, šolskega referenta v Gorici, za komisarja, ki naj preišče kranjske šolske razmere. Ko je čez pol leta dovršil svoj posel, je 17. in 20. decembra 1776. poročal o svojem pregledu ljubljanskega šolstva, predvsem na normalki, nastopno:

»V Ljubljani ni nobenega šolskega nadzornika, ki bi pregledoval šole. Normalka ima 120 učencev, med katerimi je le 20 Nemcev, zato je vsak uspeh nemogoč; vsi predmeti, tudi verouk, se poučujejo v jeziku, ki ga učenci ne razumejo. Zato se mora tudi v Ljubljani, kakor je to v Celovcu in Gorici, osnovati elementarni razred, v Ljubljani tem laže, ker so vsi učitelji zmožni obeh jezikov. Ravnatelju Kumerdeju manjka odločnosti, da bi starše in učence navadil šolskega reda. Njegovo šolo obiskuje zgolj ‚s o d r g a‘ (Gesindel) in ‚n a j s l a b š e o s e b e‘ (die schlechtesten Subjecte). Tudi Kumerdej sam mu ni všeč, češ da je premalo živahen in smatra za ponižanje, ker poučuje na normalki. V Ljubljani okrog 580 otrok sploh ne hodi v šolo ali pa se učijo po stari metodi. Vse zasebne šole je treba zapreti, zasebne učitelje pa prisiliti, da si pridobijo novo metodo. Če uršulinke tega nočejo, naj se v Ljubljani ustanovi javna dekliška šola. Ravnatelju Kumerdeju zameri, da je tako prvo leto odprl vse štiri razrede normalke, tako da so v 4. razredu učenci, ki sploh niso obiskovali nižjih razredov. Učenci nimajo knjig, v šoli ni katalogov, v mestu je vse polno doma-

čih učiteljev, dijaki nimajo vsakdanje božje službe. Vendar daje šolski komisiji, ravnatelju, katehetu in vsem učiteljem spričevalo, da je šola boljša, kakor je pričakoval, in je šolstvo vendar napredovalo, kolikor je bilo mogoče; grajal pa je, da učenci 1. in 2. razreda slabo izgovarjajo. O možnostih učencev se je izjavil, da so ‚zelo hvalne‘. — Tej sodbi in delni obsodbi je grof Torres dodal nasvete, kako bi se dalo šolske razmere zboljšati: 4. razred normalke naj se začasno ukine, ravnatelj ne sme izdajati spričeval, pouk naj traja najmanj 6 ur na dan, za nemščine nezmožne učence naj se ustanovi pripravljalni razred. K šolskemu zakladu se mora še nekaj časa prispevati 1000 gold. iz državne blagajne ali iz jezuitskega sklada, ki ima po 2000 gold. prebitka na leto. Deželni stanovni bi tudi lahko prispevali po 200 do 300 gold. na leto.«

Na to precej pikro poročilo se je moralo zagovarjati kranjsko deželno glavarstvo, odnosno predsednik šolske komisije *pl. Raigersfeld* in njen poročevalec, deželni svetnik grof *Fr. S. Gallenberg*. V svojem odgovoru 14. jan. 1777. so navajali: Šolska komisija je zakonito sestavljena, nadzornika za šolo so sicer iskali in naznanili, da »je vsakemu prijatelju šole dovoljeno, priti nenapovedan v šolo, kadar se mu poljubi, ter prijaviti pristojni oblasti nedostatke, ki jih zapazi.« Mestni magistrat pa ni menoval nobene za to sposobne osebe, češ da »ni razen z delom preobloženega mestnega sodnika nobenega, najmanj pa meščanskega človeka, ki bi bil sposoben biti prijatelj šoli ne le po imenu, temveč tudi v dejanju. Za to je

potrebno dobro poznavanje sistema, ki ga naj nadzoruje. Kako pa naj se to zahteva od takih ljudi, ki si morajo služiti svoj kruh deloma z drugimi nujnimi in važnimi posli, deloma s trgovino in prometom ter večinoma z obrtom? Sodbo o tem prepuščamo razsodku.« Učenci nimajo knjig, ker so starši siromašni, za naprej pa bodo imeli po dva ali po trije učenci eno knjigo. Zaradi maše pa se ni moglo ničesar ukreniti, ker je veliko pomanjkanje duhovnikov. — Deželni glavar je dodal temu poročilu šolske komisije še opombo, da se šolstvo točno opira na cesarske naredbes; kranjski narod pa je reven in njegov materini jezik ni nemški, temveč »starolaški ali kranjski jezik; dosedanje dobre uspehe pa je pripisovati najvišjim naredbam in nadarjeni mladini.«

Komisar grof Torres se pa ni dal kar tako ugnati. Na to poročilo je poslal že 27. jan. 1777. obširen odgovor, v katerem se je najprej pritoževal zaradi izjave ljubljanskega škofa grofa *Herbersteina*, da »noče nič slišati o normalnošolskih zadevah«. Za šolo naj se pridobijo šolski prijatelji iz meščanstva, ki bodo šolski komisiji opora (*Bedeckung*) proti meščanstvu. Taki šolski prijatelji bi pojasnjevali meščanstvu bistvo in namen nove šole. »Ljubljana bi bila pomilovanja vredna, če bi res ne imela nobenega meščana, ki bi za blagor svoje domovine žrtvoval vsakih štirinajst dni vsaj malo časa, da bi obiskoval šolo, hodil k sejam šolske komisije in javil napake, ki bi jih našel.« V pripravljalni razred naj se sprejemajo le oni učenci, ki ne znajo popolnoma nič nemščine, za nemške učence bi bil tak razred odveč in bi povzročil novo babilonsko zmešnjavo jezikov. »Pri takem ljudstvu, kjer ni sposobnega meščana, da bi obiskoval šolo in o njej sodil, kjer je ves magistrat nesposoben za šolstvo, je treba le sile za uspeh, ki ga obrodi v ostalih bolj srečnih deželah poštenje in uverenje, da je to ljudstvu v korist. Človeka se mora prisiliti, da postane srečen. Vsi otroci od 7.—13. leta se morajo popisati in pošiljati v šolo. Zakotne šole morajo prenehati. Ljubljana ima več domačih učiteljev, kakor so jih kdaj imele Atene in Rim skupaj, o k r o g 400. Šolska komisija naj rajši prizna, da je toliko otrok brez pouka, kakor da trdi, da ni nobene zakotne šole, Kumerdej pa nasprotno priznava, da je takih šol vse polno.« — Torres nato spet navaja napake, ki jih je našel pri ljubljanski normalki, pri tem pa obdolžuje bolj šolsko komisijo kakor ravnatelja, češ da je dolžnost komisije, nadzorovati šolo, zahtevati kataloge, izpraševati učence in vršiti osebne poizvedbe. Noben učenec ne sme vstopiti v latinske šole, kdor ni obiskoval normalke. Učenci morajo hoditi vsak dan k maši in vsak mesec k spovedi. Duhovniki ne znajo poučevati otrok, se boje škofa in so sami v novi metodi nepoučeni. Opombe glede »ilirskega« jezika imenuje nerazumljive. — »Mar je stara ilirščina res materinščina? To mi je nerazumljivo. Tudi Američani so imeli nekdanj svoj narodni jezik, zdaj pa govore jezik svojih zmagovalcev. Ali bi bilo res nemogoče, da bi govorili tako zelo nadarjeni Kranjci jezik svoje dobrotnice (cesarice). Zelo velik dobiček normalke bi bil, če bi se uvedel enotni jezik. Rimska država je imela le latinski jezik. Želim doživeti to slavno dobo.« Ta izjava grofa Torresa dokazuje, da je bil prvi namen »nove« šole — germanizacija!

STROJNO PODJETJE

R. WILLMANN

LJUBLJANA
SLOMŠKOVA
ULICA ŠT. 3

Beneški jarmeniki, cirkularke, nihalne žage najnovejše konstrukcije, brusilni stroji. Železni deli k pogonu mlinskih kamnov, zatvornice. / Transmisijski deli, kakor: osovine, ležišča, spojke, jermenice vseh vrst in velikosti. Rebraste cevi iz kovanega železa z ugodnim grelnim učinkom. / Elektrotovorna in jamska dvigala, vitli in dvigalne ter transportne naprave. Projektiranje in oprema žag in mlinov ter drugih industrijskih naprav. Vsakovrstna popravila strojev. Ponudbe brezplačno, a na željo strokovnjaški obisk.

TELEFON 20-55

Zavaruje vse!

**Življenje
požar
vlom
steklo
jamstvo
nezgode
transport
fočo**

SCAVIJA

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA BANKA

Glavno ravnateljstvo
V LJUBLJANI

Telefon: 21-76, 22-76, 23-76

Poročilo deželnega glavarstva, odnosno šolske komisije, kakor tudi Torresove izjave so bile predložene nižjeavstrijski šolski komisiji v presojo. Njen poročevalec, opat Felbiger je podal o ljubljanskem šolskem vprašanju 10. marca 1777. nastopno mnenje: Torresove izjave kažejo, da »ni opaziti kljub vsem naredbam niti najmanjšega napredka, šolski komisiji in njenemu poročevalcu manjka razboritosti in vneme, ravnatelju normalke Kumerdeju pa živahnosti in marljivosti, kar ni čudno, ker je toliko ovir. Učiteljem primanjkuje spretnosti, šolskemu zakladu denarja, šoli prostora, poleg tega pa se kaže odpor duhovščine ter so predsodki na vseh koncih in krajih. Mestni magistrat v Ljubljani naj predlaga »šolskega prijatelja«, katerega naj nato imenuje deželno glavarstvo. Ljubljanski škof naj se nikar ne protivi novi šoli. Potrди se ustanovitev pripravljalnega razreda ter izdajanje knjig v obeh deželnih jezikih. Za deklice ni treba posebne dekliške šole, če so uršulinke voljne poučevati po novi metodi. Vsak učitelj normalke naj poučuje po 5 ur na dan. Učenci naj hodijo vsak dan k maši. Duhovniki se morajo priučiti nove metode, kar je zlasti potrebno kranjski duhovščini, ker »se kaže tam sovražnost duhovščine zoper novo šolo na posebno očividni način.« Vsi učitelji se morajo vežbati na normalki, izprašati po šolski komisiji ter nameščati po deželnem glavarstvu. Starši, ki nimajo za svoje otroke izprašanih zasebnih učiteljev, naj se kaznujejo. Ravnatelj normalke Kumerdej naj se strogo ravna po naredbah, sicer naj se ga odpusti in na njegovo mesto imenuje z Dunaja nov ravnatelj. Za nadzornika v Ljubljani se določi *Taufferer* s 100 gld. plače. Za poročevalca pri šolski komisiji se predlaga kot najspособnejši grof *J. Edling*, brizinški graščinski upravitelj v Škofji Loki, ki je že pokazal svojo vnemo za povzdigo nove šole, a naj se še poprej na Dunaju natančno pouči o šolstvu.«

Toda vsa stvar še ni bila končana, temveč je prišla v šolski oddelek dvorne pisarne, kjer je bil poročevalec dvorni svetnik *Greiner*. V svojem poročilu 25. aprila 1777. obžaluje, da je ljubljansko šolstvo v tako neugodnem stanju, kljub temu, da je bil še pred tremi leti poslan v Ljubljano zelo zmožni ravnatelj Kumerdej ter je bila ustanovljena šolska komisija in dovoljena podpora iz državne blagajne. Kljub vsem naredbam in predpisom se je potratilo mnogo časa. Vzrok temu so stari predsodki in očitna mržnja, ki jo gojijo tako ljudstvo kakor tudi deželna vlada proti novi

učni metodi. Največ sta pa kriva knezoškof in duhovščina, ki to mržnjo podpirata, zato ni čudno, da se nič ne stori. Torresovi in Felbigerjevi nasveti so res dobri, toda v prvi vrsti mora deželni glavar resno izvrševati vse najvišje naredbe, namestiti se mora za šolstvo vnet poročevalec in zagotoviti neobhodno potrebno sodelovanje duhovščine. Deželnemu glavarju naj se izreče ukor z dostavkom, da bo moral dajati odgovor, če ne bo napredovala nova šola tudi v Ljubljani, kakor že uspeva drugod. Cesarica naj izrazi knezoškofu »nenavadno začudenje«, v katero jo je spravil zaradi očividne nenaklonjenosti do šole. Cesarica Marija Terezija je pripisala poročilu: »... ich beaugnehmige in all der canzley einrathen.« Knezoškof in deželni glavar sta dobila vsak svoj ukor, s tem pa je bilo tudi rešeno vprašanje novega poročevalca pri šolski komisiji. Za to mesto je vložil grof *Edling* v začetku leta 1777. prošnjo, deželni glavar se je sicer upiral, a zaman. Njegovo imenovanje se je izvršilo, in ga je deželni glavar v svojem poročilu 13. febr. 1778. pohvalil za njegovo veliko vnemo v prid šolstvu. *Edling* je naročil ljubljanskemu tiskarnarju *Eggerju*, da naj izda potrebne šolske knjige, vsak teden je zbiral pri sebi učitelje in šolsko komisijo, da so se posvetovali glede pouka, vzgoje in vseh šolskih stvari.

Dvorna pisarna je 7. maja 1778. ponovno potrdila *Edlinga* za poročevalca, dovolila učitelja risanja na normalki, kar je bilo v korist onim učencem, ki so se hoteli posvetiti obrtu; odklonila pa je predlagano obdavčenje cerkev in bratovščin po 20 do 30 kr. v šolski zaklad. Ljubljanska normalka naj izvežba učitelje večjih mest in trgov, ti pa spet ostale učitelje v svoji okolici. Tiskarnar *Egger* je dobil za 20 let predpravico, da sme obstajati v Ljubljani samo njegova tiskarna. Šolskemu poročevalcu grofu *Edlingu* pa se je poverilo nadzorstvo vseh kranjskih šol. Odličnega sodelavca je našel *Edling* v Blažu Kumerdeju. V Ljubljani je izdal že poprej l. 1775. nemški »Občišolski red« (*Allgemeine Schulordnung*), nato pa leta 1778. »Forderungen an Schulmeister und Lehrer der Trivialschulen: germanico simul et Carniolicum idiomate.« Vladnega tajnika pl. *Kappusa* pa je *Edling* vzpodbudil, da je leta 1777. poslovenil Felbigerjev »Kern des Methodenbuches« z naslovom »Sernali Vonusetek teh Methodneh Buqui.« Kumerdej je leta 1778. poslovenil knjižico »Vadenje za

brati v' usse sorte pissanji za šolarje teh deželjskih šol v' cessarskih krajlevih deželah«. Nato je še Edling leta 1779. poslovenil in izdal pri Eggerju v Ljubljani mali katekizem, namenjen trivijalkam z naslovom »Is vlez h i k t e g a v e l i k e g a k a t e k i z m a . . . «

Šolsko nadzorstvo, vzdrževanje šol in plače

Nekaj mesecev po otvoritvi normalke, 13. avgusta 1777., je ljubljanski magistrat dobil ukaz, da naj imenuje iz svoje srede ali meščanstva primerno osebo kot nadzornika za normalko. Magistrat naj ga predlaga, deželni glavar pa naj ga uvede in mu vroči dekret. To se je izvršilo 19. avgusta istega leta ter je bil imenovan za ta posel mestni knjigovodja Mihael *Promberger*. To je bil prvi mestni šolski nadzornik ljubljanski. Vendar pa se je zelo malo brigal za izvrševanje svoje dolžnosti, zakaj še deset let pozneje je pisal c. kr. okrožni urad mestnemu magistratu: »... ta služba je zdaj popolnoma prenehala, kar je najbrž eden izmed vzrokov, da se šolstvo ne more uspešno razvijati.« Zaradi te graje je bil imenovan na to mesto dr. Jožef *Gollmayer*, a tudi ta se ni mnogo brigal za šolo ter se je vedel, kakor ljubljanski magistrat sploh, hladno in odklonilno napram šolski reformi. Dve leti pozneje mu je c. kr. okrožni urad v Ljubljani zagrozil z denarno globo, ker ni bil navzoč pri javnih izpitih.

Z vladnim odlokom 13. februarja 1778. se je ukazalo mestnemu magistratu, da mora, kakor vsi sodni okraji, ustanoviti trivijalno šolo, in sicer v Trnovem. Istega leta 6. julija je okrožni urad ukazal, da morajo deželne oblasti in občine plačati vzdrževalne stroške za vse učitelje, ki so bili poklicani v Ljubljano v normalno glavno šolo zaradi svoje izobrazbe. Ta oblast je ukazala z odlokom istega datuma, da ne sme biti v nobeni župniji, kjer ni že posebnega učitelja, nihče nameščen kot cerkovnik, kdor ni usposobljen za učiteljski poklic in nima takega dekreta.

Četudi so se avtonomne mestne oblasti preklicano malo brigale za šolstvo in celo zavirale uspešen razvoj šolske reforme, se je kazalo v meščanskih krogih tu in tam živo zanimanje za »novo« šolo. Tako n. pr. je 16. junija 1779. neki Jakob *Niederborn* poslal deželnemu glavarstvu v Ljubljani predlog glede ustanovitve javne dražbene lope v prid normalki. Do takrat

namreč so prodajale kramarice in stare ženice razne stare predmete, odslej pa naj bi ta ustanova prevzela prodajo takih stvari, dražba neprodanega blaga pa naj bi se izvršila dvakrat na leto. Polovica dobička bi se iztekala v normalnošolski zaklad. Čudni predlog se seveda ni izvedel, pač pa kaže zanimanje vsaj nekaterih meščanov za šolo.

Za vzdrževanje šolstva je bil ustanovljen poseben normalnošolski zaklad (Normalschulfond). Prvi dohodek, 100 gld., je bil izplačan iz državne blagajne, toda le kot začasni prispevek. Treba je bilo ponovnih prošenj, da je Marija Terezija leta 1778. spet dovolila 1000 gld. »a u f f a n d e r e 2 j a h r«. Ljubljanske šolske finance so bile v neprestanih zadregah. Tako je moral celo ravnatelj Kumerdej leta 1779. prositi za zaostalo četrletno plačo. Leta 1780. je bila šolska blagajna spet dolžna učiteljstvu na normalki 800 gld. Cesarica je izjemoma odredila, da naj se izplača dolžni zaostanek iz državne blagajne. Že spomladi 1781. toži šolska komisija znova, da je normalnošolski zaklad v bednem stanju, zato so ljubljanski učitelji neredno plačani, učitelj *Herrlein* že poldrugo leto ni dobil plače. Ta se je leta 1782. zopet pritoževal in prosil plače za dve in pol leta nazaj, a tudi zdaj zaman. Leta 1784. so učitelji normalke ponovno prosili, da morajo kljub obljubi iz leta 1775. še vedno čakati na boljšo plačo, »dasi se na vso moč trudijo izpolnjevati svoje dolžnosti, pretežke zato, ker morajo učiti vse predmete nemško in slovensko, in to v tesnih sobah, v živahni ulici poleg kotlarja; učitelj mora na vse grlo vpiti, da ga mladina razume. Najbolj pa smo pomilovanja vredni zato, ker sta dva izmed učiteljev blagoslovljena vsak s četvorico otrok.« Na Dunaju so to prošnjo ugodno rešili, učiteljem normalke so zvišali plačo za 50 gld. in določili 300 gld. kot najmanjšo plačo na leto.

V dobi cesarja Jožefa II.

V načelih sta si bila glede šolstva mati cesarica Marija Terezija in sin cesar Jožef II. v popolnem soglasju. Tudi ta je pospeševal kakor mati ljudskošolski pouk in razširjanje nove metode, zahteval pa je brezpogojno nadzorstvo šol po državnih nadzornikih ter je popolnoma izključil vpliv cerkve na šolo. Opat *Felbiger* si je nakopal s svojim samovoljnim nastopom velik odpor že za časa Marije Terezije. Ko pa je pozneje hotel pritegniti nase tudi ustanavljanje in nad-

Kreditni zavod za trgovino in industrijo **Ljubljana, Prešernova ulica 50 (v lastnem poslopu)**

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safe-depozits itd.

Telefon: 37-81, 37-82, 37-83, 37-84

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

zorovanje vojnih šol, je prišlo do popolnega razcepa z Jožefom II. in je moral Felbiger odstopiti. Njegov naslednik je bil duhovnik Gall kot »generalni ravnatelj ljudskega šolstva«. Leta 1788. pa je bil imenovan za škofa v Lincu ter je postal njegov naslednik, naš rojak, dunajski stolni kanonik, Jožef Špendov, ki je dolga leta vplival na naše šolstvo, zlasti v metodičnem pogledu. Nekaj časa je bil katehet na dunajski normalki ter je dobil spričevalo, da je »prvi pokazal zgled in vzor poučevanja, ki je edini primeren otroški dobi«. Leta 1788. je postal vrhovni šolski nadzornik in kot tak svetovalec vladi v vseh šolskih stvareh vse avstrijske države.

Vlada je strogo varovala značaj šole kot državne ustanove. Še strožje kot poprej se je izrekla za šestletno splošno šolsko dolžnost. Jožef II. je določil učiteljem 100 do 150 gld. plače na leto, toda morali so obiskovati pripravniški tečaj in opravljati tudi cerkovniško službo. Prvotno je bil cesar proti vsaki šolnini, da ne bi nastala prevelika mržnja proti šoli, pozneje pa so bili oproščeni le revni učenci, otroci staršev, ki »sebe in družino trdo preživljajo«. Šolski sezname tiste dobe navajajo večinoma nastopne poklice: Schneider, Tischler, Fakinn, Fischer, Maurer, Weinschenk, Schiffmann (čolnar), Buchbinder, Perückemacher, Gürtler, Schneider, Schuster, Possamentierer, Zinngießer, Satler, Sailer, Schlosser, Eisen- und Stachelarbeiter, Schmied, Brodbäcker, Kirschner, Färber, Weber, Hutterer und Kappelmacher, Rothgerber, Scapuliermacher itd.

Jožef II. je poveril šolsko nadzorstvo v poedinih okrožnih glavarstvih okrožnim šolskim komisarijem, katere pa je okrožni glavar navadno uporabljal za razne druge posle ter jim je pustil le malo časa za poklicna šolska opravila. Za Ljubljano je bil imenovan kot prvi okrožni nadzornik kresijski tajnik Anton Linhart, prvi slovenski dramatik in Vodnikov sodobnik. Gubernij mu je 17. jan. 1789. izstavil spričevalo, da se je »v tej službi izredno odlikoval«. Plača okrožnega šolskega komisarja za tisti čas nikakor ni bila majhna ter je znašala 600 gld. na leto in še 150 gld. za uradna potovanja. Poleg okrožnih so bili še krajni šolski nadzorniki ali vizitatorji iz vrst duhovskega in posvetnega izobraženstva. Ti pa niso imeli nobenega pojma o metodiki; bili so sicer poklicani v posebne tečaje za »šolske vizitatorje« pri normalkah in glavnih šolah, toda priprava za to službo je trajala leta 1783. v Celju tri do štiri dni ter so nato napravili v tečaj poklicani duhovniki izpit iz »verouka in dolžnosti šolskega nadzovanja«.

Jezikovno šolsko vprašanje

Često se je ukazovalo, da se mora nemščina gojiti s posebno vnemo, celo verouk se je skrčil nemščini na ljubo. Že v času Marije Terezije je bilo načelo, da bodi v ljudski šoli učni jezik materinščina, le potrebno zlo. Za slovensko ljudsko šolo z nemškim in učnim jezikom se je smatralo kot edino potrebno, da mora znati učitelj poleg nemščine tudi slovensko, vendar je bila nemščina važnejša kot slovenščina. Leta 1788. je tožil notranjeavstrijski gubernij, kako težko je dobiti sposobnih učiteljev za kraje, kjer je potrebno

Naročite »SLOVENCICA«

Oglašujte v »Slovincu«!

Zakaj? Ker je največji in najbolj razširjen sloven. dnevnik ter imajo zato oglasi v njem najzanesljivejši uspeh

Naš najcenejši popoldnevnik

»SLOVENSKI DOM«

(na mesec stane le 12 din) je dober informativni dnevnik, ki ga priporočamo vsakomur, zlasti vsem fisim, ki ne zmorejo naročnine za »Slovenca«

Časopise naročate lahko pri vseh naših podružnicah v Ljubljani, Mariboru, Celju, Ptujju, Kranju, Novem mestu in na Jesenicah in pa pri glavni upravi v Ljubljani, JUGOSLOVANSKA TISKARNA

Zakaj? Ker je najboljši slovenski dnevnik in ker ste zavarovani za 10.000.- din za primer smrtne nezgode ★

popolno znanje (genaueste Kenntnis) obeh jezikov, kar velja na Kranjskem. Nižeavstrijski šolski nadzornik Gall je pisal leta 1785. glede navodila za nadzornike nemških šol o »deželnem« jeziku v ljubljanskem okrožju: Pri nameščanju za to okrožje naj se zahteva praviloma (zur Regel), da znajo nadzorniki ta jezik. Nadzornik naj pazi na to, da učitelj uči jezik, t. j. nemščino poleg navodila »metodne bukve« in po knjigah, katere bi morale biti dvojezične, na eni strani nemške, na drugi pa slovenske. Ko se otroci nauče brati slovensko, naj jim učitelj razjasni pomen nemških besed ter naj jih uči brati in govoriti nemško. Ko so se že malo privadili nemški govoriti, jim nato učitelj pojasni podobnosti in razlike med obema jezikoma ter jih nauči kakega »občekoristnega« pravila. Po eno uro na dan naj takoj v začetku razlaga učencem imena splošnih stvari, s katerimi pride otrok v dotiko. Vendar pa se ne sme zahtevati »preveč modroslovnega tolmačenja«. To bi bilo preveč za učitelja in učence, ker bi bilo to »preveč teoretično in nedoumno«. Šoli tudi ni treba vzgajati jezikoslovcev; za učitelja bi bilo to preveč iz povsem tehtnega razloga, ker »ima le 130 gld. plače na leto!«

Pri imenovanju šolskih nadzornikov se je rešilo jezikovno vprašanje le glede ljubljanskega okrožja. Drugod se ni gledalo na znanje slovenščine. Mesta okrožnih šolskih nadzornikov so bila razpisana leta 1786., toda izbrani in pripuščeni k izpitu so bili le oni, ki so znali poleg nemščine tudi slovensko. Za Ljubljano je bil imenovan že omenjeni Anton Linhart. Zanimivo je, da se je zahtevalo v oni dobi znanje slovenščine tudi za ostala naša mesta. Tako je bil

imenovan za Postojno Tomaž Kolar, za Celje Blaž Kumerdej, za Maribor J. M. Košir, začasno za Novo mesto pa Ivan bar. Grimšič. Celo za celovško okrožje je gubernij zahteval leta 1787. ob nameščenju okrožnega šolskega komisarja, da mora poznati krajevne razmere, ker pa »prevladuje slovenščina povečini v celovškem okrožju, sledi iz tega samo o sebi, da jo mora popolnoma znati vsak šolski komisar tega okrožja.« Na to mesto je bil imenovan 18. dec. 1787. Anton Škamperl. C. kr. dvorna komisija na Dunaju je utemeljevala njegovo imenovanje z dostavkom, da »ima za to mesto potrebno sposobnost in znanje slovenskega jezika«.

Težave šolskega obiska in popisa

Velike težave so imele oblasti glede šolskega obiska. C. kr. okrožni urad je z odlokom 6. dec. 1781. ukazal, da morajo zanikerni, toda premožni starši, ki svojih otrok ne pošiljajo redno v šolo, plačati dvojno šolnino, revni starši pa naj opravljajo brezplačno javno delo, zlasti pri zidanju šolskih poslopij. Dopolnilni odlok 18. jan. 1786. je odredil, da to ne tiče tistih staršev, ki se preživljajo iz ubožnega zaklada. V normalkah in trivijalnih šolah se je začel poletni tečaj po prvi nedelji po Veliki noči, zimski tečaj pa 3. novembra.

C. kr. okrožni urad je 31. maja 1782. odredil:

1. Vsaka zemljiška oblast mora popisati za šolo sposobne in obvezne otroke, vsaka v svojem sodnem okraju.

2. Vsi učitelji, organisti, cerkovniki in kantorji, ki se nahajajo v mestih, trgih in večjih krajih, se morajo javiti pri okrožnem uradu s svojimi spričevali o izpitih. Tisti pa, ki takih spričeval nimajo, naj se javijo pri šolskem ravnatelju Kumerdeju, da si jih pridobijo.

3. Župniki in oblasti ne smejo v krajih, kjer so nemške šole ali bi mogle obstajati, nobenega neizprašanega cerkvenega služabnika na novo sprejeti.

Cesar Jožef II. je bil načelni nasprotnik vsake avtonomne uprave, tako posvetne kakor cerkvene, ter je nastopal tudi proti mestnim upravam. Toda ljubljanska mestna oblast, ki je bila glede šolske reforme skrajno nedostopna, je takemu državnemu varuštvu na vso moč kljubovala. Magistrat se je upiral glede denarnih dajatev za šolo ter je malomarno izvrševal ukaze, kako naj priganja starše, da bi redno pošiljali svoje otroke v šolo, kako naj popisuje šoloobvezne otroke, kaznuje zanikerne starše in mojstre itd. Zato je bila šolska statistika silno pomanjkljiva. Nikdar je magistrat ni izvedel točno in zanesljivo. Na poziv okrožnega urada, da naj predlože statistične tabele o stanju ljubljanskih ljudskih šol, je magistrat odgovoril, da imajo te šole svoje voditelje, ki mu niso podrejeni. Šele leta 1784., ko je okrožni urad ponovno zahteval od magistrata izvedbo statističnih podatkov, češ da je le njemu znano število za šolo sposobnih otrok in da lahko dobi ostale podatke iz šole, se je magistrat uklonil, vendar se je vršil šolski popis še v naslednjih letih le počasi in neredno. Okrožni urad je zahteval glede razmerja prebivalstva in zelo slabega šolskega obiska na normalki ponovni popis šoloobveznih otrok, ki naj bi se izvršil od hiše do hiše. Magistratni kancelist Gerson je oskrbel popis, pri tem pa

je slišal od mnogih, šolski reformi sovražnih staršev, marsikako tožbo o razmerah na normalki. Magistrat je vzel take »glasove iz občinstva« z velikim zadovoljstvom na znanje ter je v svojem poročilu in popisu šoloobveznih otrok na okrožni urad 17. nov. 1786. pripomnil: »... da se mnogo meščanov brani pošiljati svoje otroke v šolo, ker pridobijo tam večna zlobnost kakor na znanju in je prostor premajhen«.

Takega napada na novo šolsko organizacijo vlada ni mogla molče prenesti. Okrožni urad je pozval mestni magistrat, da naj zahteva od staršev določno izjavo, »ali zadevajo njihove pritožbe metodo in notranjo šolsko uredbo v splošnem ali pa slučajne zunanje nedostatke?« Magistrat se je najprej obrnil na Gersona, ta se je spet skliceval na izjave, ki jih je bil slišal od staršev, kratko in malo, zgodilo se je, kakor je v podobnih primerih navada, obdolžitev je obstajala, toda nihče je ni hotel priznati, odnosno zagovarjati napram oblastim. V teh razmerah je moral nastopiti od magistrata nameščen šolski nadzornik dr. Gollmayer, ki je izražene obdolžitve uradno potrdil in tako dokazal, da se je stanje normalke v devetletni dobi njegovega šolskega nadzorstva bolj poslabšalo kakor izboljšalo. Iz njegovih očitkov, ki jih navaja, razberemo malo naklonjenosti in vneme za novo šolsko uredbo, pač pa očitno sovražnost in neprikrito škodoželjnost: »... Splošne so pritožbe, da si otroci, ki obiskujejo novo šolo, pridobijo več hudob-

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičniku

Telefon števil. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

nosti kakor znanja in pozabijo celo to, kar so se doma naučili. Zaradi tega je nujno, da se vzdržuje zasebne učitelje, ki lahko nadomeščajo normalko. O tej resnici morajo biti prepričani tudi učitelji na normalki, ki po izkazu popisa niti lastnih otrok ne zaupajo tej šoli. Plače učiteljev so pičlo odmerjene (klugausgemessen). Imajo ženo in otroke, draginja življenjskih potrebščin pa jih sili, da se ukvarjajo z zasebnim poukom. Tako pa se dogaja, da prihaja učitelj v šolo že z »vročo glavo« in smatra šolo kot postransko stvar ter zato ne more razviti pridnosti. Poleg tega so predmeti, ki se obravnavajo, tako raznovrstni, da je treba največje pozornosti, zrelega razuma in skrajnega truda, ki ni obtežen z zunanji brigami. Končno je še splošna revščina prebivalstva, ki je vzrok, da starši pošiljajo le z največjo silo svoje otroke v šolo, da, mnogi se rajši izpostavljajo vsem neprilikom, kakor da bi pošiljali v šolo svoje otroke, ki jih lahko doma uporabljajo namesto poslov. Kaj pa naj bo s sirotami? Ljudje so jih vzeli v rejo, da bi jim služili; če pa bi jih morali pošiljati v šolo, jih rajši spodé.«

Kaj je nato ukrenil okrožni urad, se iz aktov ne da posneti. Odpornost občinskega zastopa proti novi šoli se je uveljavljala pač v precejšnji meri. Že prihodnje leto, 1787., se je okrožni urad ponovno pritoževal, da magistrat nikoli resno ne nastopa proti staršem, ki ne pošiljajo redno svojih otrok v šolo. Pač je priznal, da stari šolski prostori ne zadostujejo za vse učence, toda za deklice, ki imajo veliko uršulinsko šolo, ni nobenega izgovora. V istem letu je okrožni urad skušal raztegniti šolsko obveznost še nadalje. Odredil je, da ne sme noben mojster, ki je v zadrugi, dati obrtnega učnega spričevala vajencu, ki nima šolskega spričevala iz normalke. S tem se mora izkazati pri šolskem nadzorniku in pri njem dobiti dovoljenje za obrtno učno spričevalo. Ta naredba je naletela pri združnih načelnikih na tako hud odpor, da je oblast še v istem letu odredbo omilila ter določila, da smejo postati pomočniki tudi oni zunanji obrtni vajenci, ki morejo dokazati, da v dobi njihove šolske obveznosti v domačem kraju ni obstajala šola, in to brez šolskega spričevala. Poleg tega pa je okrožni urad zahteval od učne dobe priključiti spričevalu tudi katehetovo potrdilo o obiskovanju verouka. Zaradi tega je nastal nov vihar v zadrugah. Lekarnarji, mesarji, kotlarji in lasuljarji niso hoteli uradnega ukaza niti prevzeti, temveč so kljub oblastni odredbi oprostili obrtne vajence brez katehetovega spričevala. Mojstri, ki so bili protokolarično zaslišani, so se pritoževali zaradi velikega nereda pri verouku: »... Vajenci ne stojijo v stolnici v vrsti, temveč po vseh kotih in okoli kropivnika, neopaženo se zmuzajo in uganjajo vse mogoče norčije, tako da je lastni sin pritožnika nedavno prišel brez kite od veronauka domov.« Šolska izobrazba obrtnih vajencev je dala vladi še dolgo časa mnogo opravka. Vmes je moral poseči tudi magistrat, ki je izdal 4. dec. 1789. odlok, eden izmed redkih slovenskih v oni dobi: »Sapoud je, de usak, katere se enega antuercha ozhe uzhiti, more prizhuaine od Normalschule imete, tega panabo pred dobiu koker de zello scholo sa konzhausu spraschuaine sturu.« (Dr. Gollmayer). V istem letu se je preložil termin predložitve šolskega spričevala v dobo

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 2

(Hotel Slon)

TELEFON ŠTEV. 31-49

BRILJANTE

in vse drage kamne, žlahtni nakit v platini, zlatu in srebru

Najugodnejši nakup in prodaja!

Velika zaloga **ur** vseh vrst, **jedilni pribor** v pravem in alpaka srebru, kromu, alpaka itd., razne **namizne servise, tase** za serviranje, **kovinske umetnine** in druga primerna darila za krst, poroko, birmo, god, rojstni dan itd.

vstopa v obrtno učno dobo. Oni vajenci pa, ki niso imeli nobene šolske izobrazbe, so morali ob nedeljah in praznikih hoditi k pouku na normalko po dve uri, da bi dobili šolsko spričevalo vsaj pred koncem obrtne učne dobe. To je bil začetek ljubljanskih obrtnih nadaljevalnih šol.

C. kr. okrožni urad v Ljubljani je leta 1787. začel poizvedovati glede ustanov za »muneracatechetica«, t. j. za darila otrokom, ki so se najbolj pridno učili krščanskega nauka, toda je bilo le malo uspeha. Za učiteljski stan je bila razveseljiva okrožnica notranjeavstrijskega gubernija 9. marca 1789., da naj se pri podelitvi štikendij na normalkah upošteva predvsem sinove vnetih in spretnih učiteljev, da se »tem koristnim uradnikom, kadarkoli je to mogoče, pomaga z olajšanjem in vzpodbudo.«

Število učencev na ljubljanskih ljudskih šolah je bilo v razmerju s številom prebivalstva še vedno izredno majhno. To je napotilo okrožni urad, da je ponovno naročil ljubljanskemu magistratu natančen popis šoloobveznih otrok kakor tudi točno nadzorstvo šolskega obiska. Mestni šolski nadzornik dr. Gollmayer je moral nadzorovati šole, zapisovati one učence, ki so neredno obiskovali šolo, ter predlagati magistratu kazen. Globa je znašala dvojno šolnino, t. j. dvajset krajcarjev. Potrdilo o naloženih globah je izvršil okrožni urad. Zanimiva so poročila iz one dobe, kako so otroci obiskovali šolo.

Učitelj *Knez* na trivijalki v Trnovem navaja kot vzroke izostanka: »... zitternde Hand; ist im Dorfe (t. j. v Trnovem) nicht zu finden; man braucht sie (t. j. deklico) zu hause, zum Wiegen, zur Arbeit; lernt von anderen Kindern; ist zu jung; ist zu alt; hat drei Madeln (t. j. oče); ist za arm«. Šentpetrski učitelj *Zupan* pa je poročal: »... weidet die Kühe; hütet die Kinder; er geht von Finksten her schon in die Schull; braucht ihn zu haus; hat sieben (t. j. otrok); losen nicht gehn in Schull; wollen nich geben; Mutter is krank; mus schpinnen; keine Schuh haben; geht zu Kloster Frau; ist nichts; wegen Kleider; ist auf der Fabrik; andere ist in Schull... itd.«

V takratnem ljudskem šolstvu sta bila posebno zanimarjena pouk in vzgoja deklic. Saj niti vlada sama ni polagala na to nobene pažnje. Najboljše je bilo še tam, kjer so bile samostanske šole, sicer pa je obiskovalo le malo deklic šolo. Iz statističnega pregleda šolo-

SUHE BARVE, OLJNATE BARVE, LAKE, EMAJL-LAKE, FIRNEŽE
ter vse pleskarske in slikarske potrebščine
kupite najugodnejše pri domači tovarni

EDIĆ-ZANKL

TOVARNE OLJA, FIRNEŽA, LAKOV IN BARV
družba z o. z.
LJUBLJANA

obveznih in šolo obiskujočih deklic v Ljubljani povzemamo, kolik je bil odpor mnogih staršev proti šoli. Leta 1788. je obiskovalo uršulinsko šolo iz šentjakobske župnije od 177 popisanih deklic le 51, v Karlovškem predmestju od 32 — 4, v šenklavški župniji od 176 — 48, v šentpeterski župniji od 143 — 26, v Kapucinskem predmestju od 38 — 4, v šiški od 70 — 23 in v Gradišču od 78 — 20 deklic. Iz šolskega poročila v letu 1788./89. uršulinskega samostana, ki ga je podala v lični pisavi »M. Anna Antonia de Corde Mariae, Oberin Soc. St. Ursulae«, povzemamo, kako nereden je bil šolski obisk: poedine deklice so izostale v enem četrtletju po 15, 26, 29, 35, da, celo 43 krat. Vzroki izostankov se v poročilu navajajo: »... braucht die Mutter zu Hauß; hat Instructor aus der 7. Schull; ist bereits im 15. Jahr und kann schon alles was Nöthig; lernt zu Hauß und hat Instructor; ist noch zu klein; lehrt zu Hauß von den Vattern; ist ein armer Mann, so keine Kleidung schaffen kann; kann lesen und schreiben auch die Christliche Lehr; ist schon zu groß, die Eltern brauchen zum Arbeitzen; Vögelfang; hat keine Schuh; muß die Kühe hütten; verkauft Brodt auf dem Platz« itd. Javne dekliške ljudske šole takrat sploh ni bilo v Ljubljani, nad tri četrtine šoloobveznega ženskega naraščaja ni hodilo v šolo.

Stare tožbe glede pomanjkljivih šolskih prostorov normalke so utihnile šele leta 1788., ko so preuredili nekdanji frančiškanski samostan za šolske namene v licejsko poslopje (na današnjem Vodnikovem trgu). Cesar Jožef II. si je 3. marca 1788. ogledal bivši frančiškanski samostan; le nekaj ur po njegovem odhodu se je udrl strop v neki sobi, v kateri se je bil poprej mudil. — Okrožni urad je skušal urediti redni šolski obisk na normalki z razdelitvijo na šolske okoliše. Zato je določil 2. julija 1788., da naj spada okoliš od Poljan do šentpeterske vojašnice s hišami za Gradom v bližini mesta k normalki, okoliš trivijalke v Trnovem pa naj zavzema v bližini ležeče vasi, oddaljene do pol ure. Prezidava bivšega frančiškanskega samostana pa do začetka novega šolskega leta še ni bil končana, zato so morali otroci iz teh mestnih okrajev še nadalje obiskovati trivijalko pri sv. Petru.

Stanje ljubljanskega ljudskega šolstva in učiteljstva v tej dobi nam kaže nastopni uradni pregled:

Normalka je imela ravnatelja, tri učitelje in kateheta. Štela je 272 dečkov, med temi 33 vojaških otrok. Trivijalka je imela učitelja, kateheta in 71 dečkov. Učitelj je bil Johann Anton Pascher, ki se je podpi-

soval »kais. königl. Schullehrer«, pa tudi »k. k. Triviallehrer und Meßner allda«; katehet pa je bil Martin Urbančič. Učiteljevi dohodki so bili cerkovniška plača 50 gld. na leto, razen tega bi morala znašati šolnina po 5 do 6 gld. na mesec, plačevali pa so le redki učenci po 10 krajcarjev na mesec. Šolski obisk je bil pozimi dober, poleti pa zaradi dela na polju, v opekarnah in tovarnah zelo slab. Zdravstveno stanje je bilo po današnjih higienskih pojmih strašno, nič manj nego 12, torej šestina učencev je pomrla v teku enega leta, odnosno ni mogla zaradi trajnega hiranja obiskovati šole. Omenjeni učitelj Pascher je bil prav za prav šolski pomočnik na normalki in so ga poslali, ker ni imela trivijalka v Trnovem nobenega sistemiziranega učitelja, tja le za pomoč. Toda v tej službi ni ostal dolgo časa. Že v naslednjem letu se je trnovski župnik pritožil mestnemu magistratu glede njegovega vedenja. Tudi mestni okrajni načelnik (Viertelmeister) je potrdil, da »zanemarja cerkvena opravila, se ne briga za vzgojo, pri javnih sprevodih ne spremlja otrok, temveč jih pusti letati okrog brez reda; tudi s sosedi se prepira in dela zdražbe.« Ko je imel še po gostilnah neprijetne nastope in se je vinjen klatil okoli, ga je okrožni urad končno odpoklical in prestavil nazaj na prejšnje mesto za šolskega pomočnika na normalki z 80 gld. letne plače. Zanimivo je, da se kljub temu izjavlja o njem uradno poročilo, da je »spreten in priden«. V Trnovo pa je prišel neplačan pomočnik Urban Jese-novec, ki je postal na normalki nadštevilen ter se na novem mestu ni podpisoval kot učitelj, temveč kot cerkovnik.

Kakšne so bile v oni dobi v splošnem učiteljske plače? Če se stvar natanko presodi, ni imel učitelj, razen na normalki, nobene stalne plače. Kakor že omenjeno, bi mu morali prinašati otroci po 10 krajcarjev šolnine na mesec. Tako pa so nanosili leta 1788. šentpeterskemu učitelju Zupanu od 1. februarja do konca aprila le 2 goldinarja. V šolo je hodilo 69 dečkov in 16 deklic, skupno 85 otrok, a od vseh teh jih 78 nikakor ni moglo plačati šolnine. Le od sedmih je učitelj dobival pol leta redno dolžno šolnino, torej vsega skupaj 7 gld. Okrožni urad je zahteval od učitelja natančen račun, koliko ima dohodkov. Ta je navedel, da znašajo 143 gld. Bili so: od njive, pol orala velike, ki jo je dajal v najem in dobil zanjo 8 gld. na leto; desetina je znašala 16 gld.; od obresti šolskega fonda je dobil 120 gld., za orglanje in šolo 7 gld., torej vsega skupaj 143 gld. Še slabše se je godilo trnovskemu učitelju, ki je imel le 78 gld. plače. Pozneje so mu primaknili za cerkovniške posle še 50 gld., otroci bi morali plačevati po 10 krajcarjev na mesec, a na to ni mogel računati, ker je bilo baš v Trnovem največ revnih staršev. Pa tudi cerkovniška plača je bila le na papirju. Sicer pa, kakor je poročal trnovski učitelj Knez, bi moral za to najeti hlapca, ker bi itak ne mogel v obeh stolpih hkrati zvoniti. Kakor kaže, je šlo to magistratu v glavo, ker je primaknil k njegovi plači še 72 gld. Cerkovnik je bil v tisti dobi zelo važna oseba zaradi ozkega stika z duhovščino in zaradi svojega posla v cerkvi. Spoštovanje do duhovnikov je odsevalo tudi na cerkovnika.

In še 5. junija 1788. je okrožni urad v Ljubljani izdal okrožnico, s katero se poudarja velika sovražnost proti »novi šoli« in obenem predpisujejo prav biro-

kratična sredstva za odpravo ovir: obljublajo se namreč nagrade, odnosno zagrozijo kazni. »Notranje-avstrijski gubernij je jasno opazil, da vlada na Kranjskem proti tako koristnemu šolskemu sistemu še mnogo predsodkov ter da zaradi upornosti in mlačnosti, ki izvirata iz tega, le malo učencev obiskuje šolo v razmerju s številom šoloobveznih otrok. Zato se izrečno poudarja, da naj tukajšnji gubernij pohvalno omenja one duhovske in posvetne oblasti, ki se odlikujejo glede pospeševanja šolstva, ravno tako pa naj natančno in izčrpno naznani tiste, ki posredno ovirajo napredek in razširjanje šolstva.«

* * *

DRAGOCEN OKRAS MESTNE HIŠE

Leta 1718. zgrajena mestna hiša ljubljanska je zaradi svojega z arkadami in sgrafiti okrašenega dvorišča najzlahtnejši dragulj baročne Ljubljane. Njen višek je brez dvoma prekrasni vodnjak v Ljubljani udomačenega italijanskega kiparja Francesca Robbe, ki je kot zet domačega kiparja Misleja postal tudi ljubljanski meščan. Okrog tega čudovitega vodnjaka so grupirana najlepša poslopja stare Ljubljane s škofijo, stolnico, rotovžem in drugimi bogatimi meščanskimi domovi.

Pred magistratom je torej najlepše delo najslavnejšega kiparja, kar jih je delovalo v našem mestu. Na rotovžu je pa v prvem nadstropju ohranjen njegov doprski kip cesarja Karla VI., ki je leta 1728. obiskal Ljubljano. Ljubljanci so za njegov sprejem postavili mogočen slavolok po načrtih mojstra Robbe. Ta slavolok je bil okrašen s kiparskimi deli in tudi s slikami, a osrednja figura slavoloka je bil doprski kip Karla VI., ki ga občudujemo pred veliko magistratno zbornico. Nad podobo cesarja je na slavoloku plaval veliki leseni dvoglavi orel s cesarjevim monogramom »C VI.« na prsih. Tega orla so pozneje Ljubljanci obesili na pročelje mestne hiše, od koder se je ob prevratu umaknil kot umetnina in zgodovinski spomenik pod arkade rotovškega dvorišča. Tako so nam ljubljanski mestni očetje ohranili s tega slavoloka dva kipa v mestni hiši, a dva druga kipa so postavili na pročelje cerkve sv. Florijana. Oba svetnika spominjata na ime cesarja in predstavljata Karla Velikega in Karla Boromejskega. Orel in ta dva svetnika seveda nista lastnoročno delo Robbovo, pač so pa ti dekorativni kipi izdelani v njegovi delavnici.

Vodnjak pred rotovžem in doprski kip Karla VI. na magistratu sta v Ljubljani edina dva kipa mojstra Robbe, ki ne spadata v cerkveno umetnost, saj sploh nismo poznali drugih Robbovih del posvetne vsebine in so torej njegova posvetna dela le izjeme. In ljubljansko županstvo je bilo tako srečno, da je k tema dvema izjemama moglo dodati še tretje delo in z njim olepšati krasotno dvorišče mestne hiše.

S stopnišča bokalskega gradu se je namreč pravkar preselil pod arkade magistrata čudovit drugi Robbov vodnjak.

Izpod pečin in skal curlja studenček v plitko, plemenito oblikovano kotanjo. Pod drevesom sedi na skali nežni Narcis in si ogleduje svoj lepi obraz v zrcalu tolmuna. Kakor vemo iz mitologije, se je nežni Narcis pri občudovanju svoje podobe zaljubil v samega sebe.

Lepotec se ne more nagledati svojega idealno lepega obličja in še danes zamaknjeno strmi v zrcalo vodne gladine.

Deška figura Narcisa je v polovični naravni velikosti izklesana iz žlahtnega belega marmorja, ki je iz okolice Beljaka ali iz Žreč. Skale in drevo ter kotanja so iz rdečkastega marmorja z Lesnega brda, sedaj dodani podstavek je pa iz lepega temnosivega podpeškega marmorja. Umetnina stoji nasproti glavnemu vhodu magistrata onkraj dvorišča pod arkadami v okviru starih vrat, ki so nekdanj in bodo najbrž spet skozi poslopje vodile na grad. Zeleni izanski kamen portala, ki so ga v prejšnjih časih splošno uporabljali v Ljubljani, se prav učinkovito prilega rdečkastemu kamnu z Lesnega brda. Na sklepniku zazidanega portala je grb mesta Ljubljane.

Po ustnem izročilu, ki je prehajalo od roda do roda in od lastnika do lastnika Bokalc, je ta vodnjak delo Francesca Robbe. Četudi mnogi o tem dvomijo, je vseeno nedvoumno dejstvo, da se nam je v tem vodnjaku ohranila izredno lepa priča Ljubljanske profane umetnosti iz dobe baroka.

A. G.

Kadar potrebujete

tiskovine, knjige, brošure, prospekte, etikete, diplome, razglednice, plakate, letake, poseznice, koledarje, tiskovine za urade, trgovino in obrt ter ostale tiskovine, bodisi v eno- ali večbarvnem tisku, tedaj se izvolite obrniti na

**TISKARNA
BAKROTISK
KAMNOTISK
OFFSET-TISK
KNJIGOTISK
KLIŠARNA
ČASOPISJE
DNEVNIKI
ILUSTRACIJE**

JUGOSLOVANSKO TISKARNO

**LJUBLJANA
KOPITARJEVA
ULICA ŠTEV. 6**

OBLIČJE PTUJA

Iz predavanja v ptujskem gledališču 28. maja 1926.

F r. S t e l e

Vsako mesto, vsaka človeška naselbina ima svoje posebno lice, svojo fiziognomijo. Naj je še tako sorodno drugemu po svoji legi in po slogu svojih stavb, ima vseeno v svoji zunanjsčini in notranjsčini nekaj, kar je le njemu lastno, neko osebno značilnost, ki ni materialnega značaja, nekaj, kar je sorodno človeškemu značaja in naturelu in kar je v širšem pomenu to, kar imenujemo ozračje in kar ni nič drugega kot prenos teženj človeške osebnosti na materijo, katero je človek oblikoval, s katero je v ozkem stiku živel ter ji s tem dal tisti pomen in tisto vsebino, ki se drži vsega, pri čemer je udeležen človeški duh, naj je to umetnina ali zadnji najskromnejši predmet vsakdanje rabe. Čim jačja je izžaritev človeškega žitja in bitja v danem okolju, tem večjo vrednost za naše duševno življenje imajo njegovi predmeti.

Ptuj ima takih nematerialnih vrednot v obilici: Ako ga opazujemo od zunaj, nas privlači, ker vse, kar vidimo, govori o važnem torišču človeške zgodovine in sodobnega življenja; če ga pogledamo od znotraj, se ta privlačni čar korak za korakom večja, jača in nas zaplete v svoje mreže, tako da nemoteno uživamo, kakor pred umetnino, ko smo preko formalnih zaprek doživeli njeno jedro. Tako doživetje pomeni doživetje miljeja, osredja, krajevnega razpoloženja.

Tisočletja so izklesala bistvene poteze tega Ptuja, ki ga danes vidimo, doživljamo kot ljudje s srcem za umetnost in starino in v katerem živimo kot zadnji člen nepretrgane verige rodov od neznane prastarine.

Glavni elementi fiziognomije današnjega Ptuja so: 1. njegova lega, 2. rimsko kulturno središče, ki je stalo tod, 3. srednjeveški Ptuj in 4. novi Ptuj.

Važnost in lepota lege za ptujsko mestno obličje sta izven diskusije in vsakemu, ki je kedaj občudoval sliko mesta iz daljave, evidentni. Ravno naravni položaj omogoča tisto nad vse učinkovito grupacijo glavnih arhitektonskih skupin, brez katere bi Ptuj ne bil Ptuj in brez katere bi sorazmerno majhno mesto ne učinkovalo velikopotezno monumentalno. Oporišča grupacije so dominikanski samostan, župna cerkev z mestnim stolpom in grad, ki je obenem krona mesta, nepričakovano bogat završetak cele strogo zaključene kompozicije.

Koliko govori skozi sedanjo mestno sliko rimska Poetovio, še ni zadostno ugotovljeno, vendar je nedvomno pravilna domneva prof. B. Sarie o kontinuiteti nekih potez Poetovije do današnjih dni.

Srednjeveški Ptuj je pa še danes os in podlaga vsega arhitektonskega, umetnostnega in miljejskega bogastva Ptuja. Stari Ptuj, ki se že v zunanji sliki določno loči kot posebna skupina iz celote današnjega mesta, obsega ono ozemlje, ki je bilo v srednjem in pozneje ponovno na začetku novega veka obdano z ozidjem in je tako dobilo zaključeno, organsko obliko, kakršno so sploh imela srednjeveška mesta v primeri z današnjimi, ki šele dobivajo svoje organične poteze. Srednjeveško ptujsko mesto je tipično srednjeevropsko mesto, za katerega arhitektonsko, prometno in

funkcijsko kompozicijo je merodajen teren, na katerem stoji, in prometna pot, ki preko njega vodi. Grič in pobočje tega griča, padajoče k mimo tekoči reki, je torišče naselbine. Glavne prometne žile so dane po geografskih predpogojih: glavna ulica pod gradom, vzporedna toku reke, ter druga ob produ ali mostu več ali manj pravokotna nanjo; vse druge prometne poti so internega pomena, samo za notranje zveze. Gornja cesta, ki danes ni več glavna za promet z daljšo okolico, je ostanek nekdanje od rimskih časov obstoječe glavne ceste. Spodnja se uveljavlja zaradi mostu na Bregu. Srednjeveška meščanska naselbina misli vsaka tudi na obrambo in sama po sebi se poda omejitev napram zunanjemu okolju po črtah, kjer se je lahko braniti. Po tej črti je postavljeno obrambno ozidje, ki na zunaj omejuje mesto po slučajni terenski črti brez stremljenja za tem, da bi ta oblika imela pravilen obris, kakor so ga imele rimske naselbine. Ta okvirna črta srednjeveškega mesta je v Ptujju še danes, kljub temu, da ozidja po večini ni več, popolnoma jasna in soodločilna za sodobno obličje mesta: Grad, ki je vzvišen nad mestom, kot predstavnik gospodarja zemlje in obenem kot jedro obrambe in pod njim selišče meščanov sta dva bistvena elementa te naselbine. Meščanska naselbina ima zopet svojo funkcijsko logiko, osredotočuje se pri mestnem zastopstvu, čigar simbol je mestna hiša, in pa tržišču, ki je v Ptujju od nekdanj ob mestnem stolpu, na kar kaže tudi tam postavljeni Orfejev steber, ki je služil kot sramotni steber, pranger. Vsi ti bistveni elementi srednjeveške naselbine so še danes živi in tudi za bližnjo bodočnost ne bodo odmrli.

UMETNI

L E D

iz pitne vode
se dobliva v
MESTNI
KLAVNICI
na licu mesta po 3 din
kos (12·50 kg)

Zadnji element sedanje fiziognomije mesta pa je *novi Ptuj*, ki se je do sedaj precej neorganizirano razlil okrog starega jedra, katero polagoma ogroža z novimi elementi, ki jih vsebuje, posebno z industrijo. Do sedaj se ta borba v Ptujju vrši še dosti obzirno, nedvomno pa je, da novo destruktivno vpliva na čar starine in predstavlja toliko časa resno nevarnost zanjo, dokler se ne najde tista rešitev, ki bo zadovoljila obe stališči.

Poudarjam končno, da je Ptuj, kakršen je še sedaj kot skupnost, sam na sebi izredna vrednota, katere pomen se ravna umetninskemu pomenu.

* * *

LJUBLJANA LETALCEM

Med dragocenimi in krasnimi darili za zmagovalce na letalskem mitingu je zaradi svoje velike umetnostne vrednosti zbuvalo posebno zanimanje in občudovanje darilo ljubljanskega župana dr. Jura Adlešiča, ki je spet dokazalo visoko stopnjo našega mesta v estetskih zadevah. Gotovo mestno županstvo ljubljansko z izbiro svojih daril prednjači vsem jugoslovanskim mestom in daje tudi raznim organizacijam ter zasebnikom najlepši zgled, kakšna darila je treba dajati ob slovesnih prilikah.

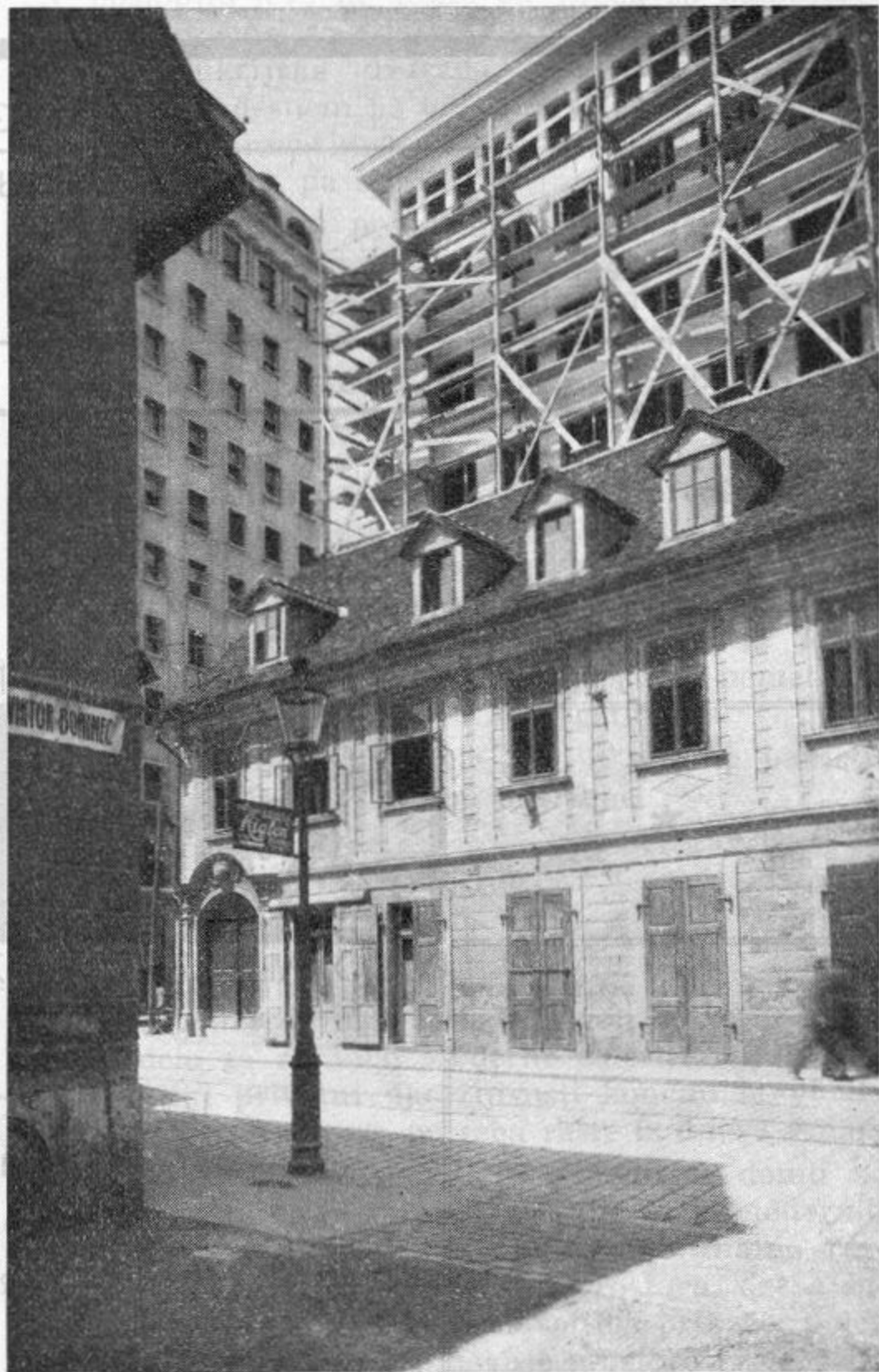
Vsakdo ima namen, da s tem ali onim darilom razveseli obdarovanega. Hkrati so pa razna darila tudi odlikovanja in zato morajo ta darila ustrezati s svojo notranjo ceno in vrednostjo tudi položaju onega, ki to darilo ali odlikovanje podeljuje. Na drugi strani pa mora biti darilo tudi primerno priliki, ob kateri je podeljeno. Zato je tudi izbira najmanjšega darilca ob kakršni koli priliki precej težavna in napravi večkrat precejšnje skrbi tudi najpreprostejšemu človeku že ob godovih in o praznikih. Vsakdo se namreč zaveda, da cenimo in tudi večkrat spoznamo darovalca po darilu.

Župan mesta Ljubljane v tem pogledu gotovo vedno skrbi, da dostojno zastopa mesto Ljubljano. Zlasti zadnje čase opažamo, da so vsa darila mesta Ljubljane izbrano lepa in tudi vedno izdelek ljubljanskih umetnikov in obrtnikov. Tako ta darila hkrati predstavljajo tudi zares visoko stopnjo ljubljanske umetnosti in umetnostne obrti ter delajo čast vsem, ki so jih izdelali.

Za I. krožni let šolskih in športnih letal je župan ljubljanski dr. Juro Adlešič podaril nalašč za letalce naročeno umetnino. Pred zemeljsko poloblo mirno plava v zračnih višinah genij z vencem zmage v roki. Plemenito figuro klasično lepega genija, ki je kakor brez teže, je nalašč za ta namen modeliral znani ljubljanski kipar *Božidar Pengov* in se spet izkazal mojstra. Težki problem plavanja v zraku je rešil nenavadno posrečeno, da ta samo pol metra velika statueta pomeni prav odlično plastiko. V bron je genija ulil livar *Mostar* na Galjevici, patiniral pa ga je akad. kipar *Božidar Pengov* sam. Venček zmage s trakovi

je pozlatila pasarska in posrebrarska delavnica *Brata Žmuc* na Tyrševi cesti, ki je izdelala tudi poloblo in jo motno pozlatila. Svetle so samo na rob poloble vgravirane črke napisa: »ŽUPAN MESTA LJUBLJANE DR. JURO ADLEŠIČ MCMXXXIX« in pa grb mesta Ljubljane sredi poloble, da je vse darilo s svetlim in motnim zlatom ter bronom prijetno za oči in tudi reprezentativno. Kakor že več drugih daril mestnega županstva, je tudi to darilo zamislil in napravil natančen osnutek zanj mestni inženir arh. *Boris Kobe*, ki ga za lepoto vneta javnost hvali tudi zaradi drugih umetnostnih del.

Darilo ljubljanskega župana si je priboril zmagovalce med športnimi letali, namreč osrednji odbor Aerokluba v Beogradu z letalom SIM X. Prekrasno trofejo so beograjski letalci odnesli takoj s seboj, da z njo okrase svoj društveni lokal, kjer jih bo plemenita lepota darila ljubljanskega župana vedno spominjala na Ljubljano in spodbujala k nadaljnjemu napredku našega civilnega letalstva. A. G.

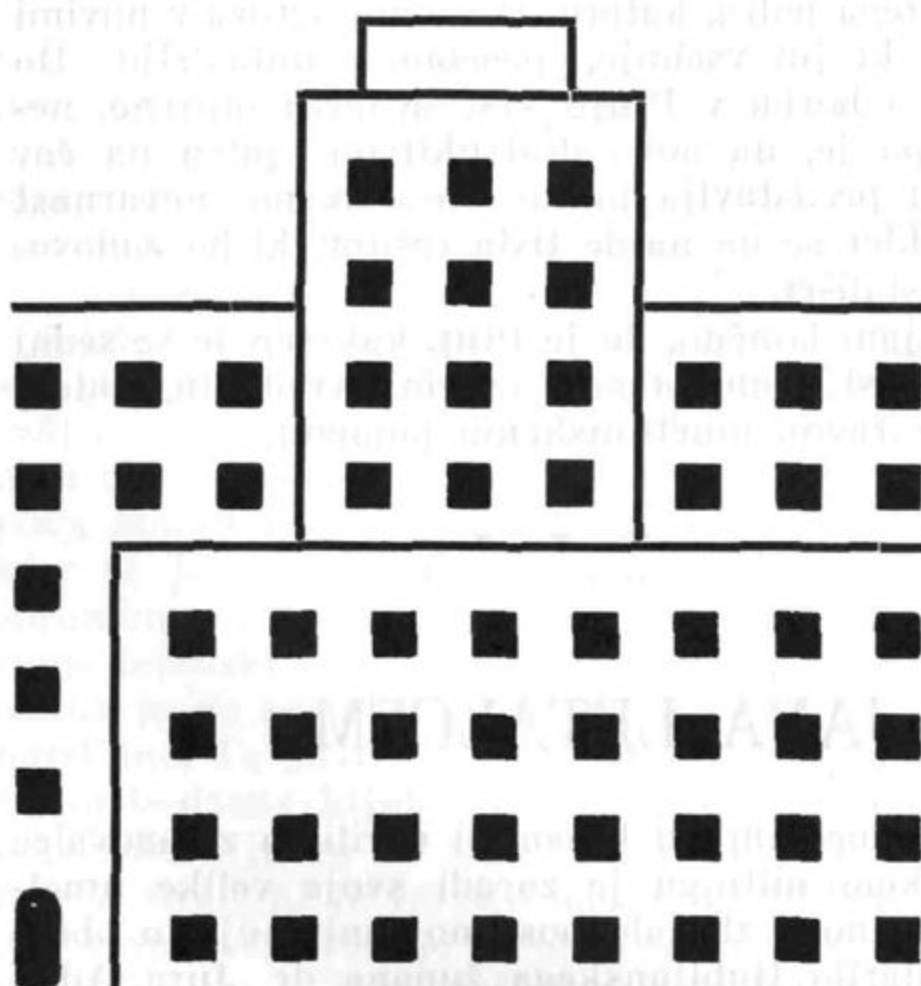
* Bivše Fröhlichove hiše na Tyrševi cesti št. 5—7 v Ljubljani, porušene radi stavbe palače banke Slavije l. 1939.

KAVKA KAREL

POOBlašČENI GRADITELJ IN TESARSKI MOJSTER

LJUBLJANA, ŽIBERTOVA ULICA 11

TELEFON ŠTEVILKA 20-50

Gradi vsa v graditeljsko in tesarsko stroko spadajoča
dela po danih in lastnih načrtih solidno in poceni

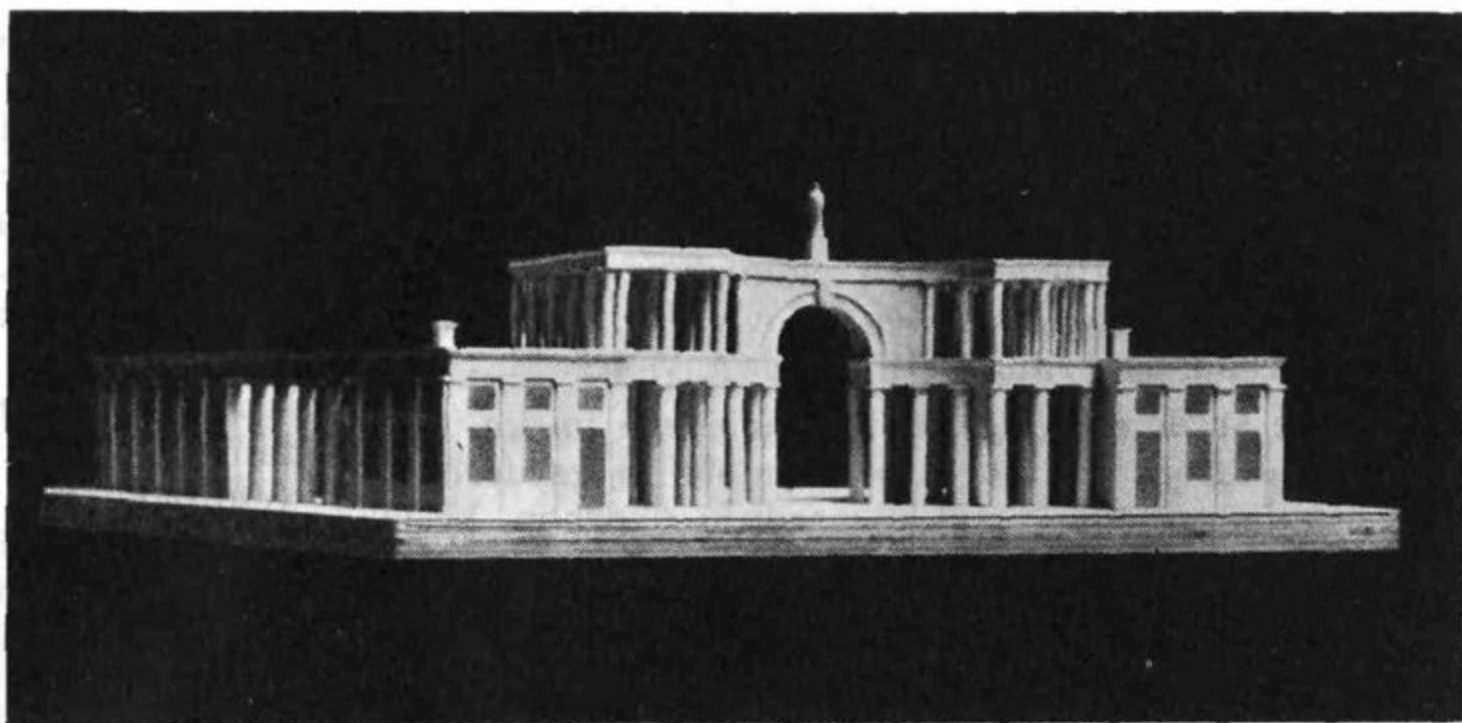
KAMNOSEŠKO • KIPARSKO • PODJETJE

**FRANJO
KUNOVAR**

POKOPALIŠČE • SV. KRIŽ • LJUBLJANA • TEL 49-09

IZVRŠUJE POKOPALIŠČA IN
STAVBNA KAMNOSEŠKA DELA V
VSEH MARMORJIH IN GRANITIH
PO KONKURENČNIH CENAH

NOVE LJUBLJANSKE STAVBE

J o ž e G r e g o r i č

(Nadaljevanje.)

Žale

Pod močno ustvarjalno silo prof. Plečnika raste danes nova Ljubljana, ki bo z vso upravičenostjo nosila naziv — Plečnikova Ljubljana. Njegovo prizadevanje, ki je zajelo problem stare in nove Ljubljane, je že sedaj vtisnilo našemu mestu svojsko lice. Še bolj pa bo ta posebni izraz Ljubljane viden potem, ko bodo uresničeni načrti, ki se tičejo ureditve njenega jedra in njene naravne krone — Gradu.

Iz te želje po reprezentativni, enotno zgrajeni prestolnici Slovenije se je rodil tudi genialni zamisek ureditve mrtvašnic pri Sv. Križu — žal. Prav dobro se je arhitekt zavedal, da se kulturna stopnja mest menda nikjer tako prepričevalno ne pokaže kot pri ureditvi pokopališč.

Načrt, ki ga je arhitekt izdelal, je edinstven po svoji zamisli in bo vedno izpričeval skrb in pieteto, ki jo je pokazalo mesto do umrlih.

Ideja zamisli izhaja iz »vrta umrlih«, tihega, od sveta odmaknjenega kotička, kjer mrtvi pričakajo svojo zadnjo zemsko pot. Skozi mogočen vhod vstopimo na vrt, kjer so na videz v nekem neredu postavljene kapelice, ločene druga od druge z zelenjem in namenjene za izpostavljanje mrličev. Deset kapelic, deset drobnih, izredno finih draguljev, izpričuje bogato, neizčrpno fantazijo arhitekta. Kapelice so med seboj popolnoma različne tako po tlorisu kot po izvršitvi. Vsaka zase predstavlja samostojno arhitektonsko umetnino.

Vrt umrlih leži ob drevoredu, ki vodi h kapeli Sv. Križa in oklepa v pravem kotu vrtnarijo šimenc. Glavni vhod je ob koncu široke avenije, ki bo vodila na pokopališče in ki se bo pred vhom razširila v eliptičen trg. Med vrtom umrlih in pokopališčem je 40 m široka cesta za pogrebce in za parkiranje avtomobilov. Zemljišče vrta meri 4000 m²

Vhod v vrt tvori mogočno stebrišče, ki ga z obeh strani oklepata dva trakta upravnega poslopja. Mo-

numentalno stebrišče napravlja vtis ogromnega, polkrožnega slavoloka, ki ga nosijo stebri.

V poslopih levo in desno od vhoda so nameščeni uradi in prostori za zdravnike. Tako je v levem poslopiju obdukcijska dvorana, sobe za zdravnike in rastlinjak. V desnem pa upravna pisarna, pisarni katoliškega in pravoslavnega duhovnika in stanovanje hišnika. V kletih pa so skladišča in hladilnica trupel.

Ob cesti nasproti pokopališu zaključuje vrt drugo poslopje, namenjeno delavnicam. Tu so dobile prostor mehanična, pleskarska in tapetniška delavnica, garaže za avtomobile in stanovanje za hišnika.

Vrt sam je ograjen z živo mejo, ki jo poživljajo drevesa, in s prav tako mejo razdeljen v posamezne oddelke, v katerih so postavljene kapelice, ki so tako popolnoma oddeljene druga od druge. Sredi vrta, nasproti glavnemu vhodu, je največja kapela, namenjena za molilnico, v kateri se mrličev ne bo izpostavljal.

Vsa ureditev vrta umrlih predstavlja popolnoma novo, individualno rešitev prof. Plečnika, ki je ne pozna doslej še nobeno evropsko mesto in pomeni za Ljubljano novo arhitektonsko obogatitev.

Do Vseh svetih bodo Žale, ki jih gradita podjetji Curk in Tomažič, v glavnem dovršene.

* * *

Moderna galerija

Na veliki parceli ob vhodu v Tivoli so se nedavno pričela dela za zgradbo Moderne galerije. Ljubljana bo po veliki privatni darežljivosti končno le dobila novo poslopje, katerega potreba raste iz dneva v dan.

Prostori Narodne galerije v Narodnem domu so veliko pretesni, da bi sprejeli vase tudi dela modernih slovenskih umetnikov. Nova galerija bo znatno razbremenila staro, v njej bo dovolj prostora, da se sodobna slovenska umetnost zadovoljivo prikaže, poleg tega pa bo rešeno tudi vprašanje prostorov za priložnostne razstave, kajti Jakopičev paviljon že davno ni več primeren za take prireditve, kar se je o priliki razstave bratov Šubicev jasno pokazalo. Moderna galerija pomeni za kulturno Ljubljano važno novo institucijo, ki ji kot središču Slovenije pripada.

Parcela ob Trubarjevem parku je dar dravske banovine in meri 2600 m². Poslopje, za katerega je izdelal načrt arhitekt E. Ravnihar, pokrije 2400 m² stavbnega prostora in je ob vhodu v Tivoli dolgo 60 m, obe krajši stranici pa po 40 m. Novo poslopje bo v glavnem visokopritlično in ga enonadstropni srednji del deli v dve polovici. Leva polovica je namenjena galeriji, desna pa priložnostnim razstavam.

Vhod je sredi poslopja iz Trubarjevega parka. Takoj ob vhodu je vestibul z blagajnami in garderobo. Iz vestibula pridemo v veliko srednjo dvorano, ki je 17'40 m dolga in 8'70 m široka. Dvorana je namenjena že razstavi slikarskih del, obenem pa za predavalnico s skioptičnimi slikami in filmom. Za to dvorano je ob Knafljevi ulici fotografska delavnica.

Levo od te osrednje dvorane so štiri, stalni moderni galeriji namenjene dvorane, od katerih vsaka meri 6'40 × 25 m.

Desno so prostori za razstave, in sicer je velika srednja dvorana 12 × 25 m in štiri po 12 × 6'80 m. Razen teh dvoran sta še dve dvorani za plastiko in grafiko ob fasadni steni, vsaka 24'80 m dolga in 6 m široka. V pritličju so še skladišča, delavnice in prodajalna umetnin.

Vsi ti galerijski in razstavni prostori so visokopritlični. Razsvetljava v njih je bazilikalna in prihaja skozi laterne, tako da so vsi prostori razsvetljeni z enakomerno, razpršeno lučjo.

Vse poslopje bo podkleteno, tako da je absolutno varno proti vlagi.

Zunanjščina galerije bo obložena z obdelanim kamnom. Njeno monumentalnost bodo povečala številna plastična dela v kamnu in bronu.

Če primerjamo razstavno kapaciteto nove galerije s staro in z Jakopičevim paviljonom, dobimo naslednjo sliko:

Razstavniki prostori nove galerije zavzemajo 1420 m² talne ploskve, v stari galeriji le 873 m², v Jakopičevem paviljonu pa 212 m². Razstavna ploskev sten meri v novi galeriji 504 tekočih metrov, z vmesnimi stenami celo 1170 m, v stari galeriji le 400 tekočih metrov, v Jakopičevem paviljonu samo 116 m.

Zanimiv je proračun stavbnih del, ta znaša za vsa dela skupno 5,955.000 din. Od teh odpade na težaška, betonska, železobetonska in zidarska dela 2,256.801 dinar. Ta dela je prevzelo podjetje Karel Kavka. Kamnoseška dela je prevzelo podjetje Kunovar za 788.000 din. Krovna dela tvrdka Split za 135.000 din. Umetniška dela, skulpture na fasadi in freske so preračunjena na 1,220.000 din.

Moderna galerija bo nudila dostojen in reprezentativen dom slovenski sodobni umetnosti in s svojim programom srečno dopolnjevala Narodno galerijo. Slovenska umetnost bo od svojih početkov v zgodnjem srednjem veku do naših dni zbrana po najboljših delih v duhovnem središču slovenskega naroda kot važen dokument našega kulturnega življenja.

ZA ČASU PRIMERNO IZGRADNJO MEST — CESTNA DELA, KANALIZACIJE, PROTILETALSKA ZAKLONIŠČA

*
samo najpopolnejši gradbeni material:

PORTLAND CEMENT

VISOKE ODPORNOSTI

»CEMENT« A. D. BEOGRAD
Ekspoziture: LJUBLJANA - ZAGREB - SPLIT

*Stanovanjsko poslopje
poštne hranilnice*

Na vogalu Bleiweisove in Erjavčeve ceste je na mestu stare konjušnice zrasla stanovanjska hiša poštne hranilnice. Novo poslopje, ki ga je zgradilo podjetje Miroslava Zupana, je v svojem srednjem delu trinadstropno, na obeh krajnih koncih pa dvonadstropno in meri ob vsaki cesti nad 40 m v dolžino.

Z novim poslopjem bo ta del Bleiweisove ceste dobil zadovoljivo lice, saj je staro, nizko poslopje konjušnice skrajno neugodno učinkovalo na sicer lepo urejeni Bleiweisovi cesti.

V novi hiši je 28 lepih, moderno urejenih stanovanj, od katerih je 6 samskih, 15 dvosobnih, 4 trisobna in 1 štirisobno. Vsako stanovanje je seveda komfortno, ima vse pritikline, z moderno kopalnico s plinskim gretjem in kabinet.

Hiša ima seveda pralnice, sušilnice in likalnice, zadaj pa obširno dvorišče, ki bo deloma potlakano, deloma pa preraščeno s travo in zasajeno z drevjem. Na dvorišču bo bazen in otroško igrišče.

GRADBENO PODJETJE IN TEHNIČNA PISARNA

MIROSLAV ZUPAN

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA UL. 6

STAVBENIK, POOBlašČENI GRADITELJ IN ZAPRISEŽENI SODNI IZVEDENEC

Telefon šte. 21-03

Račun pri poštni hranilnici šte. 12.834

Beton, železobetonske, vodne zgradbe, arhitektura ter vsakovrstne visoke zgradbe itd. Sprejemanje v strokovno izvršitev vseh načrtov stavbene stroke

Tehnična mnenja

Zastopstvo strank v tehničnih zadevah

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

NAJVEČJI SLOVENSKI
PUPILARNO VARNI ZAVOD

*Vloge obrestuje
po 4% do 5%*

*

*Dovoljuje posojila na
menice in uknjižbe*

Za vse obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

ZEMLJEPISNI IN ZGODOVINSKI POGOJI SREDNJEVEŠKE LJUBLJANE

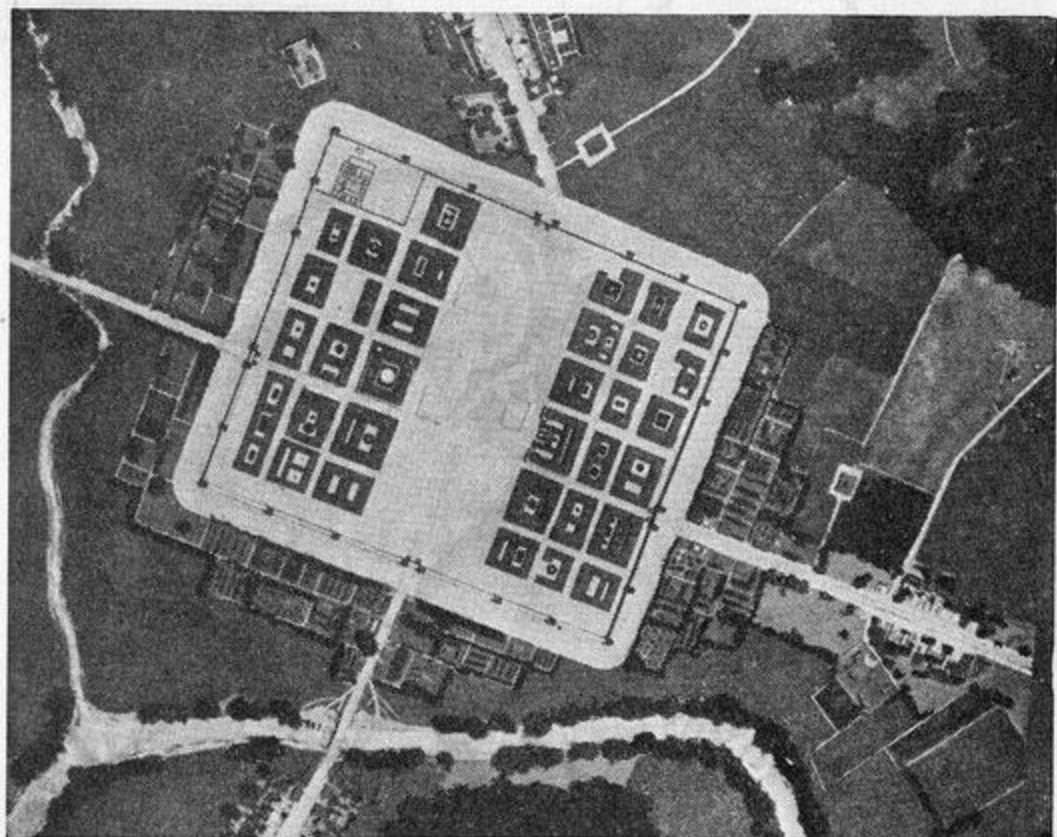
France Stele

Geografski predpogoji so povzročili, da je ta točka igrala važno vlogo v kulturni zgodovini ozemlja, ki mu pripada, odkar moremo zasledovati v naši domovini priče naselitve človeka. Najstarejši doslej znani predhodnik Ljubljane kot ljudske naselbine je t. zv. mostišče, naselbine na koleh v Ljubljanskem barju. Razen najvažnejših doslej ugotovljenih takih naselbin pri Notranjih gorica in Igu-Studencu so bila taka selišča ugotovljena tudi na ozemlju Ljubljane same, na Prulah ob pričetku Gruberjevega kanala, med ustjem Malega grabna in izlivom Gradašnice in na prostoru botaničnega vrta. Posamezni predmeti mostičarske kulture pa so se našli pri Florijanski in Rožni ulici, tako da je zveza med prazgodovinsko naselbino in sedanjo Ljubljano vsekakor dokazana. Po starosti spadajo te naselbine po sodbi prazgodovinarjev v čas od nekako 3500. do 2000. pred Kr., v dobo kasnega neolitika in njegov prehod v bakreno kulturo. Naselbine na ljubljanskem ozemlju so mlajše kakor one pri Igu.

Druga doslej ugotovljena naselbina iz predrimске dobe je bila ilirska. O njej priča ime rimske Ljubljane

Lega Starega trga pod Gradom

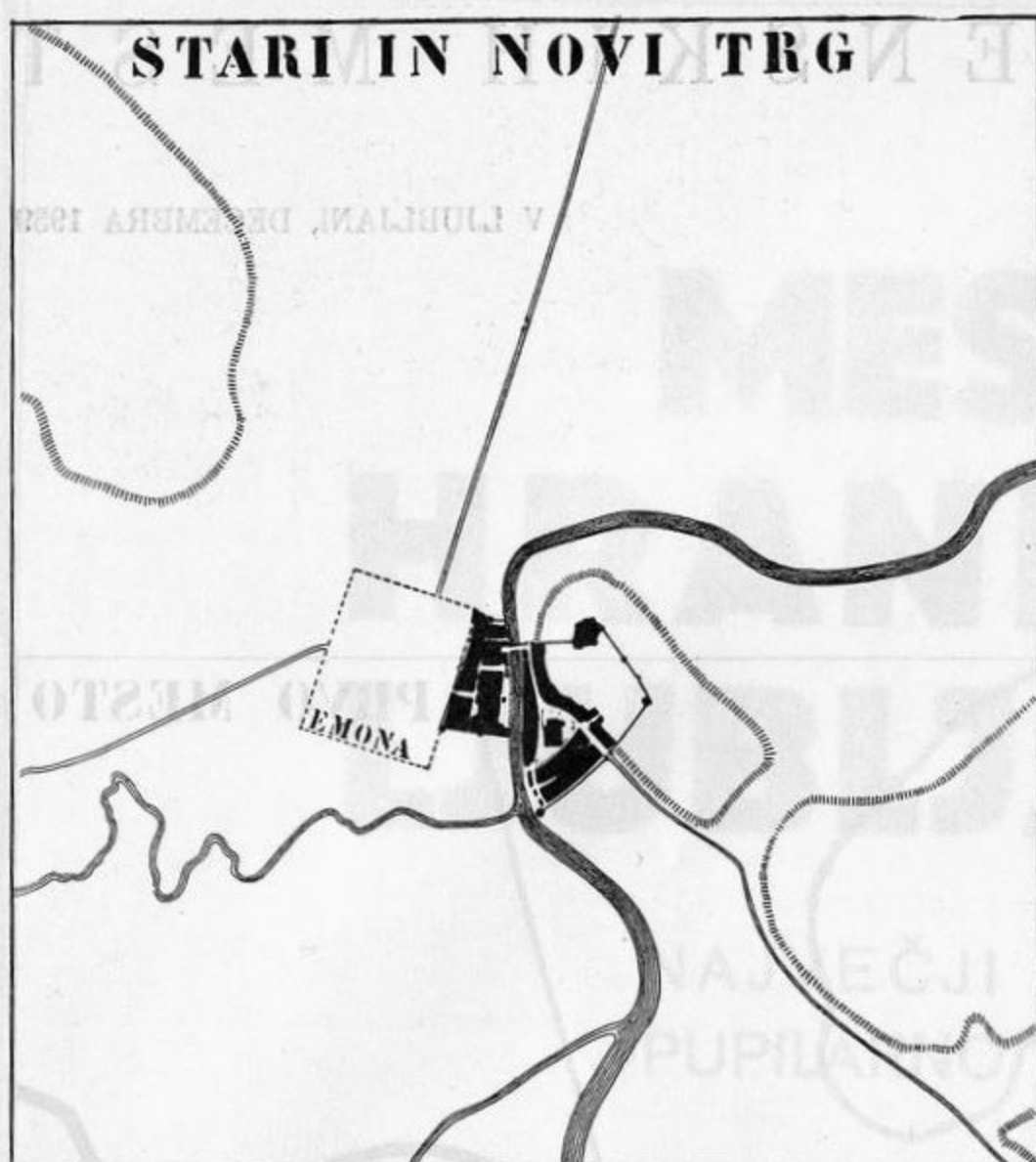

Pogled na Emono iz zraka (model)

Emona, ki ni latinsko in ki je po soglasni sodbi jezikoslovcev ilirsko. Zgodovinarji domnevajo to naselbino kot preprostejšo trgovsko prometno postojanko med poznejšo Emono in Ljubljanico, torej v Krakovem pa deloma bržkone tudi na nasprotnem bregu reke. K nji spada bržkone tudi na Gradu ugotovljeni predrimski obrambni okop.

Prva več ko lokalno pomembna naselbina je bila rimska Emona, ustanovljena kot kolonija l. 34. pred Kr. po enotno zasnovanem, na tloris rimskega vojaškega taborišča se naslanjajočem načrtu. Njeno ozidje je bilo prvotno postavljeno bržkone v ll. 14./15. po Kr. po naročilu Avgusta in Tiberija, gotovo pa je, da se ni ohranilo v prvotni obliki, ampak da je bilo pozneje v poznoantični dobi radi obrambe Italije še temeljito restavrirano in tudi ojačeno.¹ Iz zgodovine je

¹ Prof. Saria skuša neke neskladnosti v tem izročilu odstraniti s tem, da dokazuje, da je bila rimska Emona prvotno stalno taborišče in je šele pod cesarjem Tiberijem postala kolonija.

Novi trg so pridružili Staremu trgu

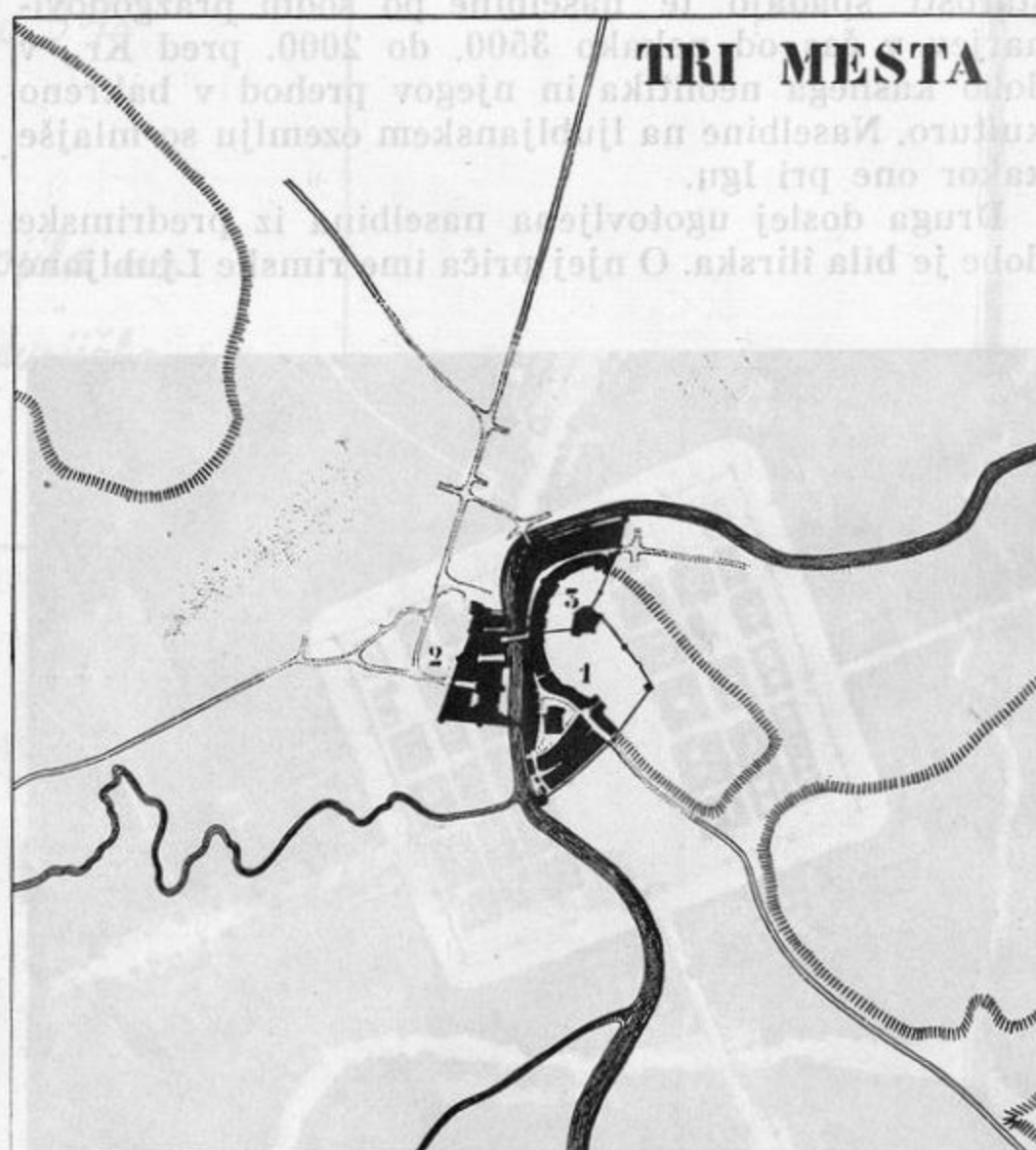
znano, da so l. 238. emonski meščani zažgali vrata templjev in hiš in mesto zapustili, izpolnjujoč naročilo senata v svrhu oviranja prodiranja Maksimina proti Ogleju. Slovesni sprejem Teodosija v Emoni l. 388. po zmagah pri Sisku in Ptuju je opeval sodobni retor Drepanius Pacatus v panegiriku na Teodosia Augusta, ki ga je sam govoril pred senatom v Rimu l. 389. po Kr. Zadnje poročilo o Emoni je iz l. 407./8., ko je tu taboril Alarih na pohodu iz Epira v Norik. Nato ime Emona v pomenu Ljubljane izgine iz zgodovine. Končno razrušitev mesta in ozidja pripisujejo Atili okrog 452.

Zgodovina Emone - Ljubljane je odslej do srede 12. stol. zavita v kar neprodirljivo meglo. Slovenci, ki so se v 6. stol. naselili v svoji sedanji domovini, so jo našli nedvomno popolnoma v razvalinah, ki so jim dali ime Gradišče, le ime Mirje kaže še na neko latinsko tradicijo. Verjetno je, da so si kmalu ustvarili na prometno važni točki sedanje Ljubljane pri sv. Jakobu naselbino trgovskega značaja, na kar moremo sklepati iz zelo razširjenega imena za taka selišča, Trg. Posebej je postanek srednjeveškega tržišča pod grajskim hribom utemeljil s prometnimi pogoji J. Rus. Profesor M. Kos se je pečal z vprašanjem postanka in kulturnohistoričnega ozadja slovenskih Trgov, Starih in Novih Trgov in prišel do zaključka, da to ime pomeni mesto primitivnega kmetskega trgovanja, ki se je začelo razvijati v slovenski dobi povsem naravno tam, kjer so že prebivalci predslovenske dobe ustvarili kulturna tla in koder so bila speljana glavna prometna pota. Da je ta domneva glede Ljubljane verjetna, je skušal utemeljiti, po mojem z uspehom, prof. A. Melik. Od Emone oziroma njenih vzhodnih vrat, nekako v bližini sedanjih Križank, je šla preko Ljubljanice pri sv. Jakobu rimska cesta na Dolenjsko. Njeno kri-

žišče z reko v bližini cerkve sv. Jakoba je naravni predpogoj za početak srednjeveške Ljubljane, o kateri pa zgodovina več stoletij molči in šele l. 1144. prvič izvemo nemško ime Laybach, dve leti pozneje pa slovensko Lubigana.

Ljubljana kot mesto oziroma prej privilegiran trg je mogla dobiti ta značaj le po proglatvi od strani deželnega kneza. Žal nam tudi datum in dokument te proglatve nista znana. Ko je l. 1231. postala Kranjska vojvodina, je Ljubljana bržkone postala njeno glavno mesto, dočim za prej nimamo dokaza za njeno prvenstveno ulogo. Po Zwitterjevih raziskavanjih si imamo razvoj Ljubljane kot trga in mesta predstavljati tako, da je bil malo pred l. 1307. prideljen starejši naselbini pri sv. Jakobu mestni del na levem bregu reke, t. zv. Novi trg, in sicer bržkone s podelitvijo formalnih tržnih pravic takratni Ljubljanji. Par let pozneje, l. 1315., se srečamo tudi prvič z izrazom Stari trg (vetus oppidum), ki je nedvomen izraz razmerja med *novim* in starodavnim Trgom. Kmalu na to naj bi bila trg Ljubljana dobila mestne pravice in bi se bil po Melikovem naziranju priključil nji tudi tretji del. Listina iz l. 1324. govori o mestnih vratih pri Tranči, »da man get auz der stat in den alten marcht«. Proti koncu srednjega veka je bila Ljubljana toliko razvita v svojem starem delu, da je mogel deželni upravitelj Christoph von Thein (1484.—1490.) označiti Ljubljano kot »drei stet und ein trefflich schloss darüber«.

Ta označba, da je Ljubljana srednjega veka mesto, obstoječe iz treh mest, ima svojo notranjo in zunanjo razlago. Kakor je mesto iz svojega prvega jedra pri sv. Jakobu naraščalo, tako je tudi dobivalo v istem razvoju tudi zunanji znak srednjeveških mest, obzidje. Ko se je prvotnemu trgu pri sv. Jakobu priključil

Končna oblika obzidane Ljubljane

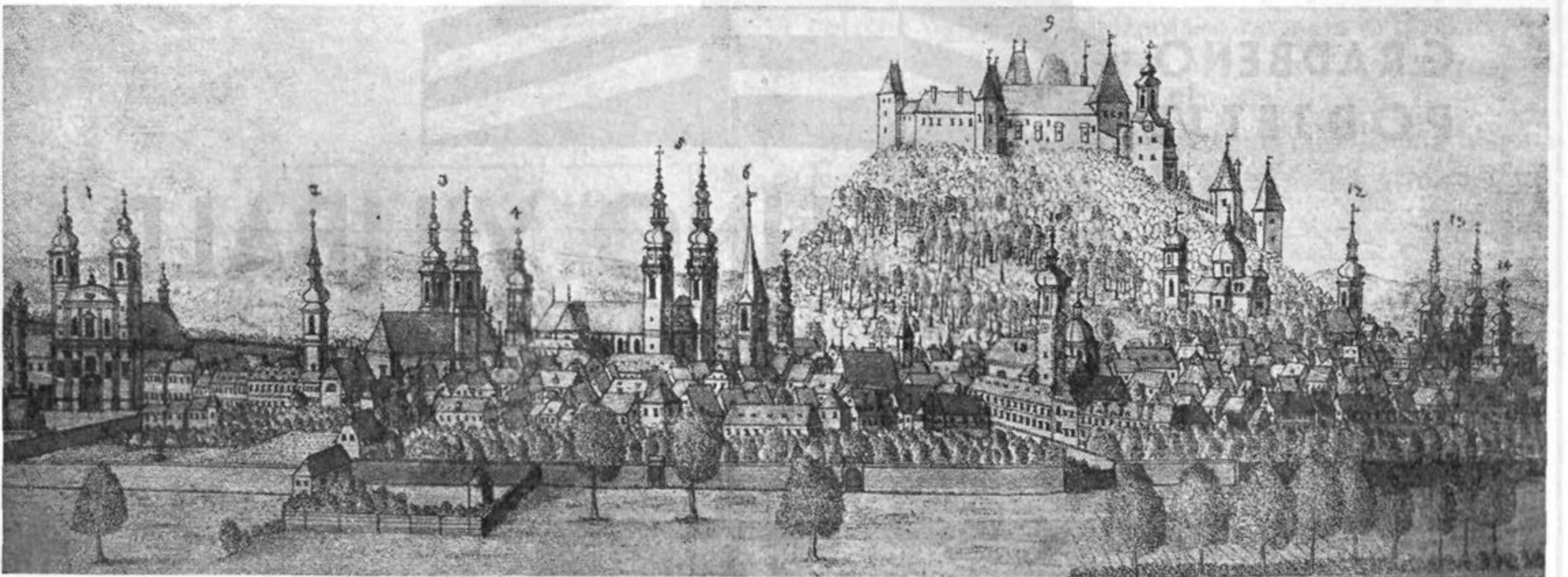

Slika Ljubljane iz srede XVIII. stol. Kaže nam baročno Ljubljano na višini njenega razvoja. Za njeno lice so značilni stolpi cerkva in javnih poslopij

Novi trg, je imel stari že svoje obzidje, ki je segalo od Karlovških ali Pisanih vrat k Ljubljanici in se vlekle po desnem bregu Ljubljanice do Čevljarskega mosta ter se končavalo tam, kjer se reka najbolj približa grajskemu hribu, pri Tranči, kjer so vhod zapirala Čevljarska vrata. Novi trg je dobil pozneje svoje obzidje, pričenjajoče se pri današnjem št. Jakobskem mostu, oklepajoče Križanke in ves del severno od njih do sedanjega Kongresnega trga in končujoče se na sedanjem Dvorskem trgu ob Ljubljanici. Pa tudi novi, med vsemi tremi po starosti najmlajši del ob sedanjem Mestnem trgu so kmalu utrdili z zidom od Čevljarskega mostu na desnem bregu Ljubljanice do malo pred sedanjim Zmajskim mostom, kjer je zavil proti gradu v smeri na zapadno mejo sedanjega Krekovega trga. Tako so se razvila prav za prav res tri drug poleg drugega ležeča, po svojih ozidjih v tri enote razdeljena mesta.

Ta delitev na tri dele pa je s časom dobila tudi globlji notranji smisel. Prvo naselbino so ustanovili trgovci in obrtniki, o tem priča že ime; tudi druga naselbina je imela prvotno predvsem trgovski značaj

in tudi o tem priča ime. Ko pa je Ljubljana postala glavno mesto Kranjske, se je v tem delu koncentrirala polagoma reprezentanca deželne gosposke. V deželni hiši na Turjaškem trgu je bila zbornica deželnih stanov, v vicedomski palači na mestu sedanje univerze pa je stoloval vicedom. Tu so si postavili svoje palače razni plemiči in tako je s časom ta del mesta res dobil značaj plemiškega dela Ljubljane. Tretji del mesta od Tranče do novega magistrata, 1484. sezidanega, je bil tako po svoji ustanovitvi kakor posebno s prenosom rotovža tu sem izrazito trgovski in je tvoril tako samo neko podaljšanje in dopolnitev Starega trga. Ko pa je bila l. 1461. ustanovljena ljubljanska škofija in je cerkev sv. Nikolaja postala stolna cerkev, se je pred njo in okoli nje razen škofijske palače pojavila cela vrsta t. zv. korarskih hiš, tako da je ta del mesta, ki je mejil na frančiškanski samostan, dobil značaj čisto duhovne rezidence. Tako so si trije glavni stanovi srednjeveške družbe tudi teritorialno razdelili vloge v mestu in dali zgodovinsko nastali slučajni delitvi na tri dele neko globljo podlago.

Slika Ljubljane iz 2. pol. XVIII. stol. na diplomi strojarskega ceha; posneta je po Valvasorju iz Ehre...

ANTON FUCHS

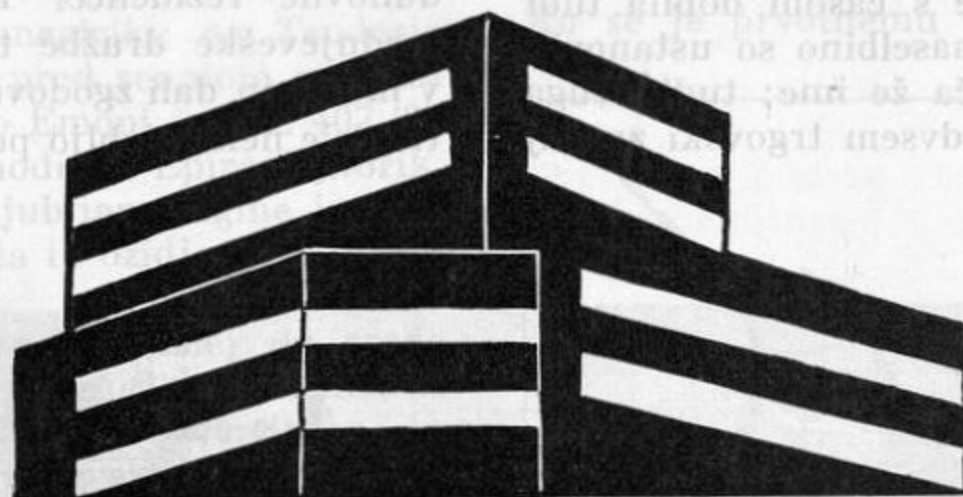
*Kleparsko in vodo-
vodno instalacijsko
podjetje, strelvodne
napeljave, kritje
lesocementnih streh,
vpeljava vdvodovov,
klosetne naprave,
sanitarni predmeti*

LJUBLJANA, GOSPOSVETSKA 16

TELEFON ŠTEV. 38-12

**MRAK
STANE**
SOBNI DEKORACIJSKI
SLIKAR IN PLESKAR
LJUBLJANA
Pred Škofijo 19
Telefon 3405

**GRADBENO
PODJETJE**

BATTELINO VILIBALD

pooblašчени graditelji

LJUBLJANA, ROŽNA DOLINA

TELEFON ŠTEV. 33-35

izvršuje vsa v gradbeno stroko spadajoča dela po lastnih in danih načrtih

NOVE LJUBLJANSKE STAVBE

Jože Gregorič

(Nadaljevanje.)

Delavska kolonija za Bežigradom

Na 4970 m² veliki parceli med Kobaridsko, Einspi-lerjevo, Lavričevo in Ulico za Bežigradom je v letoš-njem poletju zgradila mestna občina ljubljanska novo delavsko kolonijo, sestojeko iz dveh stanovanjskih hiš in otroškega zavetišča, ki stoji med njima ob Lavri-čevi ulici.

Projektant ing. arh. Boris Kobe je odlično rešil pro-blem cenениh, toda udobnih in zdravih sodobnih de-lavskih stanovanj. Hiši že na zunaj po svoji enostavni, toda dobro premišljeni arhitekturi in po vsej ureditvi vzbujata prijetno domačnost in prav nič ne spomi-njata na velike stanovanjske kasarne.

Hiši stojita v osi sever—jug, tako da imajo stano-vanja dopoldansko in popoldansko sonce. Otroško za-vetišče med njima je s fasado obrnjeno proti jugu. Med poslopji je vrt, prav tako ob cesti.

Stanovanjski hiši sta popolnoma enaki in zavzema-ta skupno 970 m² talne ploskve. Dolgi sta po 48,5 m in široki 10 m. Poslopje otroškega zavetišča obsega 228,5 m². Skupna zazidana ploskev meri torej

MARN JOSIP

LJUBLJANA
WOLFOVA UL. 12

pleskar, ličar,
dekorativni

TELEFON 3068 soboslikar in

črkoslikar

Sodno zapriseženi
izvedenec in cenilec

1198,5 m². Nezazidanega prostora je 3771 m², ki od-pade na vrtove. Vsako stanovanje bo imelo svoj zele-njadni vrt.

Poslopja so podkletena. V kletih stanovanjskih hiš sta dve pralnici, dve veliki sušilnici za perilo, štiri pršne kopeli in drvarnice. Vsaka hiša ima štiri stop-nišča, od koder je dohod na balkone.

Vsaka hiša ima 24 stanovanj, ki obsegajo predsobo, stranišče, spalnico in obširno kuhinjo, v kateri pre-bije delavska družina večino dnevnega časa, služi ji za jedilnico in za dnevno sobo. Arhitekt je zato na-pravil kuhinjo kar najbolj udobno. Kuhinje so 6,5 m × 4,5 m velike, imajo v zidni niši vzdian umi-valnik in nad njim omaro. Praktična in ekonomska je rešitev kurjave v spalnici, ki jo segreva ogenj iz štedilnika. V spalnici je del stene ob kuhinji obložen z lončenimi ploščicami, ki jih grejejo vroči plini iz štedilnika. Poleti, ko je segrevanje nepotrebno, se kurjava izključi.

Stanovanja so torej smiselno grajena in upoštevajo potrebe pa tudi premoženjske razmere delavskih dru-žin. Vseh 48 stanovanj je bilo že s 1. decembrom od-danih za res nizko ceno 250 din.

Otroško zavetišče, ki stoji sredi med obema hišama, je enonadstropno in lahko sprejme 64 otrok. V pri-

KLEPARSTVO, VODOVODNA INSTA.

TELEFON ŠT.
2 7 4 0

FRANC ROŠENINA

LJUBLJANA
V I Č
TRŽAŠKA 119

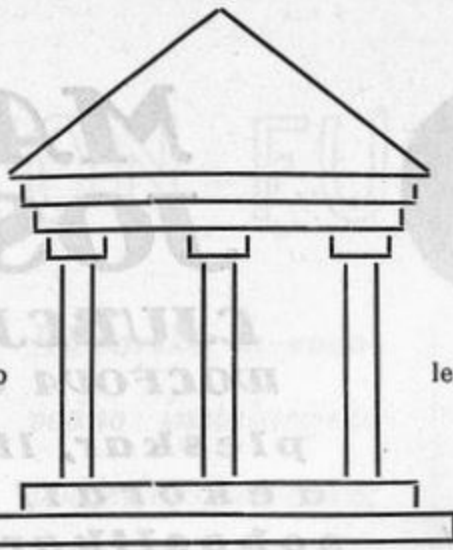
LACIJA IN SANITARNE NAPRAVE

SPECIALNA TRGOVINA

za zavese
in tapetniško pohištvo
RUDOLF SEVER
LJUBLJANA
MARIJIN TRG 2

*

se priporoča cenjenim odjemalcem

Ustanovljeno

leta 1910.

PODJETJE CEMENTNIH IZDELKOV

JOS. CIHLAŘ

LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 69

Izdeluje: steklobetonske nadsvetlobe sistema „Luxfer“, betonska okna za moderne stavbe, kot cerkve, tovarne i. dr., stopnice, terrazzotlak, stebre, umetni kamen in vsa v to stroko spadajoča dela

Ima veliko zalogo: betonskih cevi, betonskih krivin, kaminaste cevi z vsemi fasonskimi komadi, drobljeni marmor vseh dimenzij, brusilne kamne i. dr.

Cene in delo solidno
Zahtevajte prospekte

CENTRALNE KURJAVE,
V O D O V O D E,
SANITARNE OPREME,
P L I N O V O D E I N
SPLOŠNO KLEPARSTVO
IZVRŠUJE ZNANO PODJETJE

Lovro Pičman

LJUBLJANA
ILIRSKA ULICA 15

TELEFON 29-11

Anton Mavrič

STAVBENIK V LJUBLJANI

Gradbeno in tesarsko podjetje

TYRŠEVA CESTA ŠT. 55
T e l e f o n š t. 33-82

Izvršuje visoke in nizke
stavbe • Poseduje lastne
gramoznice in kamnolome

tličju je otroški vrtec za otroke v starosti od 3 do 6 let, kjer je prostora za 40 otrok. Tu je najprej velik prostor, v katerem so stene v spodnjem delu obložene s črnim lesom, po katerem bodo otroci lahko svobodno risali in pisali, ter se vdajali željam svoje otroške fantazije. Poleg tega so v pritličju še umivalnica za otroke, kopalnice, kuhinja, garderoba in pisarna.

V nadstropju sta dva večja prostora, eden za dojenčke, drugi za one, ki že poskušajo prve, negotove korake v svet. Razen tega bo tu še kuhinja, umivalnica in soba za nadzorstvo. Zavetišče bo odprto s spomladjo.

Pred zavetiščem na jugu sončen vrt z gugalnicami, vrtiljaki, peščenimi jamami, kjer se bo ves ta drobiž lahko gibal v svežem zraku.

Na fasadah je slikar Pengov izdelal dva lepa okrogla sgrafita. Na enem je upodobil družino, na drugem pa prizor iz otroškega življenja.

Stroški za zavetišče znašajo 380.000 din, za vso kolonijo skupaj pa 3.500.000 din. Na vsako stanovanje odpade nekaj pod 73.000 din. Stavbna dela je opravilo podjetje Vili Battelino.

Z novo kolonijo je mestna občina storila veliko delo za ureditev stanovanjskih razmer v Ljubljani.

* * *

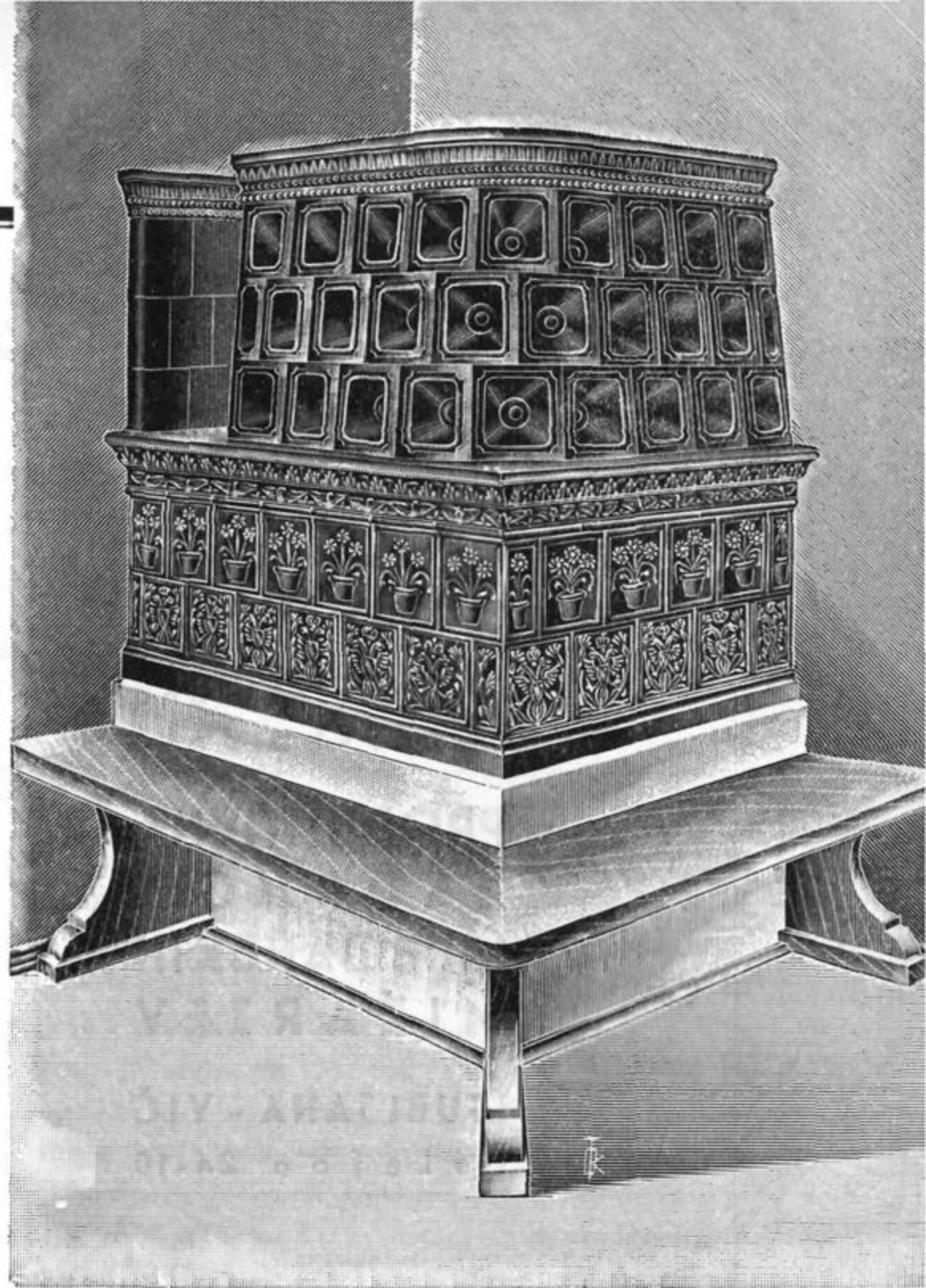
MESTNI TESARSKI
MOJSTER

ALOJZIJ
MAJERIČ

LJUBLJANA

ŠMARTINSKA CESTA 21

IZVRŠUJE VSA TESARSKA
DELA PO LASTNIH
IN DANIH NAČRTIH

KALMUS & OGORELEC

tovarna glinastih peči in štedilnikov
LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA ŠT. 14

Peči, štedilniki, cevi iz kamenine za stranišča in kanalizacije, šamotne plošče za tlak, osteklenele ploščice za obložitev sten, ognjeno trdo in šamotno opeko, patentirane pekovske ploščice itd.

Meščanska šola na Viču

Viška meščanska šola je prav za proslavo 10 letnice obstoja dobila novo šolsko poslopje, ki je bilo odprto na nedeljo, 26. novembra.

Šola stoji na oglu Tržaške ceste in Ceste XV. na 5200 m² veliki parceli. Poslopje je ob Cesti XV. 58 m dolgo, ob Tržaški pa 45 m. Ob Cesti XV. je prizidana še telovadnica in za njo javno stranišče.

Poslopje je umaknjeno iz stavbne črte nazaj, tako da je pred njim obširen prostor, na katerem bo ob Cesti XV. živilski trg, ob Tržaški cesti pa vrt.

Projektant ing. arh. Glanc je dal poslopju naslednjo dispozicijo prostorov:

Vhod je iz Tržaške ceste po širokem, položnem stopnišču, ki vodi v vestibul visokega pritličja. Tu so pro-

Nad

~~30 LET~~

dobavlja svojim
številnim naroč-
nikom lepe sobne
opreme — kakor
tudi vsa stavbno
mizarska dela

**PRODUKTIVNA
ZADRUGA
LJUBLJANSKIH
MIZARJEV**
LJUBLJANA - VIČ
Telefon 24-10

Ing. BOLESŁAV

LIKAR

LJUBLJANA
SLOMŠKOVA ULICA 27

*

Centralne kurjave
Instalacija vodovodov

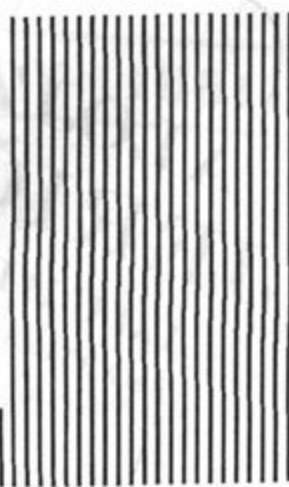
J. TRG. DRUŽBA

T. KORN

LJUBLJANA

Ustanovljeno 1852.

Centralne kurjave • Prezračevalne in klima-
tizijske naprave • Vodovodne instalacije •
Sanitarne opreme • Kleparstvo • Krovstvo •
Strelovodi • Kritja s strešno lepenko, opeko,
skriljem in lesnim cementom •

Brzjavke: KORN
Telefon interurban 20-14

Zavaruje vse!

**Življenje
požar
vlom
steklo
jamstvo
nezgode
avto-rizike
transport
točo**

SCAVIJA

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA BANKA

Glavno ravnateljstvo
V LJUBLJANI
GAJEVA ULICA ŠT. 2
V NOVEM POSLOPJU
Tefonske številke
21-75, 21-76, 21-77

stori namenjeni za obisk staršev: konferenčna soba, govorilnica, soba za zdravnike, ravnateljeva pisarna in knjižnica. Na isti strani je dvosobno hišnikovo stanovanje. Na drugi strani, ločeno od uradnih prostorov, je 3 sobno ravnateljevo stanovanje s pritliklami in s posebnim vhodom.

V pritličju je gospodinjska šola s kuhinjo, jedilnico, pomivalnico, shrambami in kletmi. Poleg nje je še velika delavnica za pouk v ročnih delih, centralna kurjava in drvarnice. Poslopje radi visoke talne vlage ni podkleteno.

Prostor v glavnem posloppju je izrabljen zelo smotrno. V vsakem nadstropju je 10 m dolga in 8 m široka avla, iz nje vodijo hodniki v učilnice. Na hodnikih so garderobe za odlaganje plaščev, dežnikov in čevljev, kajti v učilnice bo dostop le v copatah. Učnih sob je 9 za posamezne razrede, ki so 9 m dolge in 6,25 m široke. V njih so mize in stolčki iz bukovine, dvojna tabla in tekoča voda ter seveda ventilacijske naprave. Prostora je za 40 učencev.

Dvorana za fiziko je 12 m dolga in 6 m široka, s stopničastimi sedeži in moderno mizo za poizkuse. Prav tolika je risalnica. Razen teh prostorov so še posebni kabineti za fiziko, kemijo, zgodovino, zemljepis in prirodopis.

Telovadnica, ki je posloppju posebej prizidana, je 24 m dolga in 12 m široka, ima lep, 7,60 × 5 m velik oder in je največja dvorana na Viču. Opremljena je z modernim telovadnim orodjem. Služila pa bo tudi kot gledališka dvorana in dvorana za kino predstave. Prostora ima za 200 sedežev.

Vse poslopje je urejeno po najmodernejših načelih, enotno ogrevano s centralno kurjavo in tudi zračenje vseh prostorov je centralno.

Emil Tomazič

STAVBENIK

LJUBLJANA

gradi hitro, solidno in poceni

WOSTNER

EDVARD ★ **IVAN ml.**

SPLOSNO KLEPARSTVO

KRITJE LESOCEMENTNIH NAPELJAVA
STREH — NAPELJAVA VODOVODOV
STRELOVODOV — AVTO IN SANITARNIH
GENO VARJENJE NAPRAV

LJUBLJANA-MOSTE

Zaloška cesta št. 21

NAHTIGAL IN SIN

LJUBLJANA

TYRŠEVA CESTA 41

Poštni čekovni račun št. 17.199

T E L E F O N 3 8 - 8 6

inštalacija vodovoda, plinovoda, centralne
kurjave – Ključavničarstvo – Kleparstvo

Kreditni zavod za trgovino in industrijo

Ljubljana, Prešernova ulica 50 (v lastnem poslopiju)

Podružnica: Beograd, Uzun Mirkova 10

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safe-depoziti itd.

Telefon: 37-81, 37-82, 37-83, 37-84

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

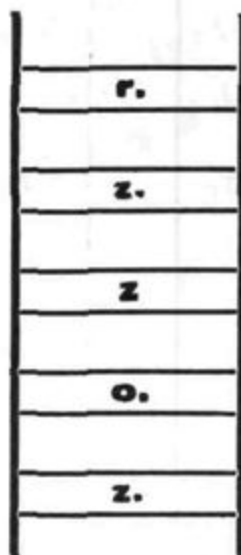

PRVA PRODUKTIVNA ZADRUGA TESARSKIH MOJSTROV V LJUBLJANI

DEVINSKA UL. 5, TRNOVO

Gradnja: lesenih vil, stov, žag, mlinov, jezov,

TELEFONSKA ŠTEVILKA 36-47

DEVINSKA UL. 5, TRNOVO

hiš, verand, podov, mo-
vseh vrst ostrešja itd.

ČEKOVNI RAČUN STEV. 14.726

OBLAST. PREIZKUŠENIH TESARSKIH MOJSTROV V LJUBLJANI

Vsa stavba, z ureditvijo vrtov in igrišč, ki merijo 2400 m², z vsemi instalacijskimi deli, bo stala 4.600.000 din.

Poslopje so gradila naslednja domača podjetja in obrtniki: gradbena dela Anton Mavrič, tesarska dela Alojzij Majerič, kleparska dela Anton Fuhs in Franc Košenina, umetnokamnoseška dela Ivan Sedej, pečarska dela Kalmus & Ogorelec, slikarska dela Josip Marn, pleskarska Stane Mrak in Fr. Rebernik, električno instalacijo mestna elektrarna, steklarska dela Ivan Jeran, mizarska dela Iva Umek in Prva zadruga ljubljanskih mizarjev, centralno kurjavo Teodor Korn, vodovodno instalacijo A. Košenina, parketarska dela A. Bokal, linolej J. Černe iz št. Vida, zavese R. Sever, ključavničarska dela Ivan Zorko, opremo Remec & Co. v Duplici pri Kamniku in telovadno orodje J. Oražem iz Ribnice, vsi drugi so pa iz Ljubljane, da je tudi to mestno poslopje delo samih slovenskih podjetnikov in obrtnikov. Gradbeno nadzorstvo je imel mestni arhitekt Ivo Spinčič.

»SLOVENCA«

Oglašujte v »Slovenca«!

Zakaj? Ker je največji in najbolj razširjen sloven. dnevnik ter imajo zato oglasi v njem najzanesljivejši uspeh

Naš najcenejši popoldnevnik

»SLOVENSKI DOM«

(na mesec stane le 12 din) je dober informativni dnevnik, ki ga priporočamo vsakomur, zlasti vsem fisim, ki ne zmorejo naročnine za »Slovenca«

Časopise naročate lahko pri vseh naših podružnicah v Ljubljani, Mariboru, Celju, Ptuj, Kranju, Novem mestu in na Jesenicah in pa pri glavni upravi v Ljubljani, JUGOSLOVANSKA TISKARNA

Zakaj? Ker je najboljši slovenski dnevnik in ker ste zavarovani za 10.000.- din za primer smrtni nezgode *

TELEFON 31-77

Rebernik
PLESKAR
LIČAR IN SOBOSLIKAR
LJUBLJANA, KOMENSKEGA ULICA 22

izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela, solidno in po konkurenčnih cenah

Inženirji in stavbeniki

»JASNIT«

diazo-amoniak papir

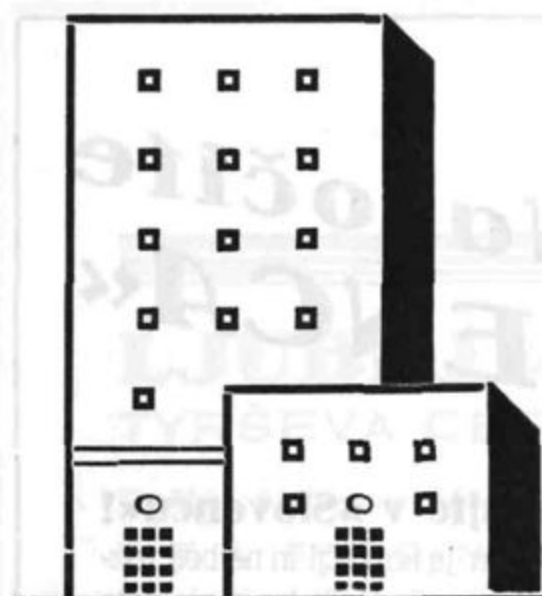

KOPIRNICA

UČITELJSKA TISKARNA

LJUBLJANA
Francišškanska ulica 6

MARTINEC

Gradbeno, tesarsko in mizarsko podjetje

LJUBLJANA, Trnovski pristan 22

TELEFON ŠT. 24-32

Izvršuje vsa dela, spadajoča v to stroko, strokovnjaško po solidnih cenah. Tehnični nasveti so vedno na razpolago.

LESNA INDUSTRIJA • ŠKOFLJICA

Anton Kovačič

Izdelovanje glinastih peči

v najmodernejših vzorcih • Postavitev vsakovrstnih štedilnikov in kaminov • Oblaganje hodnikov, kopalnic, mesnic itd. z belimi in barvanimi inozemskimi email-ploščicami • Šamotne in kmečke peči • Vsa v stroko spadajoča popravila izvršujem točno • Cene solidne! • Garancija za material in delo!

TELEFON 33-57

Ljubljana, Viška ulica 3 (Rožna dolina)

Osrednja palača Vzajemne zavarovalnice

Nad 100.000.000 din jamstvenih sredstev. Največje ljudsko zavarovanje v Jugoslaviji KARITAS-zavarovanje za posmrtnino, za doto in za starostno preskrbo

NAJVEČJI SLOVENSKI

POŽAR
ŽIVLJENJE
V L O M
STEKLO

je eno najlepših novejših poslopij v Ljubljani

Vsi zavarovanci prejemaajo mesečnik »NAŠA MOČ«, ki izhaja v 115.000 izvodih. Podružnice v Zagrebu, Splitu, Beogradu, Mariboru in Celju

ZAVAROVALNI ZAVOD JE

VZAJEMNA ZAVAROVALNICA V LJUBLJANI

ZVONOVI
JAMSTVO
AVTOMOBILI
KOLESA
NEZGODE

Kadar potrebujete

tiskovine, knjige, brošure, prospekte, etikete, diplome, razglednice, plakate, letake, posetnice, koledarje, tiskovine za urade, trgovino in obrt ter ostale tiskovine, bodisi v eno- ali večbarvnem tisku, tedaj se izvolite obrniti na

**TISKARNA
BAKROTISK
KAMNOTISK
OFFSET-TISK
KNJIGOTISK
KLIŠARNA
ČASOPISJE
DNEVNIKI
ILUSTRACIJE**

JUGOSLOVANSKO TISKARNO

**LJUBLJANA
KOPITARJEVA
ULICA ŠTEV. 6**

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 2
(Hotel Slon)
TELEFON ŠTEV. 31-49

BRILJANTE

in vse drage kamne, žlahtni
nakit v platini, zlatu in srebru
Najugodnejši nakup in prodaja!

Velika zaloga **ur** vseh vrst, **jedilni pribor** v pravem in alpaka srebru, kromu, alpaka itd., razne **namizne servise**, **tase** za serviranje, **kovinske umetnine** in druga primerna darila za krst, poroko, birmo, god, rojstni dan itd.

Predilnica in tkalnica, a. d.

BEOGRAD

prej

DOCTOR IN DRUG

TVORNICA **MARIBOR**

Telefon:
Maribor 22-71
Beograd 20-988

Brzjavke;
Tkalnica Maribor
Tkalnica Beograd

TRPEŽNOST, PRAKTIČNOST IN UDOBNOST
SO GLAVNE PREDNOSTI

ŠLARAFIA - JEKLENIH VLOŽKOV

OPREMITE SI Z NJIMI
TUDI VI SVOJE
POSTELJE, FOTELE,
COUCHE IN OTOMANE * POSTREŽE VAM

DRAGO PUC, LJUBLJANA
Poštni predal 3

L. M. Ecker - sinova

TELEFON INTERURBAN 29-33

LJUBLJANA — SLOMŠKOVA ULICA ŠTEV. 4

Kleparstvo, pokrivanje streš z lepenko in lesnim cementom, naprave strelvodov. Oblasstveno dovoljeno podjetje za izvrševanje vodovodniš del in sanitarniš naprav

POŠTNO ČEKOVNI
RAČUN ŠTEV. 10.771

LESNA INDUSTRIJA, PARNA ŽAGA, TESARSTVO IN STAVBENO
MIZARSTVO

Fran Ravnikar

LJUBLJANA
LINHARTOVA ULICA 25

Račun pri Poštni hranilnici
v Ljubljani števil. 24-15

TELEFON ŠTEV. 11.428

Specialni oddelek za tovarniško izdelavo modernih lesenih hiš
Moderni predalčni nosilci za velike razpetine po lastnem patentu »Rafl«

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA
Tyrševa cesta 6
Nasproti nebotičniku
Telefon števil. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna. Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. / Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. / Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko). Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

**STROJNO
PODJETJE**

R. WILLMANN

LJUBLJANA
SLOMŠKOVA
ULICA ŠT. 3

Beneški jarmeniki, cirkularke, nihalne žage najnovejše konstrukcije, brusilni stroji. Železni deli k pogonu mlinških kamnov, zatvornice. / Transmisijski deli, kakor: osovine, ležišča, spojke, jermenice vseh vrst in velikosti. Rebraste cevi iz kovanega železa z ugodnim grelnim učinkom. / Elektrotovorna in jamska dvigala, vitli in dvigalne ter transportne naprave. Projektiranje in oprema žag in mlinov ter drugih industrijskih naprav. Vsakovrstna popravila strojev. Ponudbe brezplačno, a na željo strokovnjaški obisk.

TELEFON 20-55

MESTNA PODJETJA MARIBOR

Vse

ELEKTRIČNE
IN PLINSKE
NAPELJAVE

*za gospodinjstvo,
občt in
industrijo*

VAM DOBAVI:

M. P. - PRODAJALNA, Glavni trg 14 Telefon 25-23

INSTALIRA IN POPRAVI PA: Telefon 23-23

M. P. - ELEKTRIČNO PODJETJE, Frančiškanska 8

odnosno M. P. - PLINARNA, Plinarniška 8 Telefon 20-31

Strokovni nasveti in proračuni neobvezni in brezplačni

SUHE BARVE, OLJNATE BARVE, LAKE, EMAJL-LAKE, FIRNEŽE
ter vse pleskarske in slikarske potrebščine
kupite najugodneje pri domači tovarni

EDIĆ-ZANKL

TOVARNE OLJA, FIRNEŽA, LAKOV IN BARV
družba z o. z.
LJUBLJANA

DRAGO HUDNIK

centralne kurjave in vodovodi

Ljubljana, Dvorska ulica 10

Splošno mizarstvo

Umek Ivan

ELEKTRIČNO
STROJ. OBRAT

Ljubljana - Glince

CESTA XI/12

*

TELEFON 34-58

Kleparska dela, vodovodne in plinske instalacije so stvar
zaupanja obrnite se na podjetje

JOŽE MIHELIČ

splošno kleparstvo, vodovodne, toplovodne
in plinske instalacije

LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA ŠT. 41

TELEFON 49-69

Izvršuje projekte

JOSIP KREGAR

MESTNI TESARSKI MOJSTER

DELAVNICA Z ELEKTRIČNIM OBRATOM

LJUBLJANA

POVŠETOVA ULICA ŠTEV. 19

TELEFON št. 26-96

ČEKOVNI RAČUN POŠTNE HRANILNICE št. 12.711

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

NAJVEČJI SLOVENSKI
PUPILARNO VARNI ZAVOD

*Vloge obrestuje
po 4% do 5%*

*

*Dovoljuje posojila na
menice in uknjižbe*

Za vse obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA